

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Krajské volby ve Středočeském kraji ve vztahu ke
krajskému rozpočtu a dotacím**

Jan Vacíř

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jan Vacíř

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Krajské volby ve Středočeském kraji ve vztahu ke krajskému rozpočtu a dotacím

Název anglicky

The Regional Elections in the Středočeský Region in Relation to the Regional Budget and Subsidies

Cíle práce

Cílem práce je zjistit a popsat vztah mezi krajskými volbami, rozložením krajského rozpočtu se zaměřením na dotace a fondy Evropské unie a postojem veřejnosti, tzn. potencionálních voličů k těmto otázkám a vazbám.

Cíl práce má několik dílčích cílů, v teoretické části je prvním popsat krajské rozpočty a to jak ze strany struktury rozpočtů, tak ze strany procesů a postupů při jejich tvorbě a schvalování. Cílem druhé části je charakterizovat krajské volby a to jednak z pohledu mechanismu volby a dále s pohledu volební účasti. Tato část bude zaměřená na studium výsledků voleb se zaměřením na volební účast. Dalším je popsat krajské a evropské dotace a fondy a rozložení jejich čerpání z hlediska jednotlivých měst a obcí.

Hlavním cílem praktické části je na základě dotazníkového šetření zjistit znalosti, které má veřejnost o krajském rozpočtu, jeho struktuře a o objemu peněz přicházející z fondů Evropské unie a čerpání dotací, a dále analyzovat, do jaké míry ovlivňuje tato znalost jednání voličů v krajských volbách a to jak z hlediska účasti, tak z hlediska výsledků.

Metodika

Jako metody bude využito studium odborných dokumentů a to jednak odborných publikací a dále materiály týkající se výsledků voleb, v empirické části bude jako hlavní výzkumná technika použit standardizovaný dotazník zpracovaný kvantitativní metodou.

Doporučený rozsah práce

50-70 stran

Doporučené zdroje informací

- BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK. Krajské volby v České republice 2004. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 235 s. Studie (Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav), sv. č. 38. ISBN 80-210-3880-2.
- Bláha, Jan. Aplikace teorie koalic na proces utváření krajských rad – případová studie Jihočeského kraje. Praha, 2011. Dostupné z: <http://vskp.czu.cz/?r=5226&fromLink=b74933&lng=cz&i=10353&mp=detail&prace=b74933>. Diplomová práce. Česká zemědělská univerzita, Provozně-ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Radek Kopriva, Ph.D.
- KOEPKE, J. R. The Second-order Election Model in an Enlarged Europe. European Union Politics [online]. 2006-09-01, vol. 7, issue 3, s. 321-346 [cit. 2014-06-03]. DOI: 10.1177/1465116506066259. Dostupné z: <http://eup.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1465116506066259>
- LaPlant, J. T., Baun, M., Lach, J., & Marek, D. (2004). Decentralization in the Czech Republic: The European Union, political parties, and the creation of regional assemblies. Publius, 34(1), 35-51. Retrieved from <http://infozdroje.czu.cz/docview/217591442?accountid=26997>
- SLÁMOVÁ, Kateřina. Volby druhého řádu v ČR v kontextu členství v EU. Brno, 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/119789/fss_m/text_final_B.pdf?lang=cs. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.
- ŠARADÍN, Pavel. Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6.
- ŠVEC, Kamil. Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004. Acta Politologica. 2010, roč. 2, č. 2, s. 186-204. ISSN 1803-8220
- Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody. 1. vyd. Editor Petr Fiala, Maxmilián Strmiska. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 267 s. Srovnávací politologie, sv. č. 2. ISBN 80-732-5074-8.
- Vlastimil Havlík a Libor Hoskovec: Krajské volby v České republice v kontextu konceptu voleb druhého řádu. Analýza vybraných aspektů voleb do krajských zastupitelstev v letech 2000–2008 http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/007/EVS_4_1.pdf

Předběžný termín obhajoby

2015/02 (únor)

Vedoucí práce

PhDr. RNDr. Michal Kubálek, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 9. 3. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Krajské volby ve Středočeském kraji ve vztahu ke krajskému rozpočtu a dotacím" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16.3.2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu své práce RNDr. PhDr. Michalu Kubáčkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a rady při tvorbě této práce. Dále bych chtěl poděkovat svým přátelům a rodině za inspirace, podněty a rady při formování této práce. Zvláště bych chtěl také poděkovat Martě Salavové za neocenitelné rady a pomoc při korektuře a všem, kteří mě při psaní této práce podporovali.

Krajské volby ve Středočeském kraji ve vztahu ke krajskému rozpočtu a dotacím

The Regional Elections in the Středočeský Region in Relation to the Regional Budget and Subsidies

Souhrn

Bakalářská práce „Krajské volby ve Středočeském kraji ve vztahu ke krajskému rozpočtu a dotacím“ se zabývá krajským zřízením, se zaměřením na situaci Středočeského kraje. V teoretické části se snažím vysvětlit teorii voleb druhého řádu a jejich aplikaci na krajské volby v českých podmínkách. Také se věnuji krajským volbám, jejich výsledkům a jak ovlivňují fungování krajských institucí. V teoretické části jsou také vysvětleny krajské finance, se zaměřením na fondy a dotace. Společně s krajskými fondy jsou zkoumány i ty evropské a je vysvětlen systém jejich čerpání. Praktická část je soustředěna okolo vlastního výzkumu, který jsem k danému tématu provedl. V závěru je pak provedeno propojení teoretické části s výzkumem za účelem zjištění, jak teorie odpovídají skutečnosti, a jaký je skutečný význam krajů uvnitř systému státní správy. Postupně jsou odkrývány nejen teoretické předpoklady, ale za pomoci výsledků dotazníků i praktický pohled občanů, voličů.

Klíčová slova: kraje, krajské volby, teorie voleb druhého řádu, rozpočet, dotace, evropské fondy

Summary

Bachelor thesis „The regional elections in the Středočeský region in the relation to the regional budget and subsidies“ talks about regional establishment with focus on the situation of the Středočeský region. In the theoretical part, I am going to explain the second order elections theory and its application on the regional elections in the Czech circumstances. I also focus on the regional elections, their results and how they affects the functioning of regional institutions. The theoretical part also explains the regional finance, with a focus on funds and subsidies. Together with regional funds are also studied the European ones and explained their distribution system. The practical part is concentrated around the research I have done on the topic. The conclusion than demonstrates connection of the theoretical research in order to determine how the theory corresponds to reality, and what is the real meaning of regions within the state administration system. Gradually it is revealed not only theoretical assumptions, but with the support of the results of questionnaires, the practical view of citizens, voters.

Keywords: Regions, regional elections, Second order elections theory, budget, subsidies, European funds

Obsah

1. Úvod.....	12
2. Cíl práce a metodika.....	13
2.1. Cíl práce	13
2.2. Metodika.....	13
3. Teoretická část.....	14
3.1. Volby druhého řádu.....	14
1.1.1. Základní teorie SOE.....	14
1.1.1.1. Významová dimenze	15
1.1.1.2. Dimenze specifické arény.....	16
1.1.1.3. Institucionálně-procedurální dimenze	17
1.1.1.4. Dimenze volební kampaně	17
1.1.1.5. Dimenze změny hlavní politické arény	18
1.1.1.6. Dimenze sociální a kulturní proměny.....	18
1.1.2. Specifické prostředí České republiky – krajské volby.....	19
1.1.2.1. Volební účast	19
1.1.2.2. Procento platných a neplatných hlasů	20
1.1.2.3. Výsledky vládních, opozičních a neparlamentních stran	21
1.1.3. Závěr kapitoly Volby druhého řádu	23
1.2. Krajské volby	23
1.2.1. Teorie krajských voleb.....	24
1.2.1.1. Historie krajského zřízení.....	24
1.2.1.2. Současné krajské uspořádání	25
1.2.2. Volební chování	26
1.2.3. Výsledky krajských voleb.....	27
1.2.3.1. Středočeský kraj	28
1.2.3.2. Ostatní kraje v roce 2012.....	30
1.2.4. Závěr kapitoly krajské volby	33
1.3. Krajský rozpočet	34
1.3.1. Sestavování rozpočtu	34
1.3.2. Středočeský kraj.....	35
1.3.2.1. Vývoj krajského rozpočtu v letech 2002 - 2013.....	36
1.3.2.2. Aktuální rozpočty	38
1.3.3. Ostatní kraje	39
1.3.3.1. Příjmy krajských rozpočtů.....	40
1.3.3.2. Výdaje krajských rozpočtů	40

1.3.3.3.	Schodky krajských rozpočtů.....	42
1.3.4.	Závěr kapitoly Krajský rozpočet.....	43
1.4.	Fondy, dotace, granty a EU	43
1.4.1.	Fondy	44
1.4.1.1.	Fondy Středočeského kraje.....	45
1.4.1.2.	Dotace Středočeského kraje.....	45
1.4.2.	Evropská unie.....	46
1.4.2.1.	Období 2006 - 2013	46
1.4.2.2.	Období 2014 - 2020	49
1.4.3.	Závěr kapitoly Dotace, Fondy a EU	50
1.5.	Závěr teoretické části	51
2.	Praktická část.....	54
2.1.	Demografické otázky.....	54
2.2.	Kraj – ekonomické otázky	57
2.2.1.	Kolik si myslíte, že je roční rozpočet vašeho kraje?	57
2.2.2.	Kolik procent příjmů vašeho kraje si myslíte, že tvoří dotace, ať už ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu a fondů Evropské Unie?.....	58
2.2.3.	Kolik si myslíte, že je rozpočet Regionálního operačního programu, jehož členem je váš kraj?.....	59
2.2.4.	Myslíte si, že krajské dotace jsou přidělovány častěji obcím a městům, ve kterých vládnou stejné strany jako v krajském zastupitelstvu?.....	61
2.3.	Kraje – Politické otázky	62
2.3.1.	Kolik členů má současné krajské zastupitelstvo vašeho kraje?	62
2.3.2.	Kolik členů má současná Rada vašeho kraje?.....	63
2.3.3.	Jak je vytvářena Rada Regionálního operačního programu?	63
2.4.	Kraje – Volební otázky.....	64
2.4.1.	Volil/a jste v minulých volbách?.....	64
2.4.2.	Volil jste stejnou stranu v obou volbách?	65
2.4.3.	Faktory při krajských volbách.....	66
2.4.4.	Dokázal/a byste odhadnout volební účast v minulých krajských volbách?	67
2.4.5.	Dokázal/a byste odhadnout, kolik procent oprávněných voličů zastupuje většina v krajském zastupitelstvu?	68
2.5.	Závěr praktické části.....	68
3.	Závěr.....	71
4.	Literatura	75
	Literární zdroje	75
	Elektronické zdroje	76
	Zdroje dat	77

Zákony.....	78
5. Přílohy.....	79
5.1. Výsledky krajských voleb 2012	79
5.2. Výsledky vlastního výzkumu	82

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1 - Srovnání volební účasti ve vybraných krajských a parlamentních volbách	20
Tabulka 2 - Procento platných a neplatných hlasů ve vybraných krajských a parlamentních volbách	21
Tabulka 3 - Souhrnné výsledky Krajských voleb 2012	22
Tabulka 4 - Výsledky krajských voleb ve Středočeském kraji v letech 2000 - 2012	28
Tabulka 5 - Souhrn výsledků stran v krajských volbách v roce 2012.....	33
Tabulka 6 - Časová řada krajského rozpočtu Středočeského kraje v letech 2002-2013	36
Tabulka 7 - Schválené rozpočty na roky 2014 a 2015	38
Tabulka 8 - Příjmy, výdaje a schodek krajských rozpočtů v letech 2010 - 2013.....	39
Tabulka 9 - Fondy Středočeského kraje	45
Tabulka 10 - Cíle a množství peněz z fondů Evropské unie	47
Tabulka 11 - Operační programy v období 2014 - 2020.....	50
Graf 1 - Zisky mandátů v krajském zastupitelstvu v krajských volbách v letech 2000 - 2012	29
Graf 2 - Příjmy a výdaje rozpočtu Středočeského kraje v letech 2002 - 2013.....	37
Graf 3 - Vývoj ročního schodku krajského rozpočtu Středočeského kraje v letech 2002-2013	38
Graf 4 - Výdaje krajských rozpočtů v letech 2010 - 2013	41
Graf 5 - Schodky krajských rozpočtů v letech 2010 - 2013.....	42
Graf 6 - Rozložení respondentů podle věku	55
Graf 7 - Rozložení respondentů podle krajů	55
Graf 8 - Rozložení respondentů podle velikosti sídel	56
Graf 9 - Rozložení respondentů podle rodinných příjmů.....	57
Graf 10 - Velikost krajského rozpočtu	58
Graf 11 - Poměr dotací na příjmech krajského rozpočtu	59
Graf 12 - Rozpočet regionálního operačního programu.....	60
Graf 13 - Rozdělování dotací podle politického klíče.....	61
Graf 14 - Počet krajských zastupitelů	62
Graf 15 - Počet krajských radních.....	63
Graf 16 - Rada Regionálního operačního programu	64
Graf 17 - Volební účast v komunálních a krajských volbách	65
Graf 18 - Stranická konzistence v krajských a komunálních volbách	65
Graf 19 - Význam ekonomických faktorů při krajských volbách.....	66
Graf 20 - Odhad volební účasti	67
Graf 21 - Kolik procent oprávněných voličů zastupuje koalice.....	68

1. Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolil téma krajských voleb ve vztahu ke krajskému rozpočtu a dotacím, se zaměřením na situaci ve Středočeském kraji.

Kraje byly vytvořeny jako vyšší územně správní celky s úmyslem přenesení pravomocí do regionálních center. Většina krajů tak byla vytvořena na základě přirozených historických center, která v Čechách, na Moravě a ve Slezsku existovala. Kraje tak vznikly převážně v přirozených hranicích s minimem sporů, zároveň to ale vedlo ke vzniku velmi různorodých celků. Zatímco okresy jako nižší územně správní celky byly dimenzovány tak, aby byly podobně velké, tak rozdíly mezi kraji jsou obrovské. Nejmenší Liberecký kraj (pokud pomineme hlavní město) má něco málo přes tři tisíce km², zatímco největší Jihomoravský kraj má dvakrát tolik. Nejlidnatější Moravskoslezský má třikrát víc obyvatel než nejméně obydlený Karlovarský kraj.

Kraje nahradily v roce 2000 právě okresní uspořádání a od začátku své existence hledají svoji pozici uprostřed státní správy a zároveň o svůj význam na politickém uspořádání české republiky. V roce 2000, kdy vznikly, již byla dokončena transformace větší části české ekonomiky i politického systému. Kraje tak byli poslední částí reformy uspořádání českého politického prostoru po pádu komunismu a rozpadu federace. Měli se stát druhou úrovní státní správy a významným elementem na celostátní úrovni.

V průběhu teoretické části budu zkoumat základní pilíře krajského uspořádání. Nejprve se budu věnovat teorii voleb druhého řádu. Původním účelem této teorie bylo popsat a vysvětlit souvislosti voleb do evropského parlamentu. Jak ale bude vysvětleno dále, dá se s minimálními korekcemi aplikovat i na krajské volby. Prvním a bezesporu klíčovým pilířem krajského uspořádání jsou krajské volby. Jsou to právě krajské volby, jejich charakter, jejich zákonný rámec, které definují charakter tohoto uspořádání. Nejsou to však jenom výsledky voleb, které hrají roli, stejně důležité jsou i ostatní aspekty tohoto procesu, jako například volební účast či volební kampaň. Druhým pilířem každé instituce jsou její finance a ani u krajů to není jinak. Třetí pilíř je sice součástí krajských financí, ale vzhledem k tomu, co krajské fondy znamenají pro kraje, bude jim věnována samostatná kapitola. Krajské fondy a dotace jsou formou financování, jejímž prostřednictvím kraj může podporovat regionální projekty, aniž by na ně dohlížel někdo z jiné úrovně státní správy. Čtvrtá kapitola teoretické části je věnována tématu, které úzce souvisí s financováním krajů – evropské fondy a programy. Kraje dostaly v roce 2006 jedinečnou možnost řídit v regionech redistribuci peněz z evropských fondů. Proto se bude tato kapitola věnovat evropským programům a fondům, jejich historii, jejich celostátnímu rámci, čerpání v letech 2006 – 2014 a budoucnosti v období 2014 – 2020.

V praktické části, jejímž základem je vlastní výzkum, se budu zabývat několika okruhy otázek, které se vztahují k tématům v teoretické části této práce. Výzkum byl prováděn pomocí online dotazníku a byl zaměřen na mladé respondenty a na respondenty ze Středočeského kraje. Postupně se budu věnovat analýze odpovědí na jednotlivé otázky, jejich správnosti a jejich zasazení do širšího kontextu.

V závěru se pokusím srovnat výsledky teoretické části s výsledky svého výzkumu, zasadit jednotlivé kapitoly do celkového obrázku a odpovědět na otázku, jestli se kraje opravdu staly významnými institucemi státní správy.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem práce je zjistit a popsat vztah mezi krajskými volbami, rozložením krajského rozpočtu se zaměřením na dotace a fondy Evropské unie, a postojem veřejnosti, tzn. potencionálních voličů k těmto otázkám a vazbám.

Cíl práce má několik dílčích cílů. Prvním cílem teoretické části je popsat krajské rozpočty, a to jak ze strany struktury rozpočtů, tak ze strany procesů a postupů při jejich tvorbě a schvalování. Cílem druhé části je charakterizovat krajské volby, a to jednak z pohledu mechanismu volby, a dále z hlediska volební účasti. Tato část bude zaměřená na studium výsledků voleb se zaměřením na volební účast. Dalším neméně důležitým dílčím cílem je popsat krajské a evropské dotace a fondy a rozložení jejich čerpání z hlediska jednotlivých měst a obcí.

Hlavním cílem praktické části je na základě dotazníkového šetření zjistit znalosti, které má veřejnost o krajském rozpočtu, jeho struktuře, čerpání dotací a o objemu peněz přicházející z fondů Evropské unie a dále analyzovat, do jaké míry ovlivňuje tato znalost jednání voličů v krajských volbách. Bude zkoumáno, jak z hlediska účasti, tak z hlediska výsledků voleb.

Práce je zaměřena na Středočeský kraj, s přihlédnutím k ostatním krajům a to jak v teoretické, tak v praktické části.

2.2. Metodika

V první, teoretické části bude využita metoda studia odborných dokumentů, a to ve čtyřech hlavních oblastech: (1) studium odborných publikací a článků, (2) studium materiálů vydávaných Českým statistickým úřadem k volbám a jejich výsledků, (3) studium materiálů, které vydávají samotné kraje, jako jsou například závěrečné účty či návrhy rozpočtů a za (4)

studium odborných dokumentů, týkajících se Evropských fondů, které vydává Ministerstvo pro místní rozvoj.

V druhé, empirické části bude jako hlavní výzkumná technika použit polo-standardizovaný dotazník zpracovaný kvantitativní metodou, vzhledem k množství odpovědí – výzkumu se zúčastnilo 222 respondentů, se z metodologického hlediska jedná spíše o pilotáž. Tento dotazník byl distribuován prostřednictvím internetu ve formě online dotazníku.

3. Teoretická část

Teoretická část bude věnována popisu a přiblížení čtyř základních okruhů, tak jak jsou nastaveny v cílech této práce. První kapitola bude věnována teorii voleb druhého řádu, která sice není v cílech práce zmíněna, ale pro další úvahy a pochopení krajského zřízení v souvislostech je naprosto klíčová. Druhá kapitola se věnuje krajským volbám. Je zaměřena zvláště na krajské volby ve Středočeském kraji, které jsou sledovány od roku 2000, ale také na výsledky krajských voleb v roce 2012 v ostatních krajích. Třetí kapitola přibližuje krajský rozpočet jako jeden ze základních aspektů krajské politiky a ukazuje problematiku krajských fondů a dotací. Poslední část bude věnována vztahům kraje vzhledem k penězům z Evropské unie a rozklíčování jejich rozdělování.

3.1. Volby druhého řádu

Krajské volby v České republice jsou z politologického pohledu v řadě ohledů podobné spíše volbám do Evropského parlamentu, než volbám do Poslanecké sněmovny. Již v 80. letech po článku „*Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results*“ od autorů Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta jsou evropské volby označovány jako volby druhého řádu (SOE), jako protiklad k volbám prvního řádu, za které byly a jsou označovány volby do parlamentu¹ a v případě prezidentských republik prezidentské volby. Postupem času se termín SOE rozšiřuje i na regionální volby, v případě České republiky se jedná právě o krajské volby. V dalších odstavcích bude přiblížena tato teorie i zodpovězena otázka, zda je možné krajské volby v ČR považovat za volby druhého řádu.

1.1.1. Základní teorie SOE

V multiúrovňovém systému vlády se přirozeně objevuje otázka významnosti jednotlivých druhů voleb. Jako první se této problematice věnovali američtí autoři již od 60. let 20. století, a to hlavně Angus Campbell², který porovnával parametry prezidentských voleb a

¹ V případě nepoměrného dvoukomorového parlamentu (jako třeba v ČR) jsou tak označovány pouze volby do významnější komory.

² CAMPBELL, Angus. Surge and Decline: A Study of Electoral Change. *Public Opinion Quarterly*. 1960, roč. 24, č. 3.

voleb do kongresu, zvláště těch, které se konají uprostřed prezidentského období (tzv. „*midterm elections*“). Poprvé se pokusili vysvětlit řadu fenoménů, které se kolem těchto voleb objevují, mimo jiné výrazně menší volební účast. Teorie voleb druhého řádu se objevuje poprvé ve Spolkové republice Německo a na předchozí americké teorie navazuje jen minimálně, protože se zaměřuje na specifické evropské politické prostředí.

Základním kamenem teorie voleb druhého řádu je rozdělení voleb na volby prvního řádu (FOE) a volby druhého řádu (SOE). Kritériem je vliv voleb na výkonnou složku moci – v českých podmínkách lze za volby prvního řádu označit pouze volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, neboť vliv ostatních voleb na exekutivu je pouze nepřímý, a to včetně voleb do Evropského parlamentu, které jsou většinou považovány za modelový příklad voleb druhého řádu. Základy teorie voleb druhého řádu položili ve své práci v roce 1980 němečtí politologové Karlheinz Reif a Hermann Schmitt. Reif a Schmitt ve svém článku definovali šest dimenzí, které jsou pro volby druhého řádu určující:

1. „Less-at-stake dimension“ (Významová dimenze)
2. „The specific arena dimension“ (Dimenze specifické arény)
3. „The institutional-procedural dimension“ (Institucionálně-procedurální dimenze)
4. „The campaign dimension“ (Dimenze volební kampaně)
5. „The main-arena political change dimension“ (Dimenze změny hlavní politické arény)
6. „The social and cultural change dimension“ (Dimenze sociální a kulturní proměny)³

1.1.1.1. Významová dimenze

V očích voličů i politiků jsou jednotlivé druhy voleb různě významné a právě toto je základním předpokladem teorie voleb druhého řádu. Volby, které nemají přímý vliv na změnu vlády, jsou tak oběma skupinami považovány za druhořadé a podle toho také k těmto volbám přistupují. Nejevidentněji je vidět tento přístup na volební účasti, kdy volební účast do voleb druhého řádu nedosahuje ani zdaleka volební účasti ve volbách prvního řádu⁴. Zároveň i politici přikládají takovýmto volbám menší význam a to se projevuje ve dvou věcech – jednak volební

³ REIF, Karlheinz a Hermann SCHMITT. Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*. 1980, roč. 8, č. 1, s. 3-44. Strany: 9–15

⁴ V českých podmínkách byli specifické prezidentské volby, kde byla účast necelých 60%, naopak volební účast v druhých kolech senátních voleb leckdy nedosahuje ani 20%.

kampaň je výrazně menší a jednak v těchto volbách kandidují většinou politici, kteří často nepůsobí na celostátní úrovni.

Zároveň i volební chování voličů ve volbách druhého řádu je výrazně jiné, než v těch prvořadých. Vzhledem k tomu, že je méně v sázce⁵, tak řada voličů nevolí strategicky (či hlavou), ale spíše upřímně (srdcem). V těchto volbách jim tolik nevádí možnost, že jejich hlas propadne a zároveň mají tendenci, v případě regionálních voleb, volit regionální strany, které na celostátní úrovni často ani nepůsobí. V případě České Republiky v deseti krajích se do zastupitelstev dostaly neparlamentní strany⁶. Ve volbách druhého řádu, zvláště v těch, které se konají uprostřed parlamentního cyklu, se také projevuje reakce na politiku vlády a v těchto volbách bývají výrazně úspěšnější opoziční strany než vládní strany, protože řada příznivců vládních stran v těchto volbách buď nejde k volbám vůbec, nebo nevolí stejnou stranu jako ve volbách do poslanecké sněmovny. Třetím výrazným atributem je procento neplatných hlasů, které je v případě voleb druhého řádu mnohem vyšší než u voleb prvního řádu, a to z podobných příčin jako u minulých bodů, znehodnocení hlasu v takovýchto volbách není vnímáno jako tak bolestivé.⁷

Celkově lze významovou dimenzi shrnout tak, že se zde objevuje výrazně nižší volební účast, menší aktivita politiků, volba srdcem a volba regionálních stran, reakce na vládní politiku a vyšší procento neplatných hlasů.

1.1.1.2. Dimenze specifické arény

Druhým významným atributem voleb druhého řádu je fakt, že se odehrávají na jiné úrovni než volby prvního řádu – evropské volby na nadnárodní úrovni, krajské volby pak na regionální úrovni. V těchto volbách se sice přímo neovlivňují nejvyšší úrovně národní politiky, ale mohou mít celkem velký nepřímý vliv a navíc mohou být možností pro regionální politiky proniknout nahoru, případně pro politiky proniknout do Evropy. Rozhodně se tedy nedá říci, že by v nich o nic nešlo. Vliv specifické arény, ať už regionální či nadnárodní, má však velmi specifickou podobu právě kvůli faktům zmíněným v minulé kapitole. Zároveň platí, že i prvořadá aréna má vliv i na druhořadou arénu, tudíž je vliv oboustranný a disproporční.

⁵ V originále „less-at-stake“ a odtud také původní název této dimenze

⁶ Strana práv občanů je považována za neparlamentní z toho důvodu, že nemá zástupce v Poslanecké sněmovně, ale pouze v Senátu.

⁷ REIF, Karlheinz a Hermann SCHMITT. Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results. European Journal of Political Research. 1980, roč. 8, č. 1, s. 3-44. Strany: 9–10

Společně s trochu jiným politickým spektrem než v případě prvořadě arény to vytváří poměrně specifické prostředí.⁸

1.1.1.3. Institucionálně-procedurální dimenze

V řadě zemí se formální nastavení voleb prvního a druhého řádu významně liší, což ovlivňuje v těchto volbách jak voliče, tak opět i politiky v těchto volbách. V českém prostředí jsou krajské volby i volby do Poslanecké sněmovny nastaveny stejně⁹ - v obou dvou se volí na základě poměrného systému, jsou stejné volební okrsky a volí se jednokolově. Mírně jinak jsou nastaveny volby do Evropského parlamentu, kdy je celá Česká republika jedním velkým okrskem, ale stále se volí poměrným systémem a jednokolově. Poměrně velké odlišnosti lze již nalézt u voleb do Senátu, ve kterých je Česká republika rozdělena do jiných okrsků než při parlamentních volbách a volby probíhají většinovým systémem a volí se dvoukolově¹⁰. Zcela specifické nastavení mají prezidentské volby, kdy je Česká republika opět jedním superokrskem a volí se většinovým systémem a dvoukolově. Tyto rozdíly mohou vést ke změnám chování voličů, zvláště společně s personifikací volby, která je patrná zvláště u voleb podle většinového systému, jako jsou senátní a prezidentské volby. Toto platí v určité míře i v případě evropských voleb, kde je relativně nízký počet mandátů, o které se bojuje, a díky tomu je personifikace možná zvláště u lidí na prvních místech kandidátek.¹¹

1.1.1.4. Dimenze volební kampaně

Nižší význam voleb druhého řádu se projevuje i na volebních kampaních. Většinou jsou kampaně vedeny s mnohem menší silou, jsou i jinak zaměřené a cílí často na účast tradičních voličů (zvláště patrné je to u voleb do Evropského parlamentu). Zároveň se v těchto volbách vedle sebe objevují celostátní i lokální či v případě voleb do Evropského parlamentu nadnárodní témata. Vzhledem k nižšímu významu takovýchto voleb je také na většinu kampaní vynakládáno mnohem méně prostředků a tyto prostředky navíc velmi často v případě krajských voleb pocházejí z místních zdrojů. Zajímavá je také role médií vzhledem k volebním

⁸ REIF, Karlheinz a Hermann SCHMITT. Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*. 1980, roč. 8, č. 1, s. 3-44. Strany: 10-12

⁹ S výjimkou Prahy, jejíž obyvatelé nevolí v krajských volbách, ale společně s obecními volbami probíhají i volby do zastupitelstva hlavního města Prahy

¹⁰ Pokud kandidát v prvním kole nezíská více než 50% odevzdaných hlasů, pak je volba jen jednokolová. Tato situace ale nastává jen výjimečně a například v minulých volbách do Senátu v roce 2014 nenastala ani jednou.

¹¹ HAVLÍK, Vlastimil a Libor HOSKOVEC. Krajské volby v České republice v kontextu konceptu voleb druhého řádu. Analýza vybraných aspektů voleb do krajských zastupitelstev v letech 2000–2008. *European Electoral Studies*. Brno, 2009, roč. 4, č. 1, s. 30

kampaním, protože právě volby druhého řádu¹² se často vyskytují na okraji zájmu celostátních médií, která se zajímají spíše o jednotlivé případy stran nebo kandidátů, kteří něčím výrazně vybočují. Volební kampaně zvláště při krajských volbách se pro média stávají zajímavými většinou až ve chvíli, kdy se do kampaně zapojí některý z celostátních představitelů, či při nějaké výjimečné události.¹³

1.1.1.5. Dimenze změny hlavní politické arény

Jak již bylo řečeno, volby druhého řádu většinou nemají přímý vliv na změny v hlavní politické aréně, ale často mohou vést k nepřímým změnám. Proměnu rozložení hlavní arény ale nelze soudit jen podle výsledků ve volbách druhého řádu¹⁴ a teprve až po konání voleb prvního řádu lze říci, zda se výsledky voleb druhého řádu nějak významně promítly do rozložení sil v hlavní politické aréně, tj. Poslanecké sněmovně.

1.1.1.6. Dimenze sociální a kulturní proměny

Vnější sociální a kulturní jevy jsou naprosto nezávislé na volbách a zvláště z dlouhodobého hlediska na ně mohou mít velmi silný vliv, a to především vzhledem k sociokulturnímu zaměření jednotlivých stran. Například agrární strany zaměřené na zemědělce či křesťansko-demokratické strany či naopak komunistické strany, které jsou zaměřené na určité skupiny obyvatel a proměna těchto skupin může v důsledku vést k výrazné změně popularity takových stran. V České republice je to vidět právě na vymizení agrární politiky v souvislosti s razantním snížením zaměstnanosti v zemědělství, s čímž souvisí i vymizení potencionálního voličstva. Zvláště v regionálních volbách proto může být převaha dané sociální skupiny rozhodujícím faktorem pro úspěch příslušných stran. Příkladem může být nadprůměrná úspěšnost (oproti celostátním výsledkům) KSČM v severních Čechách, kde je velké množství lidí pracujících v dolech, či těžkém průmyslu či KDU-ČSL na jižní Moravě, kde je větší procento věřících.¹⁵

¹² V českém prostředí s výjimkou prezidentských voleb, kterým naopak byla věnována enormní pozornost, která ale byla dána jednak výjimečnou pozicí prezidenta a také tím, že se jednalo o historicky první přímou volbu prezidenta v České republice.

¹³ REIF, Karlheinz a Hermann SCHMITT. Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*. 1980, roč. 8, č. 1, s. 3-44. Strany: 13-14

¹⁴ Ani v případě, že se koná několik druhů voleb druhého řádu v jednom roce, jako například v roce 2014 v České Republice, což lze ukázat na podpoře Strany svobodných občanů, jejíž počet hlasů se v jednotlivých volbách výrazně měnil.

¹⁵ HAVLÍK, Vlastimil a Libor HOSKOVEC. Krajské volby v České republice v kontextu konceptu voleb druhého řádu. Analýza vybraných aspektů voleb do krajských zastupitelstev v letech 2000–2008. *European Electoral Studies*. Brno, 2009, roč. 4, č. 1, s. 31

1.1.2. Specifické prostředí České republiky – krajské volby

Původně byla teorie voleb druhého řádu zaměřena na evropské volby a i v českém politologickém prostředí se nejvíce rozvíjela právě tímto směrem, jako příklad lze uvést Fialu¹⁶ či Šaradína¹⁷, a tak i analýzy pohledu na krajské volby jako volby druhého řádu jsou poměrně výjimečné. Tato kapitola bude zaměřena právě na analýzu toho, zda lze považovat krajské volby v České republice za volby druhého řádu. Vzhledem k velmi podobnému institucionálnímu rámci obou voleb se zaměříme primárně na tři základní oblasti:

1. Volební účast
2. Procento platných a neplatných hlasů
3. Výsledky vládních, opozičních a neparlamentních stran

1.1.2.1. Volební účast

Jak již bylo řečeno výše, jedním ze základních aspektů voleb druhého řádu je volební účast. Volební účast v krajských volbách již od zavedení krajů nedosahuje hodnot parlamentních či prezidentských voleb, ale pohybuje se spíše lehce nad průměrem účasti při volbách v prvním kole voleb do Senátu.¹⁸

¹⁶ *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. 1. vyd. Editor Petr Fiala, Maxmilián Strmiska. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 267 s. Srovnávací politologie, sv. č. 2. ISBN 80-732-5074-8.

¹⁷ ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6.

¹⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby.cz [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

Kraj	Krajské volby 2008	Parlamentní volby 2010	Krajské volby 2012	Parlamentní volby 2013
Středočeský kraj	42,14	64,26	36,45	61,47
Jihočeský kraj	40,78	63,58	38,59	60,55
Plzeňský kraj	40,28	61,68	38,21	57,92
Karlovarský kraj	35,01	54,04	31,57	51,57
Ústecký kraj	37,44	55,66	33,94	51,69
Liberecký kraj	38,08	61,41	38,55	57,92
Královéhradecký	41,72	64,93	38,43	61,65
Pardubický kraj	42,61	65,49	39,47	62,26
Kraj Vysočina	44,88	65,68	41,05	63,37
Jihomoravský kraj	41,05	63,27	37,76	60,55
Olomoucký kraj	38,5	62,12	35,67	58,9
Zlínský kraj	41,13	64,27	40,34	61,53
Moravskoslezský kraj	38,6	58,19	33,17	55,48
Celkem ¹⁹	40,3	62,6	36,89	59,48

Tabulka 1 - Srovnání volební účasti ve vybraných krajských a parlamentních volbách²⁰

V tabulce 1 lze nalézt srovnání volební účasti za poslední dvoje parlamentní a krajské volby. Z tohoto srovnání je jasně patrné, že volební účast v krajských volbách dosahuje přibližně dvou třetin volební účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny. Je zřejmé, že v obou případech došlo k podobnému poklesu volební účasti – o 3,41 % v případě krajských voleb a o 3,12 % v případě voleb do Poslanecké sněmovny, takže se poměr volební účasti prakticky nezměnil. V případě krajských voleb došlo k poklesu volební účasti ve všech krajích kromě Libereckého. Tam došlo k nárůstu o necelého půl procenta. Pokles ale nebyl zdaleka rovnoměrný, protože zatímco ve Středočeském a Moravskoslezském kraji došlo k poklesu volební účasti o více než 5,69 %, respektive o 5,43 %, ve Zlínském kraji to bylo jen o 0,79 % a v ostatních krajích se pohyboval pokles mezi 2,07 % a 3,83 %. Je tedy patrné, že volby mají velmi regionální ráz a tomu odpovídá i téměř desetiprocentní rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší volební účastí v krajských volbách 2012.

1.1.2.2. Procento platných a neplatných hlasů

Dalším faktorem pro určení, zda lze v českých podmínkách zařadit krajské volby mezi volby druhého řádu, je hledisko procenta neplatných hlasů. V tabulce níže jsou uvedena procenta platných hlasů opět pro poslední dvoje parlamentní a krajské volby.

¹⁹ U voleb do Poslanecké sněmovny včetně Prahy, u krajských voleb bez Prahy

²⁰ Zpracování: Vlastní, Zdroj dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

Kraj	Krajské volby 2008	Parlamentní volby 2010	Krajské volby 2012	Parlamentní volby 2013
Středočeský kraj	97,59	99,44	95,54	99,23
Jihočeský kraj	97,98	99,41	96,39	99,18
Plzeňský kraj	97,94	99,35	95,54	99,17
Karlovarský kraj	97,97	99,12	94,97	99,13
Ústecký kraj	97,79	99,34	94,87	99,15
Liberecký kraj	97,9	99,33	95,84	99,26
Královéhradecký	96,96	99,32	94,99	99,15
Pardubický kraj	98,76	99,35	95,01	99,15
Kraj Vysočina	97,89	99,44	96,31	99,32
Jihomoravský kraj	97,78	99,42	96,6	99,39
Olomoucký kraj	97,33	99,32	94,92	99,28
Zlínský kraj	97,63	99,34	95,79	99,38
Moravskoslezský kraj	97,68	99,28	95,58	99,23
Celkem	97,75	99,37	95,65	99,26
Průměrný počet neplatných hlasů v %	2,25	0,63	4,35	0,74

Tabulka 2 - Procento platných a neplatných hlasů ve vybraných krajských a parlamentních volbách²¹

Ze srovnání je evidentní, že je relativně velký rozdíl mezi procentem neplatných hlasů. V parlamentních volbách je to v obou případech ve všech krajích méně než 1 % a naopak v krajských volbách je to v jednom případě v průměru 2,25 % a v druhém případě dokonce 4,35 %. Určité procento neplatných hlasů lze přičíst souběhu krajských voleb se senátními, kdy voliči neúmyslně zaměňují senátní obálky za krajské, případně vhodí obálku do špatné urny. V ostatních příkladech se však jedná o úmyslné neplatné hlasování, a to z důvodu odporu vůči vládě od voličů, které ji běžně podporují, tak od lidí, kteří ztratili důvěru v politiku. Je alarmující, že v některých krajích překročil při krajských volbách v roce 2012 počet neplatných hlasů 5 %, tj. hranici pro vstup do zastupitelstva kraje. V celé České republice bylo neplatných hlasů dohromady 120 000²². Oproti minulým volbám tak nelze říci, že by šlo pouze o důsledek spojení senátních voleb s krajskými volbami a že počet neplatných hlasů je způsoben neúmyslnými chybami voličů.

1.1.2.3. Výsledky vládních, opozičních a neparlamentních stran

Jedním z pilířů teorie voleb druhého řádu je předpoklad, že ve volbách druhého řádu, a zvláště pokud se konají uprostřed volebního cyklu instituce prvního řádu, dominují opoziční

²¹ Zpracování: Vlastní, Zdroj dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

²² Územní přehledy o volební účasti. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz: Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012* [online]. 2012 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz4?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>

strany, ztrácí vládní strany a získávají malé neparlamentní strany. V České republice se konaly krajské volby vždy dva roky po parlamentních volbách, takže přesně uprostřed parlamentního cyklu, a proto by toto pravidlo mělo být aplikovatelné na české podmínky. V českých podmínkách je atypickou stranou KDU-ČSL, která byla od roku 1993 do roku 2010 parlamentní a často i vládní stranou, ale ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 nepřekročila 5% hranici, a zároveň je atypická i tím, že často tvoří zvláště v krajských a senátních volbách koalice, a to jak s regionálními subjekty (např. s Volbou pro město v Královéhradeckém kraji) tak i s celostátními neparlamentními stranami (např. se Stranou zelených). Z těchto důvodů je v následující tabulce uvedena jednak samostatně, ale je i uváděn společný zisk všech koalic, na kterých se KDU-ČSL podílela.

Strany	Celostátní pozice	Krajské volby 2012	
		v %	mandáty
ČSSD	Opoziční	23,58	205
KSČM	Opoziční	20,43	182
ODS	Vládní	12,28	102
TOP 09 + STAN	Vládní	6,63	44
KDU-ČSL	Neparlamentní	5,82	42
KDU-ČSL + koaliční partneři	Neparlamentní	9,84	73
Neparlamentní strany ²³	Neparlamentní	10,23	69
Celkem vládní strany		18,91	146
Celkem opoziční strany		44,01	387
Celkem neparlamentní strany ²⁴		20,07	142

Tabulka 3 - Souhrnné výsledky Krajských voleb 2012²⁵

Z tabulky 3 je patrné, že poslední krajské volby konané v roce 2012 jsou ukázkovým případem teorie zmiňované výše. Vládní strany v těchto volbách utrhly naprostý debakl a nestaly se v žádném kraji součástí krajské koalice a ve všech krajích jsou v opozici. Zisk neparlamentních stran byl rovněž neobyčejně vysoký, což bylo ale způsobeno přispěním KDU-ČSL, která se společně s koaličními partnery podílela na tomto zisku více jak polovinou mandátů. Samostatně kandidující strany získali 69 mandátů a v Libereckém kraji dokonce získaly většinu potřebnou pro sestavení Rady a také pozici hejtmana. Výsledky voleb budou podrobně rozebírány v jedné z následujících kapitol.

²³Do této kategorie jsou zařazeny všechny neparlamentní strany, které získaly alespoň jeden mandát v těchto volbách.

²⁴Včetně KDU-ČSL

²⁵Zpracování: Autor, Zdroj dat: Souhrnné statistické výsledky voleb. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby.cz: Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012 [online]. 2012 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz6?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>

1.1.3. Závěr kapitoly Volby druhého řádu

V minulých kapitolách byla nastíněna teorie voleb druhého řádu tak, jak ji představili Karlheinz Reif a Hermann Schmitt a popsali na příkladu voleb do Evropského parlamentu. Pro zhodnocení, zda je v českém prostředí možno za volby druhého řádu považovat i krajské volby jsme zvolili tři základní aspekty – volební účast, procento platných a neplatných hlasů a výsledky vládních, opozičních a neparlamentních stran.

V otázce volební účasti splňují české krajské volby teorii nižší volební účasti a navíc se její poměr vůči volební účasti v parlamentních volbách se v posledních letech nemění. Lze tudíž říci, že tento předpoklad české krajské volby splňují.

V otázce procenta neplatných hlasů se potvrzuje teorie o vyšším procentu neplatných hlasů, kdy oproti parlamentním volbám je jejich počet několikanásobně větší. Zvláště v posledních krajských volbách se objevilo takové množství neplatných hlasů, které již nelze dávat za vinu jen souběhu krajských voleb a voleb do Senátu. Tudíž i tento předpoklad by se dal považovat za splněný.

V otázce zisku vládních, opozičních a neparlamentních stran se teorie potvrzuje asi nejsilněji, neboť krajské volby v roce 2012 byly ukázkovým příkladem, kdy opozice naprosto dominovala a posílily i neparlamentní strany, a to hlavně na úkor stran vládních.

Krajské volby v České republice lze na základě těchto poznatků považovat za volby druhého řádu. Je pochopitelné, že vzhledem k tomu, že původně byla zmíněná teorie směřována na volby do Evropského parlamentu a až později se rozšířila i na regionální volby, a vzhledem ke specifikům českého politického prostoru jsou zde věci, ve kterých se krajské volby liší. Právě teorie voleb druhého řádu ale pomáhá vysvětlit, proč řada lidí považuje krajské samosprávy za něco nedůležitého či druhořadého. Uvedená teorie tak pomáhá v souvislostech ukázat některé jevy, které na krajské úrovni probíhají, a pomáhá vysvětlit některé otázky týkající se nezájmu občanů o fungování krajů a krajských samospráv.

1.2. Krajské volby

Krajské volby jsou nejmladšími volbami v českém volebním systému, a jak bylo ukázáno v minulé kapitole, jedná se o tzv. volby druhého řádu. V této kapitole bude postupně vysvětlen vznik krajů, neboť tento proces a jeho načasování měly rozhodující vliv právě na zařazení krajských voleb mezi volby druhého řádu a definovaly jejich význam do budoucna. Druhá část bude věnována výsledkům krajských voleb ve Středočeském kraji, který v tomto případě slouží jako ukázkový příklad. Třetí část je pak věnována výsledkům krajských voleb v ostatních 12 krajích.

1.2.1. Teorie krajských voleb

Když se v roce 2000 konaly první krajské volby, završilo se tím skoro desetileté úsilí o vytvoření vyšších územně-správních celků, které předpokládala již Ústava České republiky z roku 1993. Pro pochopení některých zákonitostí současného fungování krajů je právě historie jejich vzniku naprosto klíčová a v dalších odstavcích budou vysvětleny okolnosti jejich vzniku a bude popsán jejich současný stav.

1.2.1.1. Historie krajského zřízení

O změně regionálního uspořádání České republiky se začalo diskutovat a jednat prakticky od vzniku samostatného státu a určité úvahy probíhaly již dříve, ale byly komplikovány zastánci samostatného slovenského státu. První tři možnosti, které připadaly v úvahu, ale byly poměrně rychle odmítnuty, byl jednak návrat k prvorepublikovému župnímu systému, modely z 50. a 60. let, které předpokládaly existenci sedmi krajů a společně s těmito návrhy byl odmítnut i návrh vrátit se k uspořádání podle historických zemí (tj. Čechy, Morava a Slezsko). V následujících letech vzniká řada různých návrhů, podle kterých by krajů mohlo být až 30, ale všechny tyto návrhy jsou odmítnuty již v před legislativním procesu a není třeba se jim v této práci dále věnovat.²⁶

V roce 1997 přichází Občanská demokratická aliance (ODA) s návrhem na vznik 13 krajů²⁷ a k tomuto návrhu se připojuje KDU-ČSL. Vládní návrh z pera ministra vnitra Jana Rumla (ODS) a ministryně spravedlnosti Vlasty Parkanové (KDU-ČSL) počítal také se vznikem 13 krajů²⁸ a s prvními volbami již v roce 1998 společně s komunálními volbami a volbami do Senátu. Na podzim roku 1997 byl přijat kompromisní návrh sněmovního výboru, navrhuující vznik 14 krajů, tj. včetně Jihlavského kraje a hlavního města Prahy jako kraje. Tento návrh byl 23. října 1997 přijat a schválen ústavní většinou jako ústavní zákon č. 347/1997 Sb., „*O vytvoření vyšších územně samosprávních celků*“. Zároveň ale nedošlo ke schválení návrhu ODA o konání voleb již v roce 1998 souběžně s komunálními volbami a volbami do Senátu. Zákon o vytvoření vyšších územně správních celků vešel v platnost až v roce 2000, kdy byly přijaty doplňující zákony – jednak zákon č. 129/2000 Sb. „*O krajích*“, který definoval pravomoci a kompetence krajských samospráv, a dále zákon č. 130/2000 Sb. „*O volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů*“, který upravuje volby do zastupitelstev krajů a definuje volební cyklus krajů jako čtyřletý a volební systém jako poměrný. Samostatný

²⁶ ŠVEC, Kamil. *Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004*. Acta Politologica. 2010, roč. 2, č. 2, s. 188

²⁷ Bez Jihlavského kraje (dnes Kraj Vysočina) a naopak s hlavním městem Prahou, jako krajem.

²⁸ S Jihlavským krajem, ale bez Prahy, jako kraje.

doplňující zákon dostalo i hlavní město Praha, a to konkrétně zákon č.131/2000 Sb. „*O hlavní město Praze*“. Zmíněný zákon dává Praze poměrně specifickou pozici, neboť ji vyjímá jak z působnosti zákona o obcích, tak zároveň i z působnosti zákona o krajích a hlavní město Praha se stává hybridním zřízením, které si zachovává některé vlastnosti obou úrovní státní správy. Zařazení Prahy bude podrobněji řešeno níže.²⁹

1.2.1.2. Současné krajské uspořádání

Na základě těchto zákonů tak v roce 2000 vzniká 13 krajů.³⁰

- Středočeský kraj se sídlem v Praze
- Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích (původně Budějovický kraj)³¹
- Plzeňský kraj se sídlem v Plzni
- Karlovarský kraj se sídlem v Karlových Varech
- Ústecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem
- Liberecký kraj se sídlem v Liberci
- Královéhradecký kraj se sídlem v Hradci Králové
- Pardubický kraj se sídlem v Pardubicích
- Kraj Vysočina se sídlem v Jihlavě (původně Jihlavský kraj a do roku 2011 Vysočina)
- Jihomoravský kraj se sídlem v Brně (původně Brněnský)
- Olomoucký kraj se sídlem v Olomouci
- Moravskoslezský kraj se sídlem v Ostravě (původně Ostravský)
- Zlínský kraj se sídlem ve Zlíně³²

Hranice krajů se od jejich vzniku prakticky nezměnily a došlo pouze k přesunu několika málo obcí. Kraje byly vytvořeny na základě regionálního uspořádání, a jsou tudíž jak nepoměrně velké, tak mají nepoměrný počet obyvatel, což komplikuje analýzy jejich fungování, společně se statusem hlavního města Prahy. Pro zařazení Prahy, pro potřeby této práce, je důležitých několik věcí:

1. Pravomoci zastupitelstva hlavního města Prahy jsou srovnatelné s pravomocemi krajských zastupitelstev a pravomoci Rady hlavního města Prahy jsou srovnatelné s pravomocemi krajských Rad

2. Rozpočet hlavního města Prahy není menší než rozpočty jednotlivých krajů

3. Volby se konají v termínech komunálních voleb, a přestože se konají ve stejném roce jako volby prvního řádu do Poslanecké sněmovny, nekonají se ve stejném termínu, a nelze je tudíž považovat za volby prvního řádu, ale spíše za volby druhého řádu.

²⁹ ŠVEC, Kamil. *Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004*. Acta Politologica. 2010, roč. 2, č. 2, s. 189

³⁰ A hlavní město Praha získává speciální status a pravomoci krajů

³¹ Názvy krajů byly změněny novelou ústavního zákona č. 347/1997 hned v roce 2001 a v případě Kraje Vysočina ještě znovu v roce 2011.

³² Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., „*O vytvoření vyšších územně samosprávních celků*“, ve znění pozdějších předpisů

4. Velikost zastupitelstva hlavního města Prahy odpovídá velikosti zastupitelstva kraje o stejném počtu obyvatel.

Vzhledem k těmto faktům bude hlavní město Praha v praktické části této práce považováno za srovnatelné s ostatními kraji.

1.2.2. Volební chování

Problematika teorie volebního chování patří mezi velmi často zkoumané oblasti politiky, a jak bude později zmíněno, nevěnují se mu pouze politologové, ale také sociologové a ekonomové. Většina autorů jak v českém, tak v evropském či světovém prostoru se však věnuje volbám prvního řádu. Množství prací, které se věnují aplikacím teorií na volby druhého řádu (zvláště ty regionální), je řádově menší, a to především z důvodů nedostupnosti relevantních dat a výrazných regionálních rozdílů.

Za základní přístup ve výzkumu volebního chování je považován behaviorismus. Jedná se o model, který se již od konce 30. let zabývá vztahem mezi povahou struktury voličstva a volebními výsledky a chováním. Tato teorie byla v 50. letech rozšířena ještě o historický přístup. V rámci zmíněného přístupu se kromě analýzy krátkého časového úseku, jako jsou například volební kampaně, objevují i snahy postihnout delší časové úseky a změny ve volebním chování voličů i politických stran. Za průkopníky uvedeného přístupu jsou považováni Tingsten³³ či Lazarsfeld^{34, 35}.

Sociologický model je variantou strukturálního modelu a zaměřuje se na vztahy mezi členstvím v sociální skupině a volebním chováním. Je zaměřen hlavně na volební chování v sociálních skupinách, které lze objektivně vymezit. Mezi takové případy patří mimo jiné sociální třídy, národnostní skupiny, náboženské skupiny, věkové skupiny, genderové skupiny a jiné skupiny. Politické chování a zařazení jednotlivce je především ovlivněno jeho pozicí ve společenské struktuře a rozdíly mezi výsledky na regionální úrovni jsou dány právě rozdílnou sociální stratifikací v jednotlivých regionech. Tato teorie postupně ustupuje zvláště na základě nárůstů regionálních rozdílů, které už nelze vysvětlit pouze pomocí rozdílného sociálně-ekonomického složení jednotlivých regionů.³⁶

³³ TINGSTEN, Herbert. *Political Behavior: Studies in Election Statistics*. Londýn: P. S. King and Son, 1937.

³⁴ KATZ, Elihu a Paul Felix LAZARSFELD. *Personal influence: the part played by people in the flow of mass communications*. Glencoe: Free Press, 1955.

³⁵ KOPŘIVA, Radek. *Územní samospráva a lokální demokracie: Případová studie města Žatce*. Praha, 2009. Disertační. Česká zemědělská univerzita v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc. Strany 47 - 51

³⁶ KOPŘIVA, Radek. *Územní samospráva a lokální demokracie: Případová studie města Žatce*. Praha, 2009. Disertační. Česká zemědělská univerzita v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc. Strany 47 - 51

Druhým velkým přístupem, vycházejícím z teorie veřejné volby, je většinou je nazýván model racionálního výběru. Tento model se zaměřuje hlavně na ekonomické aspekty volebního chování. Politické rozhodování je považováno za čistě racionální, jednotliví aktéři se snaží o maximalizaci osobního zisku a volební chování je determinováno v první řadě osobními ekonomickými zájmy. Tomuto modelu se věnovali hlavně ekonomové, například Tullock³⁷ či Friedman^{38, 39}.

Třetím základním modelem je model stranické identifikace. Tento model se věnuje dlouhodobému vztahu mezi voliči a politickými stranami. Stabilita volebního chování je v některých případech připisována právě této teorii. Model stranické identifikace s velmi silnou vazbou na konkrétní politickou stranu bývá označován za tzv. Michiganský model. Vzhledem k tomu, že vznikl ve Spojených státech s dlouhou tradicí politických stran, nedají se některé jeho teze plně aplikovat na prostředí kontinentální Evropy a zvláště na postkomunistický prostor. Příkladem může být element rodinného přenosu stranické identifikace. V zemích, které nezažily totalitní systém vlády, je stranická identifikace naprosto běžnou záležitostí, ale například v České republice je dlouhodobá stranická identifikace spornou otázkou. Někteří autoři tvrdí, že je možná pouze u KSČM, což považují za nepřesné, protože i vzhledem k počtu členů a historii stranická identifikace velmi silně funguje i u KDU-ČSL. Naopak u stran, které vznikly až po roce 1989, je stranická identifikace velmi malá a často se jedná o úspěch na jedno či dvě volební období, jak je vidět na příkladu US-DEU či Věcí veřejných. Nízká stranická identifikace je vidět na příkladu krajských voleb, kde se volební výsledky jednotlivých stran v průběhu času radikálně mění, což se ukazuje v další kapitole, týkající se krajských voleb ve Středočeském kraji.⁴⁰

1.2.3. Výsledky krajských voleb

Tato kapitola bude věnována analýze volebních výsledků v krajských volbách. První část bude zaměřena na výsledky krajských voleb ve Středočeském kraji a na poměr sil v zastupitelstvu a složení koalic a opozice a na zasazení těchto voleb do celorepublikového politického kontextu.

³⁷ TULLOCK, Gordon. *The politics of bureaucracy*. Washington, D. C.: Public Affairs Press, 1965

³⁸ FRIEDMAN, Milton a Rose FRIEDMAN. *Capitalism and freedom*. Chicago: University of Chicago Press, 2002.

³⁹ KOPŘIVA, Radek. *Územní samospráva a lokální demokracie: Případová studie města Žatce*. Praha, 2009. Disertační. Česká zemědělská univerzita v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc. Strany 47 - 51

⁴⁰ KOPŘIVA, Radek. *Územní samospráva a lokální demokracie: Případová studie města Žatce*. Praha, 2009. Disertační. Česká zemědělská univerzita v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc. Strany 47 - 51

1.2.3.1. Středočeský kraj

Právě na příkladu Středočeského kraje jsou dobře vidět některé charakteristiky typické pro volby druhého řádu, a to ve všech třech ohledech, které byly definovány v první kapitole. Postupně se zaměříme na analýzu výsledků jednotlivých voleb a jejich výsledků. Základní údaje o výsledcích krajských voleb od roku 2000 jsou uvedeny v následující tabulce.

	2000		2004		2008		2012	
účast	32,77 %	mandáty	30,73 %	mandáty	42,14 %	mandáty	36,45 %	mandáty
neplatné hlasy	2,32 %		2,24 %		2,41 %		4,46 %	
ODS	28,76	21	44,65	32	32,81	25	18,32	16
ČSSD	15,84	12	16,70	12	35,16	26	21,79	20
KSČM	21,93	16	19,02	14	13,75	10	20,57	19
KDU-ČSL	21,3 ⁴¹	16	6,62 ⁴²	4	x	x	x	x
SNK-ED ⁴³	X	x	5,06	3	x	x	x	x
NSK ⁴⁴	X	x	X	x	5,73	4	11,71	10
TOP 09 + STAN	X	x	X	x	x	x		

Tabulka 4 - Výsledky krajských voleb ve Středočeském kraji v letech 2000 - 2012^{45 46}

Z tabulky jsou vidět některé trendy v krajských volbách ve Středočeském kraji, které bych chtěl v dalších odstavcích blíže specifikovat a uvést do širších souvislostí. Je vidět, že volební účast se výrazně zvýšila v roce 2008, kdy se ČSSD pokusila z voleb udělat referendum o vládě a podařilo se tímto tahem mobilizovat řadu voličů, kteří běžně ke krajským volbám nechodí. V roce 2012 účast opět klesá a objevuje se nový fenomén: skokově - o 2% - se zvedá počet neplatných lístků, což někteří považují za protest proti fungování krajů, či bojkot zavedených stran.

⁴¹ Jako součást 4Koalice společně s ODA, US a DEU

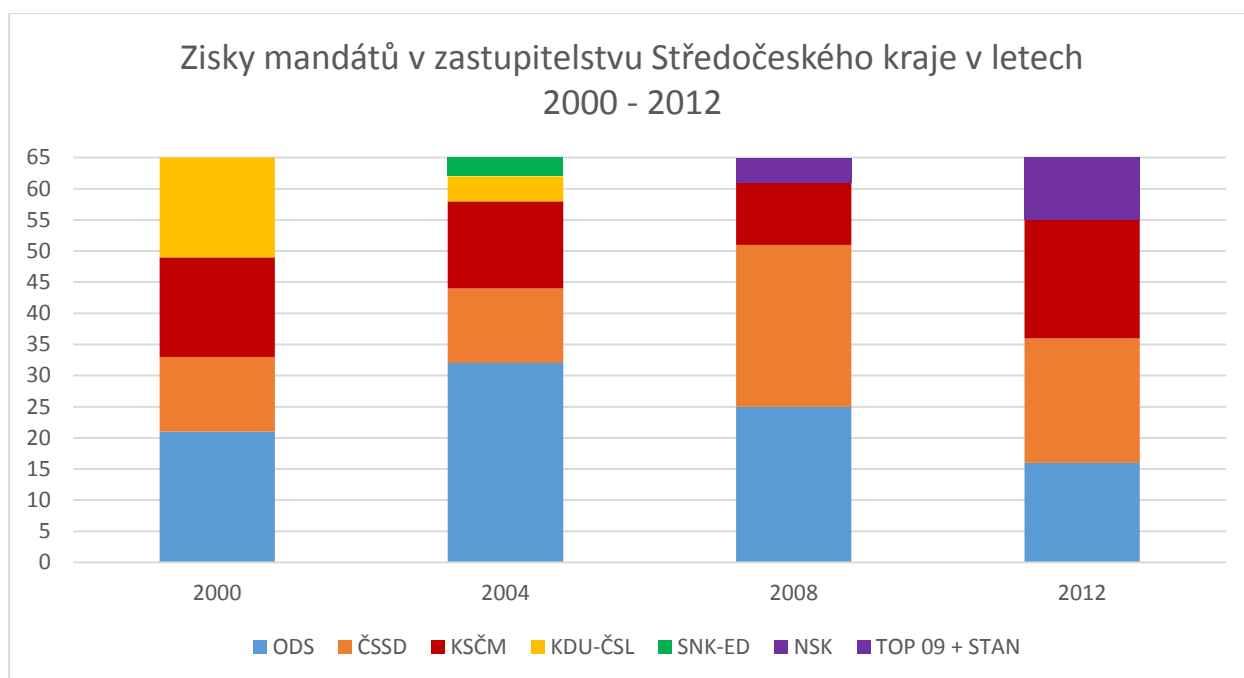
⁴² Jako součást Koalice pro Středočeský kraj

⁴³ Sdružení nezávislých kandidátů – Evropští demokraté

⁴⁴ Nezávislý starostové pro kraj, kteří se později přejmenovávají na STAN

⁴⁵ Zahrnutý pouze strany, které v daných volbách obdrželi více než 5%

⁴⁶ Zpracování: Autor, Zdroj dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

Graf 1 - Zisky mandátů v krajském zastupitelstvu v krajských volbách v letech 2000 - 2012⁴⁷

Na celostátní úrovni byla před krajskými volbami v roce 2000 situace poměrně složitá, menšinová vláda ČSSD se opírala díky tzv. „Opoziční smlouvě“ o podporu největší opoziční strany – ODS. V krajských volbách se projevila jak nespokojenost voličů s menšinovou vládou, tak i hledání alternativy k velkým politickým stranám. S bezpečným náskokem zvítězila ODS a získala 21 mandátů v zastupitelstvu, druzí skončili překvapivě komunisté a stejné množství mandátů získala i 4Koalice, tvořená středovými stranami – KDU-ČSL, Občanskou demokratickou aliancí, Uníí svobody, a Demokratickou unií⁴⁸. Obě strany získaly 16 mandátů. Až na čtvrtém místě se umístila ČSSD a získala 12 mandátů. Koalici vytvořila ODS a 4Koalice a hejtmanem se stal Petr Bendl, nominovaný za ODS.

V roce 2004, kdy se konaly další krajské volby, byla u moci stále ČSSD, ale jejími partnery ve vládě byly KDU-ČSL a US-DEU a v srpnu tohoto roku po fiasku ČSSD ve volbách do Evropského parlamentu byla vláda výrazně obměněna a místo Vladimíra Špidly se premiérem stal Stanislav Gross⁴⁹. Působení ve vládě se tentokrát podepsalo hlavně na výsledku stran bývalé 4Koalice, které pod názvem Koalice pro Středočeský kraj získávají jen 4 mandáty. Krajské volby v roce 2004 jsou triumfem ODS, ta získává rekordních 32 mandátů, KSČM dva mandáty ztrácí, ale se 14 mandáty je stále druhou nejsilnější stranou v zastupitelstvu. ČSSD zůstává na 12 mandátech a do zastupitelstva se velmi těsně dostává i

⁴⁷ Zpracování: Autor, Zdroj dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

⁴⁸ V roce 2001 se Unie Svobody a Demokratická unie sloučili a vytvořili US-DEU

⁴⁹ O necelý rok později dochází opět ke změně a premiérem se stává Jiří Paroubek

koalice SNK-ED, kteří získávají 3 mandáty. Koalici opět tvoří ODS, KDU-ČSL a nově i SNK-ED a hejtmanem zůstává Petr Bendl.

Situace na celostátní scéně se radikálně mění v roce 2006, kdy volby do Poslanecké sněmovny vyhrává ODS a premiérem se stává Mirek Topolánek. Tato změna a nepopularita vlády se výrazně projevuje i v krajských volbách v roce 2008, kdy ČSSD vítězí ve všech krajích. Ve Středočeském kraji vítězí ČSSD o 3 % a získává 26 mandátů. Druhá ODS má jen o mandát méně a oproti minulým krajským volbám ztrácí 7 mandátů (přibližně 10 % podpory). Stejně tak ztrácí komunisté, kteří získávají jen 10 mandátů. Do zastupitelstva se dostávají ještě Nezávislí starostové pro kraj se 4 mandáty. Naopak KDU-ČSL opouští krajské zastupitelstvo, stejně jako SNK-ED. ČSSD se rozhoduje vládnout menšinově s podporou komunistů a hejtmanem se stává David Rath. Ten na post v létě roku 2012 rezignoval a na krátkou dobu se hejtmankou stala Zuzana Moravčíková.

Po parlamentních volbách v roce 2010 opouští KDU-ČSL i Poslaneckou sněmovnu. Vládu opět sestavuje ODS, tentokrát společně s novou stranou TOP 09, jež vznikla odštěpením se části KDU-ČSL a novou stranou Věci veřejné. Ve volbách v roce 2012 se v ledasčem opakuje situace z předchozích voleb – ČSSD lehce ztrácí a získává jen 20 mandátů, ODS pokračuje ve ztrátách a získává jen 16 mandátů a propadá se až na třetí místo za komunisty, kteří naopak posilují a téměř dohánějí ČSSD (mají jen o procento hlasů méně) a získávají 19 mandátů. Do zastupitelstva se také dostává TOP 09 kandidující společně se Starosty a nezávislími (STAN), kteří získávají 10 mandátů. Nezávislí starostové pro kraj naopak zastupitelstvo opouštějí. ČSSD tentokrát tvoří koalici s komunisty, kteří na rozdíl od minulého období získávají i místa v Radě Středočeského kraje, a hejtmanem se stává Josef Řihák. Po vnitrostranických sporech v létě 2014 Řihák na tento post rezignoval a nahradil ho Miloš Petera. Volební výsledek ČSSD byl pravděpodobně částečně způsoben zadržením bývalého hejtmana Davida Ratha policií a jeho stíháním za korupci v souvislosti s některými krajskými projekty.

Jak je vidět z výsledků všech krajských voleb, pro celkový výsledek je klíčová situace na celostátní úrovni, kdy zastoupení politických stran v Radě Středočeského kraje je prakticky zrcadlové vůči vládě, což v minulosti vedlo k řadě konfliktů mezi krajskou reprezentací a vládou a v konečném důsledku to vedlo i k tomu, že kraje nezískaly takový význam, jak si někteří lidé přáli a předpokládali. Jen v letech 2007-2008 vládla v kraji i na republikové úrovni podobná koalice.

1.2.3.2. Ostatní kraje v roce 2012

Tato kapitola bude věnována výsledkům posledních krajských voleb, postupně zmíníme situaci ve všech krajích a zároveň bych rád odpověděl na některé z otázek, které jsou položeny

v praktické části této práce. Krajské volby v roce 2012 byly bezesporu triumfem levice, která vyhrála ve všech krajích s výjimkou Libereckého kraje, kde zvítězilo lokální uskupení, a Plzeňského kraje, kde vyhrála ODS. KSČM vyhrála v Karlovarském a Ústeckém kraji a ve zbylých 9 krajích zvítězila ČSSD. Podrobné výsledky jsou uvedeny v příloze 1 – Výsledky krajských voleb.

V Jihočeském kraji zvítězila ČSSD a získala 18 mandátů a vytvořila koalici s komunisty a společně mají v 55členném zastupitelstvu pohodlnou většinu 31 křesel. Největší opoziční stranou je hnutí Jihočeši, kteří mají 9 mandátů. Do zastupitelstva se ještě dostala ODS, KDU-ČSL a TOP 09 společně se Starosty. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 17,6 % všech voličů. Hejtmanem Jihočeského kraje zůstal Jiří Zimola z ČSSD.

V Plzeňském kraji zvítězila ODS a získala 15 mandátů, ale nenašla koaliční partnery, a tak skončila v opozici. Druhá ČSSD získala taktéž 15 mandátů a vytvořila koalici společně s třetí KSČM a dohromady mají v 45členném zastupitelstvu pohodlnou většinu 27 členů. Do zastupitelstva se dostala už jen TOP 09 společně se Starosty, kteří jen těsně překročili pětiprocentní hranici a mají 3 zastupitele. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 16,69 % všech voličů. Hejtmanem Plzeňského kraje zůstal Milan Chovanec, který se v lednu 2014 stal ministrem vnitra a v pozici hejtmana ho nahradil Josef Šlajs.

V Karlovarském kraji zvítězila KSČM a získala 14 mandátů a uzavřela koalici s druhou ČSSD a dohromady mají v 45členném zastupitelstvu pohodlnou většinu 27 členů. Do opozičních lavic usedli zastupitelé za ODS, Hnutí za harmonický rozvoj obcí a měst, TOP 09 a Starosty a hnutí Alternativa. Komunisté přenechali post hejtmana ČSSD, zůstal jím Josef Novotný. Volbu Rady Karlovarského kraje provázely, vzhledem k minulosti náměstka hejtmana Václava Sloupa (zvolen za KSČM), který byl před rokem 1989 politickým důstojníkem pohraniční stráže emoce a odchod opozice z hlasování. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 13,68 % všech voličů. V únoru 2015 odstoupil hejtman Josef Novotný a koalice se rozpadla. Novou koalici vytvořila ČSSD společně s ODS, Hnutím za harmonický rozvoj obcí a měst a TOP 09 a Starostů. Na začátku března byl novým hejtmanem zvolen Martin Havel z ČSSD a koalice by měla disponovat hlasy 26 zastupitelů.

V Ústeckém kraji též zvítězila KSČM a získala rekordních 20 mandátů. Společně s druhou ČSSD tak vytvořily v 55členném zastupitelstvu velmi silnou většinu 55 hlasů. V Ústeckém kraji na rozdíl od Karlovarského trvali komunisté na pozici hejtmana, jímž byl zvolen Oldřich Bubeníček, který se stal historicky prvním hejtmanem z řad KSČM. V opozici zůstalo jak hnutí Severočeši.cz, tak ODS a hnutí Pro Kraj!. Překvapením také bylo, že do

zastupitelstva se těsně nedostala TOP 09 společně se Starosty. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 13,29 % všech voličů.

V Libereckém kraji, jako v jediném, zvítězila regionální strana – Starostové pro Liberecký kraj a sestavila koalici s další regionální stranou – Změnou pro Liberec a společně mají v 45členném zastupitelstvu nejtěsnější většinu 23 hlasů. Hejtmanem se stal Martin Půta a stal se historicky prvním hejtmanem z neparlamentní strany. Zároveň jsou zde parlamentní strany KSČM, ČSSD a ODS zůstali v opozici. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 14,4 % všech voličů. Martin Půta byl na konci roku 2014 obviněn z převzetí úplatku, ale rezignoval pouze na post předsedy hnutí Starostů pro Liberecký kraj, hejtmanem zůstal. Později došlo k rozštěpení Změny pro Liberec a do koalice se jako třetí partner přidala ČSSD.

V Královéhradeckém kraji zvítězila ČSSD a získala 12 mandátů, společně s druhou KSČM sestavili v 45členném zastupitelstvu nejtěsnější většinu 23 hlasů. Hejtmanem zůstal Lubomír Franc. Do opozice šla Koalice pro Královéhradecký kraj⁵⁰, ODS, TOP 09 společně se Starosty a také nové hnutí Východočeši. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 14,26 % všech voličů.

V Pardubickém kraji zvítězila ČSSD a získala 12 mandátů a uzavřela nekomunistickou koalici se stranou SPOZ a s Koalicí pro Pardubický kraj⁵¹. Tato široká koalice má v 45členném zastupitelstvu relativně těsnou podporu 25 hlasů. Novým hejtmanem se stal Martin Netolický z ČSSD, který je nejmladším hejtmanem. V opozici v tomto kraji zůstala KSČM, ODS a TOP 09 společně se Starosty. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 17,02 % všech voličů.

Na Vysočině zvítězila ČSSD a získala 17 mandátů, ale jako v jediném kraji zde vládne menšinově a je podporovaná KSČM. Dohromady tak menšinová Rada disponuje v 45členném zastupitelstvu pohodlnou většinou 28 hlasů a hejtmanem zůstal Jiří Běhounek. V opozici zůstali KDU-ČSL, ODS, Hnutí pro Vysočinu a TOP 09 společně se Starosty. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 19,27 % všech voličů.

V Jihomoravském kraji zvítězila ČSSD a získala 23 mandátů a rozhodla se pokračovat v koalici s KDU-ČSL, která má v 65členném zastupitelstvu pohodlnou většinu 37 hlasů. Hejtmanem Jihomoravského kraje zůstal Michal Hašek. V opozici je v tomto kraji KSČM, ODS a TOP 09 společně se Starosty. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 16,04 % všech voličů.

V Olomouckém kraji zvítězila ČSSD a získala 19 mandátů a utvořila koalici společně s druhou KSČM, která má v 55členném zastupitelstvu velmi pohodlnou většinu 35 hlasů.

⁵⁰ Složená z KDU-ČSL, Hradeckého demokratického klubu a Volby pro město

⁵¹ Složená z KDU-ČSL, Nezaníci a SNK-ED

Hejtmanem se stal Jiří Rozbořil. V opozici skončila Koalice pro Olomoucký kraj, ODS a TOP 09 společně se Starosty. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 16,72 % všech voličů.

Ve Zlínském kraji zvítězila ČSSD, ale získala jen 12 mandátů, a proto uzavřela širokou levicovou koalici s KSČM a SPOZ, která má v 45členném zastupitelstvu relativně těsnou většinu 25 hlasů. Hejtmanem zůstal Stanislav Mišák. Nejsilnější opoziční stranou ve Zlínském kraji je KDU-ČSL, která má 10 zastupitelů, dále jsou v opozici TOP 09 a Starostové a ODS. Přepočteno dalo vládnoucí koalici hlasy 17,34 % všech voličů.

V Moravskoslezském kraji zvítězila ČSSD a získala rekordních 24 mandátů a utvořila koalici společně s druhou KSČM, která má v 65členném zastupitelstvu nejsilnější většinu ze všech krajů, a to 44 hlasů. Hejtmanem se stal Miroslav Novák. Opozici tvoří ODS, KDU-ČSL a Nezávislí. Přepočteno dalo koalici hlas 15,87 % oprávněných voličů.

Jak je vidět z výsledných koalic, krajské volby v roce 2012 byly drtivým vítězstvím levice a to hlavně KSČM, která posílila prakticky ve všech krajích a v 9 krajích se dostala do krajských Rad a v jednom kraji získala dokonce post hejtmana. ČSSD sice oproti minulým volbám ztratila řadu míst, ale většinou ve prospěch právě komunistů. Změny počtů zastoupení jednotlivých stran jsou vidět v následující tabulce.

Uskupení	2008	2012	Změna
ČSSD	280	205	-75
KSČM	114	182	68
ODS	180	102	-78
KDU-ČSL ⁵²	56	61 ⁵³	5
TOP 09 + STAN ⁵⁴	7 ⁵⁵	44 ⁵⁶	37
Ostatní neparlamentní strany⁵⁷			
Starostové pro LK	7	13	6
Severočeši.cz	8	9	1
Ostatní	23	59	36

Tabulka 5 - Souhrn výsledků stran v krajských volbách v roce 2012⁵⁸

1.2.4. Závěr kapitoly krajské volby

Krajské volby jsou základním kamenem krajské samosprávy. Určují, jak bude čtyři roky vypadat krajská „vláda“ a kam bude směřovat krajská politika. Kraje se jako vyšší samosprávné

⁵² KDU-ČSL kandidovala samostatně v 5 krajích a v ostatních 8 utvořila koalice s regionálními stranami a hnutími. KDU-ČSL je v této tabulce zařazena mezi parlamentní strany proto, že v roce 2008 v byla zastoupena v obou komorách parlamentu a i po prohře v parlamentních volbách v roce 2010 si udržela silnou pozici v Senátu

⁵³ Z toho 42 samostatně, zbytek v koalicích

⁵⁴ TOP 09 a STAN utvořili koalici ve všech 13 krajích

⁵⁵ Obhajovali pouze STAN

⁵⁶ Z toho 25 křesel získali kandidáti STAN a 19 kandidáti TOP 09

⁵⁷ Samostatně jsou vybrány strany, které úspěšně obhájili víc než 5 mandátů

⁵⁸ Zpracování: Autor, Zdroj dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>

celky se nerodily lehce, trvalo to celá 90. léta, než byl přijat nejen ústavní zákon, který kraje vytvářel, ale i doprovodné zákony, které kraje formovaly a stejně tak definovaly i krajské volby. Jedním z nejvíce definujících prvků voleb byl rok jejich konání, který z nich udělal „midterm elections“ a tzv. volby druhého řádu.

Středočeský kraj je ideálním příkladem na ukázkou. Volby zde byly odrazem celostátní situace a kromě krátkého, ani ne dvouletého období byla krajská reprezentace na celostátní úrovni v opozici, což působilo často antagonistické vztahy mezi představiteli krajů a představiteli vlády. To poškozovalo v první řadě samotné kraje, ale i jejich vnímání veřejností.

Krajské volby v roce 2012 se dají definovat celkem lehce: jednalo se o historické vítězství levice, ale pro ČSSD to bylo spíše Pyrrhovo vítězství, neboť ztratila řadu mandátů a dva hejtmanské posty (Ústecký a Liberecký kraj). Pro KSČM se jednalo o historické vítězství, které ji co do počtu mandátů vyšvihlo na druhé místo, získali i jedno hejtmanské křeslo v Ústeckém kraji a otevřeně spolupracují s ČSSD na vládě v drtivé většině krajů. ODS utrpěla obrovskou porážku a ztratila více než 40 % mandátů. KDU-ČSL se oklepala z porážky v parlamentních volbách v roce 2010 a lehce posílila. TOP 09 společně se svým dlouhodobým koaličním partnerem STAN posílila, ale výsledek pravice tím nezachránila. Velkým úspěchem byly volby pro regionální a neparlamentní strany, které v různých koalicích získaly více než dvojnásobek mandátů, a dokonce i jedno hejtmanské křeslo, a to v Libereckém kraji.

Parlamentní volby v roce 2013 přinesly směrem ke krajským volbám jednu velmi podstatnou změnu: z poloviny cyklu Poslanecké sněmovny se posunou do 3. roku a bude velkou otázkou, jaký to bude mít na tyto volby vliv a zda jim to umožní se dostat ze škatulky druhořadých voleb. Zároveň poté, co došlo k sestavení vlády ČSSD, ANO a KDU-ČSL, dochází k příznivé situaci, kdy vládne stejná reprezentace na celostátní i krajské úrovni, což se již projevilo na silnější spolupráci mezi kraji a vládou.

1.3. Krajský rozpočet

Následující kapitola bude věnována mechanismu vytváření krajského rozpočtu a jeho schvalování, rozklíčování jednotlivých částí krajského rozpočtu, a to nejdříve na příkladu rozpočtu Středočeského kraje, který bude analyzován do detailů. Poté bude pozornost věnována i základním charakteristikám rozpočtů ostatních krajů v minulých letech.

1.3.1. Sestavování rozpočtu

Proces sestavování a schvalování rozpočtu má řadu procedurálních bodů, které je nutno dodržet. Návrh rozpočtu sestavuje ekonomický odbor (či finanční odbor) většinou na základě dlouhodobého plánu. Poté, co je první návrh hotov, musí být nejdříve alespoň 15 dní vystaven

na úřední desce a pak ho začne projednávat zastupitelstvo kraje. Během těchto 15 dní mají občané možnost rozpočet připomínkovat, stejně tak mohou postupovat při jednání zastupitelstva, které je ze zákona vždy veřejné. Kromě zastupitelstva postupně projednávají rozpočet i příslušné výbory a komise a poté je předložen ke schválení. Rozpočet schvaluje zastupitelstvo, ale není přesně uvedeno, v jaké formě tak má učinit. Ve většině případů se schvaluje struktura příjmů a výdajů, plánované či slíbené dotace ze státního rozpočtu a také souhrnná výše rozpočtu daného kraje.⁵⁹

Po schválení je předložen rozpis rozpočtu všem subjektům, které se jím budou řídit. Rozpočtový rozpis je prováděn na základě vyhlášky Ministerstva financí č.323/2000 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů tak, aby se zachovala jednotná klasifikace jednotlivých položek příjmů a výdajů a rozpočty měly normovanou podobu. Veškeré rozpisy jsou poté v elektronické podobě předávány Ministerstvu financí, které je registruje v tzv. „Centrálním systému účetních informací státu“.⁶⁰

V průběhu roku může být rozpočet změněn tzv. rozpočtovým opatřením, které schvaluje zastupitelstvo kraje, které ale může, ještě před začátkem rozpočtového období, zmocnit hejtmana, či radu a ponechat jim pouze povinnost je o takovém opatření informovat, a to vždy na nejbližším zasedání krajského zastupitelstva.⁶¹

Po skončení rozpočtového období předloží kraje výsledky rozpočtového hospodaření Ministerstvu financí, a to nejpozději do 30. 6., a zároveň je vytvořen Závěrečný účet, který obsahuje zprávu nejen o plnění rozpočtu, ale také o fungování fondů a o hospodářské činnosti kraje. Závěrečný účet předkládá Finanční výbor a schvaluje Rada kraje.⁶²

1.3.2. Středočeský kraj

Středočeský kraj, který má sídlo v Praze, patří mezi trojici největších krajů, a to jak v oblasti počtu obyvatel, tak i velikosti území, což se samozřejmě projevuje i na velikosti krajského rozpočtu, který patří k nejvyšším, jak bude lépe patrné z následujících kapitol. Nejdříve se zaměřím na časovou řadu a vývoj velikosti rozpočtu, jeho základních charakteristik a velikost a vývoj schodku krajského rozpočtu. V druhé části této kapitoly se budu věnovat

⁵⁹GRYCOVÁ, Petra. Rozpočtový proces ÚSC – zpracování rozpočtu ÚSC. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce JUDr. Ivana Pařízková, Ph.D. str. 16-17

⁶⁰GRYCOVÁ, Petra. Rozpočtový proces ÚSC – zpracování rozpočtu ÚSC. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce JUDr. Ivana Pařízková, Ph.D. str. 18-19

⁶¹GRYCOVÁ, Petra. Rozpočtový proces ÚSC – zpracování rozpočtu ÚSC. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce JUDr. Ivana Pařízková, Ph.D. str. 21

⁶²GRYCOVÁ, Petra. Rozpočtový proces ÚSC – zpracování rozpočtu ÚSC. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce JUDr. Ivana Pařízková, Ph.D. str. 36-41

rozboru schválených rozpočtů na roky 2014 a 2015 a jejich porovnání s konsolidovaným rozpočtem za rok 2013.

1.3.2.1. Vývoj krajského rozpočtu v letech 2002 - 2013

Pro analýzu vývoje krajského rozpočtu bude základním zdrojem dat tabulka č. 3, ze které bude vycházeno v celé kapitole a ve které jsou základní charakteristiky rozpočtu za roky 2002-2013⁶³.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Příjmy												
Daňové	1 267	1 421	1 564	5 605	6 018	6 561	7 041	6 219	6 392	6 433	6 461	6 630
Nedaňové	153	134	374	435	453	511	428	451	795	367	339	291
Kapitálové	11	40	22	11	9	23	19	0	1	21	7	4
Vlastní celkem	1 431	1 595	1 959	6 051	6 479	7 095	7 488	6 670	7 188	6 821	6 807	6 925
Přijaté dotace	3 104	10 211	10 462	8 192	8 831	8 403	9 180	10 404	9 854	10 075	10 975	11 575
Příjmy celkem	4 535	11 806	12 421	14 243	15 310	15 498	16 668	17 074	17 043	16 896	17 781	18 500
Výdaje celkem	4 144	11 615	12 461	14 177	15 300	14 960	17 191	19 785	16 569	17 338	18 402	18 045
Schodek	391	191	-41	66	9	538	-523	-2 711	474	-441	-621	456

Tabulka 6 - Časová řada krajského rozpočtu Středočeského kraje v letech 2002-2013⁶⁴

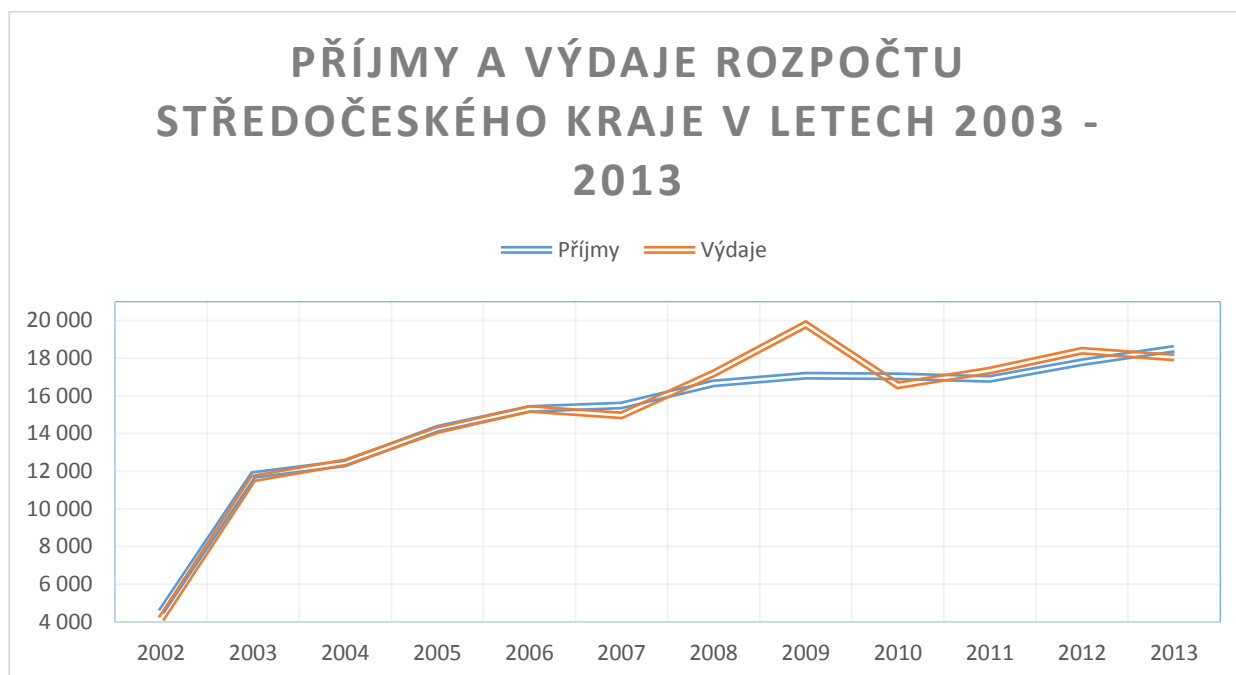
První důležitou položkou jsou vlastní příjmy, které postupně rostly do roku 2009, kdy se i do krajských rozpočtů promítla globální ekonomická krize a srazila příjmy přibližně o 10 %, tento proces se do roku 2013 nepodařilo vyrovnat. Hlavním důvodem byl pokles daňových příjmů, které tvoří více než 95 % vlastních příjmů a které mezi lety 2008 a 2009 poklesly o 12 %. I přes prodělanou hospodářskou krizi vzrostly daňové příjmy Středočeského kraje mezi léty 2002 a 2013 na pětinašobek a podobně i celkové vlastní příjmy vzrostly téměř na pětinašobek hodnoty v roce 2002. Přijaté dotace narostly skokově mezi lety 2002 a 2003, kdy se zvedly z 3,1 mld. korun na 10,2 mld. korun, ale od té doby se již pohybují v pásmu mezi 8,4 mld. a 11,6 mld. s tím, že v posledních 4 letech rostou a vzrostly zhruba o 1,7 miliardy korun. Celkově lze říci, že dotace ze státního rozpočtu tvoří polovinu až 60% příjmů krajského rozpočtu a toto číslo v posledních letech roste.

Stejně jako příjmy i výdaje rostly až do roku 2009 a poté se skokově snížily o 17 % a přes pokračující navyšování výdajů od té doby se na hodnotu z roku 2009 nedostaly ani v roce

⁶³ Údaje za rok 2014 ještě nejsou uzavřené a konsolidované, a proto nejnovější údaje, se kterými se v této části pracuje, jsou za rok 2013

⁶⁴ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Čerpání rozpočtu Středočeského kraje v letech 2001-2013 - skutečnost. In: Středočeský kraj: Samospráva [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/77>

2013, kdy byly na 91 % výdajů z roku 2009. Srovnání příjmu a výdajů rozpočtu Středočeského kraje od roku 2002 do roku 2013 je nejlépe vidět na následujícím grafu.

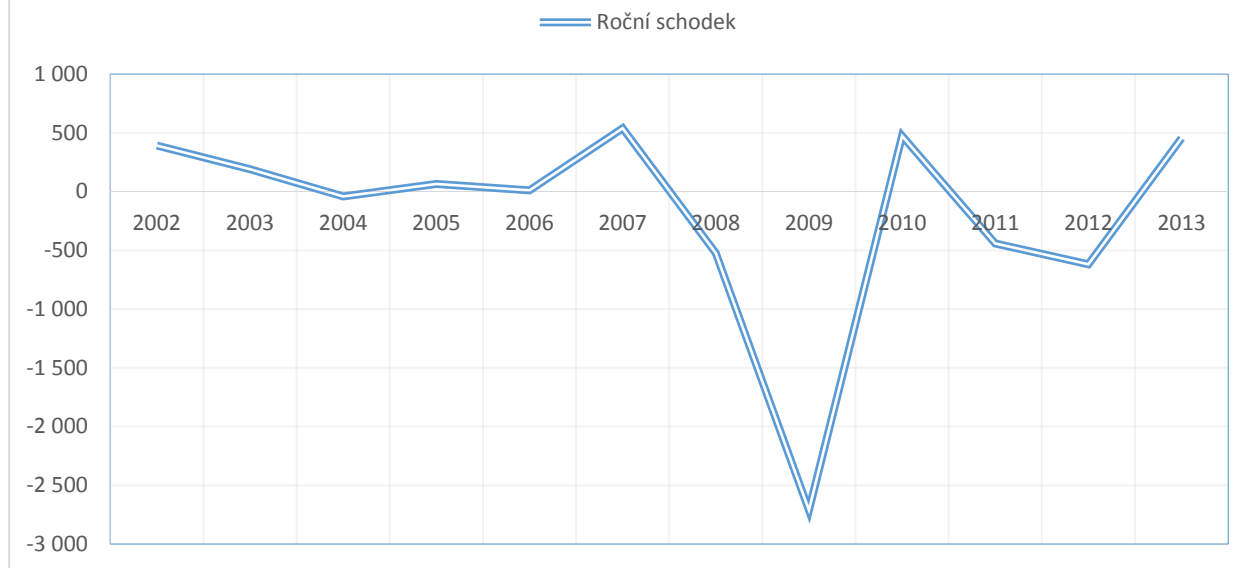

Graf 2 - Příjmy a výdaje rozpočtu Středočeského kraje v letech 2002 - 2013⁶⁵

Třetím důležitým hlediskem rozpočtu je výše schodku krajského rozpočtu a i zde se projevil jako klíčový rok 2009, kdy byl skokový nárůst ročního schodku na více než 2,7 mld. korun. V roce 2013 ale byly již všechny závazky vyrovnány a přebytek rozpočtu je ukládán jako rezerva do příštích let. Graf ročních schodků krajského rozpočtu ukazuje graf č. 3.

⁶⁵ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Čerpání rozpočtu Středočeského kraje v letech 2001-2013 - skutečnost. In: Středočeský kraj: Samospráva [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/77>

SCHODKY KRAJSKÉHO ROZPOČTU

Graf 3 - Vývoj ročního schodku krajského rozpočtu Středočeského kraje v letech 2002-2013⁶⁶

1.3.2.2. Aktuální rozpočty

Vzhledem k tomu, že ještě nebyl schválen závěrečný účet a čerpání rozpočtu za rok 2014, je potřeba stále vycházet ze schváleného rozpočtu, a proto je zařazen společně se schváleným rozpočtem na rok 2015 v této kapitole. Nejprve uvádím pro orientaci tabulka č. 7, ve které jsou schválené rozpočty pro roky 2014 a 2015 a pro porovnání i rozpočet za rok 2013.

	2013	2014	2015
Příjmy			
Daňové příjmy	6 630	6 520	6 710
Nedaňové příjmy	291	308	314
Kapitálové příjmy	4	10	10
Vlastní příjmy celkem	6 925	6 838	7 034
Dotace	11 575	9 121	10 333
Příjmy celkem	18 500	15 959	17 367
Výdaje celkem	18 045	15 929	17 637
Schodek rozpočtu	456	29	-271

Tabulka 7 - Schválené rozpočty na roky 2014 a 2015⁶⁷

⁶⁶ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Čerpání rozpočtu Středočeského kraje v letech 2001-2013 - skutečnost. In: Středočeský kraj: Samospráva [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/77>

⁶⁷ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Schválený rozpočet. In: Středočeský kraj: Samospráva [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/53>

Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o schválené návrhy, je těžké odhadnout skutečné čerpání rozpočtu. Je vidět, že návrh pro rok 2015 počítá s navýšením jak vlastních příjmů, tak dotací ze státního rozpočtu dohromady o přibližně 1,4 mld. a pro rok 2015 i se schodkem ve výši 271 milionů korun, který bude hrazen z rezervy minulých let. Výrazný nárůst výdajů čeká Středočeský Fond rozvoje měst a obcí, jehož rozpočet se zdvojnásobí na 200 milionů korun. Předfinancování a kofinancování projektů EU zůstane naopak na stejné úrovni, a to 450 milionů Kč, a stejné náklady jsou plánované i na provoz Regionální rady Středočeského kraje.

1.3.3. Ostatní kraje

Tato kapitola bude zaměřená na ostatní kraje a vývoje jejich rozpočtů a porovnání jejich rámcových rysů s rozpočtem Středočeského kraje. Vzhledem k množství údajů se budu zabývat pouze příjmy, výdaji a schodky krajských rozpočtů za poslední 4 roky.

Kraj	2010			2011			2012			2013		
	Příjmy	Výdaje	S	Příjmy	Výdaje	S	Příjmy	Výdaje	S	Příjmy	Výdaje	S
Středočeský	17 043	16 569	474	16 896	17 338	-441	17 781	18 402	-621	18 500	18 045	456
Jihočeský	10 222	9 893	330	10 546	10 088	458	10 700	10 810	-110	10 378	10 410	-32
Plzeňský	8 221	8 749	528	8 873	8 848	25	9 100	9 539	-439	9 377	9 661	-284
Karlovarský	5 404	5 727	-323	5 533	5 794	-261	5 207	5 640	-432	5 014	4 977	37
Ústecký	14 170	13 139	1 031	12 394	13 180	-786	11 940	12 872	-932	13 398	12 872	526
Liberecký	7 229	6 412	817	6 563	6 655	-92	6 856	7 022	-166	6 796	6 902	-105
Královéhradecký	9 471	9 049	423	8 888	8 940	-51	8 751	8 817	-66	9 038	8 779	259
Pardubický	7 973	8 553	-580	7 521	8 206	-685	7 569	7 979	-409	7 611	7 988	-377
Vysočina	10 803	10 011	792	9 072	8 964	108	8 887	8 665	222	8 708	8 583	125
Jihomoravský	15 161	15 331	-170	14 991	15 057	-65	15 461	15 823	-362	15 325	15 623	-298
Olomoucký	9 998	10 278	-280	9 502	10 046	-544	9 433	10 330	-897	9 620	9 902	-283
Zlínský	8 724	8 981	-257	8 718	8 555	163	8 423	8 669	-246	8 545	8 823	-278
Moravskoslezský	16 075	16 711	-635	16 797	16 831	-34	16 403	16 822	-419	16 367	16 914	-547

Tabulka 8 - Příjmy, výdaje a schodek⁶⁸ krajských rozpočtů v letech 2010 - 2013⁶⁹

Rozdílný počet obyvatel i velikost krajů se samozřejmě projevuje i ve velikosti krajských rozpočtů, které tak lze rozdělit do několika skupin - na velké kraje, do kterých patří Středočeský kraj, Jihomoravský kraj a Moravskoslezský kraj, jejichž roční rozpočet převyšuje 15 mld. korun. Mezi velké a střední kraje patří Ústecký kraj, jehož rozpočet se pohybuje mezi 12 a 14 mld. Do středních krajů patří Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Královéhradecký kraj, Olomoucký kraj a Pardubický kraj, jejichž roční rozpočet se pohybuje mezi 10 a 8 mld. korun. Mezi malé kraje co do velikosti rozpočtu patří Liberecký kraj, který ale zvyšuje své výdaje a směřuje ke spodní hranici středních krajů, a Karlovarský kraj, který naopak svůj rozpočet

⁶⁸ Z důvodu úspory místa uváděné jen jako S v tabulce

⁶⁹ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Závěrečné účty jednotlivých krajů

zmenšuje a co do velikosti rozpočtu je tak suverénně nejmenším. Schodky jednotlivých rozpočtů ale nejsou v žádném vztahu k velikosti krajů, neboť právě Karlovarský kraj měl ve třech ze čtyř let jeden z nejvyšších schodků.

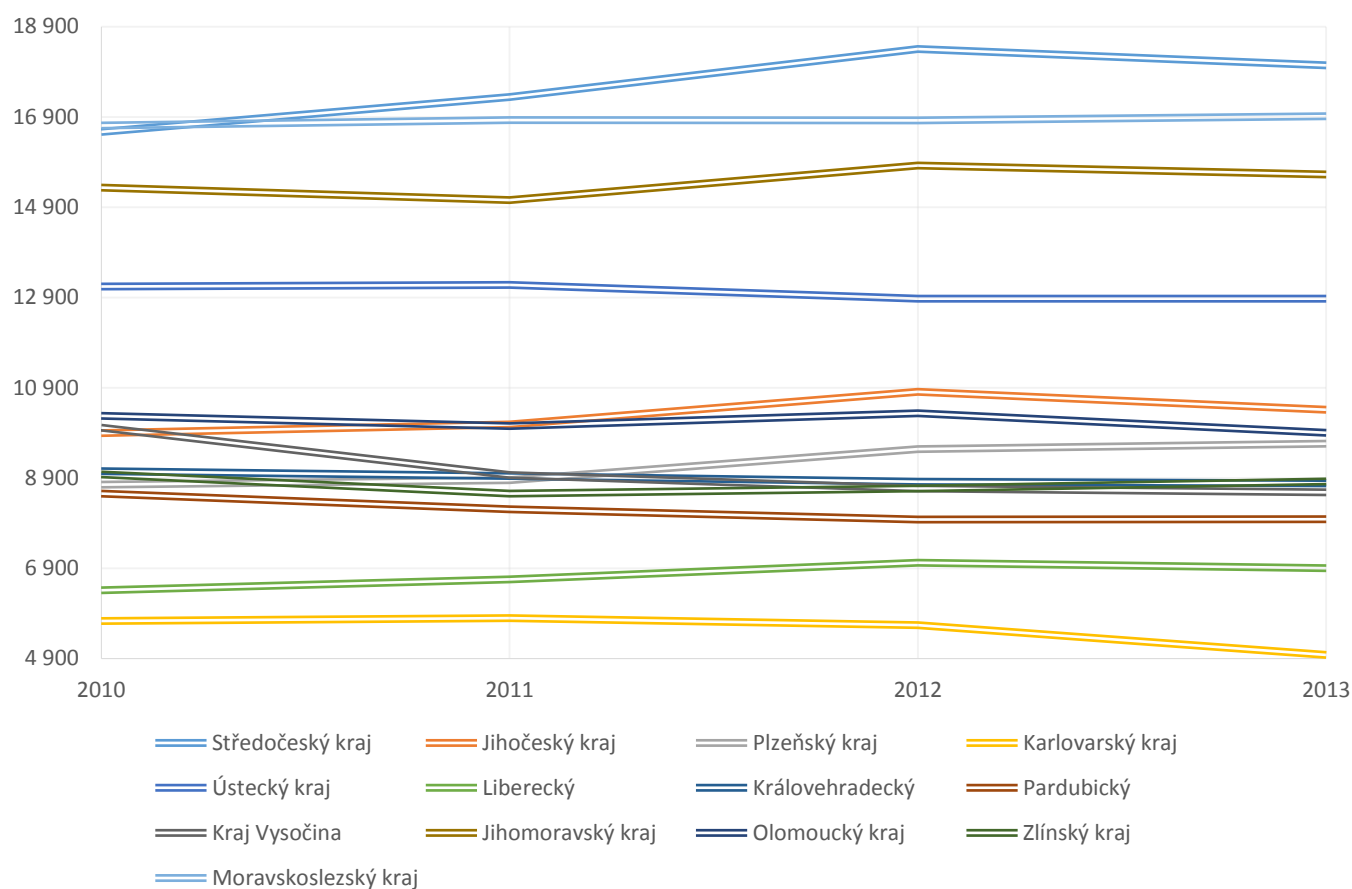
1.3.3.1. Příjmy krajských rozpočtů

Příjmy krajského rozpočtu jsou v podstatě tvořeny čtyřmi složkami: daňovými, nedaňovými, kapitálovými a dotacemi. Daňové příjmy tvoří základ vlastních příjmů, přes 90 % a kraj má jen minimální možnost tyto příjmy ovlivnit, neboť není výběřčím daní, ale jsou posílány státem. Kapitálové příjmy pocházejí z prodeje krajského majetku a tvoří jen naprostý zlomek příjmů, jak je vidět na příkladu Středočeského kraje, není to ani 1 %. Mezi nedaňové příjmy tak lze zařadit všechny ostatní vlastní příjmy kraje. Samostatnou třídou jsou dotace ze státního rozpočtu, které většinou tvoří 50–60 % příjmů kraje, a opět o nich nerozhoduje kraj, ale jsou mu určeny státním rozpočtem. Vzhledem k tomu, že nad naprostou většinou příjmů nemá kraj přímou kontrolu, bude se tato práce spíše zabývat výdaji krajských rozpočtů.

1.3.3.2. Výdaje krajských rozpočtů

Na grafu níže jsou vidět výdaje jednotlivých krajů v letech 2010ch2013 a je zde lépe vidět rozdělení do jednotlivým skupin a rozdíl ve výši jednotlivých rozpočtů. Z grafu jsou taky patrné některé trendy ve výdajích jednotlivých krajů.

VÝDAJE KRAJSKÝCH ROZPOČTŮ V LETECH 2010 -2013

Graf 4 - Výdaje krajských rozpočtů v letech 2010 - 2013⁷⁰

Základní trend, který je z grafu velmi patrný, je stálost výdajů krajského rozpočtu, které se většinou pohybují v poměrně úzkém rozmezí, zároveň lze také říci, že se výdaje krajů pohybují v krátkých cyklech, kdy snížení či zvýšení v jednom roce je v druhém roce kompenzováno pohybem výdajů opačným směrem, jak je vidět na příkladu Jihomoravského kraje. Tento trend je ještě lépe viditelný u schodků krajských rozpočtů, jimž je věnován odstavec níže.

Pokud vezmeme tři největší kraje, tak jejich odstup od ostatních je evidentní. Středočeský kraj, který má po zvýšení mezi lety 2010 až 2012 a korekci v roce 2013 pozici kraje s nejvyššími výdaji, má tak téměř čtyřikrát vyšší roční výdaje než Karlovarský kraj s nejnižší úrovní výdajů. Moravskoslezský kraj má naopak nejstabilnější úroveň výdajů, při necelých 17 mld. výdajů jsou výkyvy mezi léty 2010 a 2013 pouhých 200 milionů korun. Téměř přesně uprostřed mezi velkou trojicí a zbytkem je co do velikosti výdajů Ústecký kraj, který

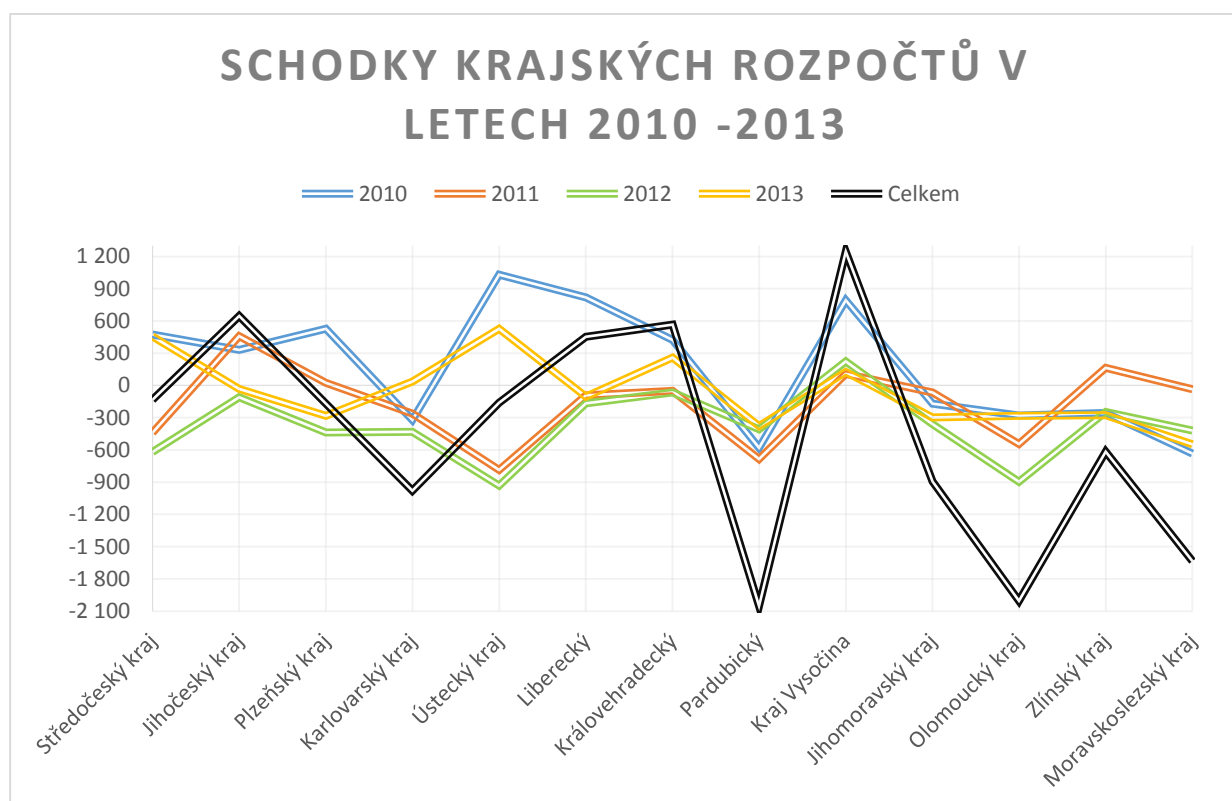
⁷⁰ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Závěrečné účty jednotlivých krajů

stejně jako řada dalších krajů zvýšil výdaje pro volební rok 2012 a v následujícím roce je o něco snížil.

Ve skupině středně velkých krajů je situace poměrně proměnlivá a rozdíly mezi jednotlivými kraji jsou jen velmi malé. Většina těchto krajů mezi léty 2010 a 2013 nejdříve snížila výdaje pro rok 2011, aby je více či méně opět zvýšila v roce 2012 a v roce 2013 došlo jen k minimální změně výdajů. Po zvýšení výdajů v roce 2012 se skupina rozdělila na dvě menší, a to Jihočeský, Olomoucký a Plzeňský kraj, jejichž roční výdaje se v roce 2013 pohybovaly okolo 10 mld., a na Zlínský kraj společně s krajem Vysočina, jejichž výdaje byly přibližně o miliardu nižší. Ještě o kousek níž je Pardubický kraj, jehož výdaje jsou dlouhodobě třetí nejnižší.

Trendy dvou nejmenších krajů jsou v podstatě opozitní. Zatímco Liberecký kraj svoje výdaje mezi léty 2010 a 2013 mírně zvýšil, opačným směrem se vydal Karlovarský kraj, který svoje výdaje naopak snížil, a to až pod úroveň 5 mld. ročně. Jak je vidět v dalším grafu, velikost výdajů většinou přímo nesouvisí s velikostí schodku krajského rozpočtu.

1.3.3.3. Schodky krajských rozpočtů

Graf 5 - Schodky krajských rozpočtů v letech 2010 - 2013⁷¹

⁷¹ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Závěrečné účty jednotlivých krajů

Z grafu je patrné, že jen velikost kraje a jeho rozpočtu nesouvisí s velikostí schodku jeho rozpočtu a s jeho případným přebytkem. Zároveň je patrné, že schodky nejsou rostoucí a že většina krajů střídá roky se schodky s roky, kdy naopak hospodaří přebytkově. Jen Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský kraj měly ve všech čtyřech letech schodkové rozpočty. Obraz o tom, jak nevyrovnané jsou jednotlivé kraje, nám podává i součet schodků a přebytků za dané období, kdy jen pět krajů hospodařilo v součtu přebytkově. Celkový přebytek Kraje Vysočina překročil dokonce 1 miliardu korun a přebytky Jihočeského, Libereckého a Královéhradeckého kraje se pohybovaly okolo půl miliardy korun. Na opačné straně leží právě kraje, které měly rozpočty vždy schodkové, Pardubický a Olomoucký kraj mají celkový schodek přes 2 mld. korun a Moravskoslezský kraj něco přes 1,6 mld. Zajímavé je, že Karlovarský kraj, o němž bylo v minulé kapitole řečeno, že má ze všech krajů nejnižší výdaje, má celkový schodek ve výši necelé miliardy korun, tzn. přibližně 20 % jejich ročního rozpočtu. Ve volebním roce 2012 měly schodkový rozpočet všechny kraje s výjimkou Kraje Vysočina, který jako jediný měl ve sledovaném období všechny rozpočty přebytkové.

1.3.4. Závěr kapitoly Krajský rozpočet

První část této kapitoly byla věnována procesu sestavování krajského rozpočtu, což je proces, který většinou trvá půl roku před začátkem daného rozpočtového období, rozpočet se pak mění i v průběhu a po skončení rozpočtového období. Trvá to ještě více než půl roku, než je rozpočet zkontrolován Ministerstvem financí. Formálně se jedná o relativně jednoduchý proces, který však ukrývá řadu možností, jak finální rozpočet ovlivnit dávno po jeho schválení.

Rozpočet Středočeského kraje je dlouhodobě největším krajským rozpočtem a v roce 2009 dosáhl jeho rozpočet rekordní výše 20 mld. korun. V prvních letech kraj hospodařil s přebytkovým nebo jen lehce schodkovým rozpočtem, ale v roce 2009 ho těžce zasáhla krize a s ní spojený propad příjmů a kraj skončil v obrovském schodku 2,7 mld. Poté kraj radikálně omezil výdaje a ani v roce 2013 se na předkrizovou úroveň výdajů nevrátil.

Situace ostatních krajů v letech 2010 – 2013 se výrazně liší, a zatímco některé kraje svoje výdaje krotí a mají přebytkové rozpočty, jsou kraje, které se vydávají opačnou cestou. Do hospodaření prakticky každého kraje se promítl volební rok 2012, ale jinak téměř nedošlo k vyšším výkyvům a je hlavně patrné úsilí o stabilitu rozpočtů.

1.4. Fondy, dotace, granty a EU

Z peněz krajského rozpočtu se financuje nebo kofinancuje řada projektů, a to na lokální nebo krajské úrovni, a to prostřednictvím dotací z fondů a prostřednictvím grantů. Hranice mezi dotací a grantem není úplně jasně definovaná, měřítkem bývá většinou specifitější cíl grantu

a dotace mívá častěji investiční charakter. Většinou se také hovoří o dotaci, pokud příspěvek dosahuje více než 80 % investičních nákladů. Po vstupu do Evropské unie vznikla ještě třetí varianta financování – kofinancování projektů, které jsou primárně financovány z evropských zdrojů.⁷²

Existují dva základní typy dotací – účelové, které mají přesně daný cíl, a neúčelové, které naopak konkrétní účel nemají (příkladem takových dotací jsou dotace na provoz). Druhým způsobem je dělení dotací podle jejich nárokovosti – nárokové, u nichž stát přeposílá peníze za činnosti, které vykonávají kraje za stát, a nenárokové, o které musí kraj žádat (například dotace ze Státního fondu životního prostředí).⁷³

Následující kapitoly budou zaměřeny na fondy a dotace týkající se Středočeského kraje a poslední kapitola bude věnována evropským programům a jejich změnám v současném období 2014-2020 oproti minulosti.

1.4.1. Fondy

Na celostátní úrovni funguje šest fondů, které slouží pro podporu a správu různých oblastí. Řada fondů, které vznikly po pádu komunismu za účelem transformace ekonomiky na tržní a k usnadnění průběhu privatizace jak některých podniků, tak půdy a dalšího majetku, již byla zrušena. Příkladem takového zrušeného fondu je Fond národního majetku, který byl založen v roce 1991 a zrušen v roce 2005. Pro vytvoření či zrušení státního fondu je potřeba speciálního zákona. V současné době existují tyto státní fondy:

- Státní fond rozvoje bydlení (od r. 2000)
- Státní fond dopravní infrastruktury (SFDI) (od r. 2000)
- Státní fond kultury (od r. 1992)
- Státní fond kinematografie (dříve Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie, od r. 1992, přejmenován v r. 2012)
- Státní fond životního prostředí (SFŽP) (od r. 1991)
- Státní zemědělský intervenční fond (od r. 2000)

Speciálním případem byl Státní pozemkový fond, který byl založen v roce 1991 a byl na konci roku 2012 převeden na Státní pozemkový úřad. Státní fondy se podílejí i na investicích

⁷² Co jsou to granty a dotace?. In: GRANT ADVISOR, spol. s r.o. *DOTACE online.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.dotaceonline.cz/Page.aspx?SP=1181>

⁷³ Co jsou to granty a dotace?. In: GRANT ADVISOR, spol. s r.o. *DOTACE online.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.dotaceonline.cz/Page.aspx?SP=1181>

a projektech v jednotlivých krajích a stejně tak i na projektech celostátního významu, jako jsou například dálnice (v případě SFDI).⁷⁴

1.4.1.1. Fondy Středočeského kraje

Definici dotací a fondů podává na svých internetových stránkách i Středočeský kraj: „Grantové a dotační tituly jsou základní formou poskytování finančních příspěvků z krajského rozpočtu institucím, jednotlivcům i obcím. Návrh rozdělení grantů připravuje obvykle příslušná grantová komise. U částek do 200 tisíc korun rozhoduje o konečném rozdělení Rada kraje, u vyšších položek a příspěvků obcím Zastupitelstvo kraje.“⁷⁵ Pro správu, rozdělování a kontrolu zřídil i Středočeský kraj několik fondů, které jsou uvedeny v následující tabulce včetně jejich rozpočtů na rok 2014 a návrhů rozpočtů pro rok 2015:

Název fondu	Rozpočet 2014	Rozpočet 2015
Fond podpory dobrovolných hasičů a složek IZS	50 000	20 000
Fond hejtmana a zmírnění následků živelných katastrof	12 000	15 000
Fond vzdělávání, sportu, volného času a primární prevence	10 000	20 000
Fond kultury a obnovy památek	10 000	10 000
Fond rozvoje obcí a měst	100 000	200 000
Fond cestovního ruchu	3 500	3 500
Fond podpory malého a středního podnikání	1 500	1 500
Fond životního prostředí a zemědělství	40 000	40 000
Povodňový fond	0	20 000
Humanitární fond	40 000	37 000
Celkem výdaje Fondů	267 000	367 000

Tabulka 9 - Fondy Středočeského kraje⁷⁶

Jak je z tabulky patrné, krajský úřad plánuje v roce 2015 rozdělit na dotacích celkově 367 milionů korun, což je o 100 milionů více, než byl schválený rozpočet na rok 2014. Skutečný rozpočet bude pravděpodobně vyšší v obou letech, v roce 2013 došlo k navýšení rozpočtu fondů v průběhu roku o přibližně 50%⁷⁷.

1.4.1.2. Dotace Středočeského kraje

Všechny dotace, které Středočeský kraj rozdělil v letech 2010-2014 lze nalézt na webových stránkách kraje, nejedná se ale o jednoduchou záležitost se v těchto údajích zorientovat. Stránky udávají, že kraj rozdělil dotace celkem 611 obcím, některým z nich

⁷⁴ SLAVÍČEK, Petr. Státní fondy v České republice. *Auditor*. 2010, č. 7.

⁷⁵ Granty a dotace. *Středočeský kraj* [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/urad/granty-dotace>

⁷⁶ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Schválený rozpočet na rok 2015. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/53>

⁷⁷ Závěrečný účet Středočeského kraje 2013. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/79>

opakovaně. Jen v letech 2012-2014 bylo prostřednictvím těchto fondů rozděleno více než 1,5 mld. korun⁷⁸. Mediálně známé jsou příklady obce Buštěhrad, kde se jedná o celkem tři projekty v hodnotě 10,5 milionu korun, či Hostivice, kde bylo projektů dokonce pět za téměř 15 miliónů korun. Naproti tomu Mladá Boleslav získala za stejné období dotaci 50 tisíc na „Výcvik hasičské mládeže na budoucí povolání u JSDHO a HZS^{79,80}“. Je tak patrné, že rozdělování dotací je velmi disproporční a může zavdávat k řadě spekulací, zda se tak neděje na základě politického klíče. Vzhledem k řadě kauz, z nichž největší, týkající se bývalého středočeského hejtmana Davida Ratha, se právě projednává u soudu, není nedůvěra občanů v tento systém rozdělování prostředků bezdůvodná. Tento postoj je vidět i v jedné z otázek v praktické části. Není v silách této práce prozkoumat, zda je tento postoj celkově oprávněný či nikoliv.

1.4.2. Evropská unie

Vstupem do Evropské unie v květnu 2004 získala Česká republika možnost čerpat peníze z fondů Evropské unie standardním způsobem. Určitou možnost měla už před vstupem, ale po vstupu se dostala na úroveň ostatních členů a vzhledem ke své hospodářské úrovni se stala čistým příjemcem dotací. Čerpání v prvním období, které bylo v souvislosti s datem vstupu zkráceno na roky 2004 až 2006, bylo velmi problematické a Česká republika dokázala vyčerpat jen 18 % možných dotací, vzhledem k nepřipravenosti administrativy na všech úrovních státní správy a ve statistice úspěšnosti čerpání se Česká republika ocitla na předposledním místě mezi všemi členskými státy Evropské unie.

1.4.2.1. Období 2006 - 2013

Pro další období 2006 – 2013 se stává Ministerstvo pro místní rozvoj Národní orgánem pro koordinaci a do praxe jsou uváděny Regionální operační programy (ROP), které se stanou základem rozdělování a kontroly evropských dotací v jednotlivých regionech. Celkem je vytvořeno 7 ROP a to podle regionů NUTS 2⁸¹:

- Praha – nemá ROP (protože nepatří do cíle konvergence, více níže)
- Středočeský – Středočeský kraj
- Jihozápad – Jihočeský a Plzeňský kraj
- Severozápad – Karlovarský a Ústecký kraj
- Severovýchod – Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj

⁷⁸ Závěrečný účet Středočeského kraje. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/79>

⁷⁹ JSDH znamená Jednotek sboru dobrovolných hasičů, HZS znamená Hasičského záchranného systému

⁸⁰ Závěrečný účet Středočeského kraje. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/79>

⁸¹ NUTS jsou standardizované regiony – 1 je celá ČR, 2 jsou regiony, 3 kraje a 4 byli okresy

- Jihovýchod – Kraj Vysočina a Jihomoravský kraj
- Střední Morava – Olomoucký a Zlínský kraj
- Moravskoslezsko – Moravskoslezský kraj

Byly stanoveny celkem tři základní cíle pro evropské dotace. Prvním z nich je cíl konvergence (přiblížení), což znamená zvýšení hospodářské úrovně regionů, které jsou pod 75 % HDP celé Evropské unie. Do tohoto cíle spadají všechny kraje ČR s výjimkou hlavního města Prahy. Druhým cílem je regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. Tento cíl je určen pro regiony, které nezapadají do prvního cíle, a tudíž se v ČR vztahuje jen na hlavní město Prahu. Posledním cílem je evropská územní spolupráce. Tento cíl je pro regiony na úrovni NUTS 3., tj. kraje. Do tohoto cíle tudíž spadají v České republice všechny kraje. V následující tabulce je vidět množství peněz určené na jednotlivé cíle v tomto období.

Cíl	Množství peněz ⁸²	v %
Konvergence	25,88 mld. €	96,98%
	(cca 730,00 mld. Kč)	
Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	419,09 mil. €	1,56%
	(cca 11,73 mld. Kč)	
Evropská územní spolupráce	389,05 mil. €	1,46 %
	(cca 10,97 mld. Kč)	
Celkem	26,69 mld. €	100,00 %
	(cca 752,70 mld. Kč)	

Tabulka 10 - Cíle a množství peněz z fondů Evropské unie⁸³

Jak je z tabulky patrné, přestože tyto prostředky byly určeny na prostředky na 7 let, jedná se o více než 100 mld. korun ročně pro regiony. Systém rozdělování dotací je poměrně komplikovaný, a to v několika různých dimenzích – prostředky rozdělují jednotlivé regionální operační programy, které měly k dispozici celkem 4,66 mld. €, na které dohlíží Rady regionálních operačních programů a prakticky je nekontrolovala žádná centrální autorita. Druhá část peněz, konkrétně 21,23 mld. €, byla rozdělena do různých operačních programů, spadajících pod různá ministerstva. Programy jsou přehledněji zobrazeny v následujícím seznamu, který je rozdělen podle cílů:

- Cíl Konvergence
 - OP Doprava
 - OP Životní prostředí

⁸² Kurz pro přepočítání stanoven na 28,2 Kč/ €, podle původní tabulky

⁸³ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Programové období 2007-2013. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013>

- OP Podnikání a inovace
- OP Výzkum a vývoj pro inovace
- OP Lidské zdroje a zaměstnanost
- OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Integrovaný operační program
- OP Technická pomoc
- Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost
 - OP Praha Konkurenceschopnost
 - OP Praha Adaptabilita
- Cíl Evropská územní spolupráce
 - OP Přeshraniční spolupráce ČR - Bavorsko
 - OP Přeshraniční spolupráce ČR - Polsko
 - OP Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko
 - OP Přeshraniční spolupráce ČR - Sasko
 - OP Přeshraniční spolupráce ČR - Slovensko
 - OP Meziregionální spolupráce
 - OP Nadnárodní spolupráce
 - Síťový operační program ESPON 2013
 - Síťový operační program INTERACT II⁸⁴

Jak je vidět ze seznamu, programů je poměrně velké množství – celkem 26 a takto komplikovaný systém přinášel řadu problémů a především systém regionálních operačních programů se ukázal jako poněkud nešťastný. ROP Severozápad byl na nějaký čas pozastaven a ředitel úřadu Regionální Rady Severozápad zatčen a později i odsouzen k 5 letům vězení za korupci, pletichy při zadávání veřejné zakázky a poškození finančních zájmů Evropské unie. ROP Jihozápad také čelil problémům, poté co byl jeho ředitel obžalován ze zasahování do průběhu výběrových řízení a dostal tříletý podmíněný trest. ROP Střední Čechy byl zastaven kvůli kauze Davida Ratha, ve které také hrály roli evropské peníze. V poslední době vyšetřuje policie i kauzy týkající se ROP Severovýchod.⁸⁵

⁸⁴ Operační programy 2007–2013. In: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Programy-2007-2013>

⁸⁵ Odkazy na články s prvkem korupce při získávání dotací: Aneb kdo nám dělá špatné jméno. In: GRANT ADVISOR, spol. s r.o. *DOTACE online.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.dotaceonline.cz/Page.aspx?SP=Korupce>

Čerpání dotací se o něco zlepšilo – v září 2013 bylo rozhodnuto o přibližně 87,4 % prostředků určených na období 2007-2013 a certifikováno a vyčerpáno jen necelých 30% prostředků, tj. přibližně 257 mld. korun. Podle serveru Evropské strukturální a investiční fondy, který provozuje Ministerstvo pro místní rozvoj, bylo příjemcům proplaceno přibližně 500 mld. korun na 63 217 projektů⁸⁶, zpráva ale neuvádí, k jakému datu se tento údaj vztahuje. České republice stále hrozí, že přijde o poměrně velké prostředky, přesná částka není známá, hovoří se o miliardách či až desítkách miliard. Vzhledem ke komplikovanosti systému a časovému posunu bude teprve na jaře 2016 znám konečný výsledek za období 2007-2013, neboť až do konce roku 2015 mohou být dofinancovány rozběhlé projekty, pokud jsou alespoň schválené na národní úrovni.

1.4.2.2. Období 2014 - 2020

Přestože období 2007-2013 nebylo v ohledu vyčerpaných prostředků takovým fiaskem jako první období 2004 – 2006, rozhodně se nejednalo o bezproblémové čerpání. Pro následující období 2014 - 2020 tak byla schválena řada změn, a to jak na české⁸⁷, tak na evropské úrovni⁸⁸. Na evropské úrovni došlo k připojení České republiky k dvěma dalším fondům – Fond rozvoje venkova a Fond společné námořní a rybářské politiky. Další změny se týkaly změny v přístupu k některým metodologickým postupům, zvláště nastavení systému předběžných podmínek, důrazu na plnění stanovených indikátorů přínosů projektů a dalších.

V českém prostředí se jednalo o tři hlavní změny. Byla z nich asi nejviditelnější první – snížení počtu operačních programů. Došlo ke sloučení regionálních operačních programů v jeden, nazvaný Integrovaný regionální operační program. Zároveň došlo ke snížení počtu tematických operačních programů, jak je patrné níže. Druhá změna na veřejnosti nebude téměř vidět, ale pokud bude fungovat, bude neméně důležitá – vzniká koncepce Jednotného metodologického prostředí, které má zajistit rovné podmínky napříč celým systémem. Třetí změna souvisí se zjednodušením administrativy žadatelů a elektronizací některých dokumentů, k čemuž by mělo vést rozšíření monitorovacího systému.

Programy v rámci cílů Konvergence a Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost, které byly vypsány pro období 2014 – 2020 lze společně s odpovědným úřadem a množstvím prostředků na celé období (v mld. €) nalézt v následující tabulce:

⁸⁶ Informace o čerpání z fondů EU. In: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-o-cerpani>

⁸⁷ Rozhodnutím vlády

⁸⁸ Rozhodnutím evropské Rady

Operační program	Odpovědný orgán	Prostředky
Doprava	Ministerstvo dopravy	4,7
Životní prostředí	Ministerstvo životního prostředí	2,6
Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost	Ministerstvo průmyslu a obchodu	4,3
Výzkum, vývoj a vzdělání	Ministerstvo školství	2,8
Zaměstnanost	Ministerstvo práce a sociálních věcí	2,1
Integrovaný regionální operační program	Ministerstvo pro místní rozvoj	4,6
Technická pomoc	Ministerstvo pro místní rozvoj	0,22
Program rozvoje venkova	Ministerstvo zemědělství	2,3
Praha - pól růstu	Magistrát hl. města Prahy	0,2
Rybářství	Ministerstvo zemědělství	0,03
Celkem		23,85

Tabulka 11 - Operační programy v období 2014 - 2020⁸⁹

Programy cíle Evropské spolupráce⁹⁰ zůstaly v nezměněné podobě a počet programů tak klesl na 20. Největší množství prostředků bude rozdělováno ze tří programů – Doprava, Integrovaný regionální operační program a Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, kdy každý z těchto programů bude rozdělovat více než 4 mld. €. Středně velké programy Životního prostředí, Výzkum, vývoj a vzdělání, Zaměstnanost a Program rozvoje venkova mají připraveno více než 2 mld. €. Nejmenší programy Technická pomoc a Praha – pól růstu mají připraveno 220, respektive 200 milionů € a nový program Rybářství bude mít k dispozici 30 milionů €. V tomto období bude mít programy na starosti celkem 7 ministerstev a za Prahu Magistrát hl. města Prahy. Oproti minulému období tak bude více pravomocí soustředěno na centrálních orgánech státní správy v Praze.

Vzhledem k tomu, že nové období bylo teprve nedávno zahájeno a projekty jsou většinou teprve ve schvalovacím řízení, nelze v tuto chvíli říci, zda nové změny povedou k lepšímu čerpání prostředků z Evropské unie a k jejich menšímu zneužívání.

1.4.3. Závěr kapitoly Dotace, Fondy a EU

První část této kapitoly byla věnována prostředí krajských fondů a dotací. O fondech a dotacích pro obce či města rozhoduje zastupitelstvo kraje a díky tomu se jedná o čistě politické rozhodnutí, což může svádět k preferování určitých měst a obcí, jak se stalo například v době, kdy byl hejtmánem David Rath. Nejedná se o malé peníze – za roky 2012 – 2014 to bylo 1,5

⁸⁹Zpracování: Autor, Zdroj dat: Programy pro programové období 2014-2020. In: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>

⁹⁰ Všechny tyto programy jsou řízeny Ministerstvem pro místní rozvoj

mld. korun. Zároveň může kraj být i prostředníkem při jednáních o dotacích ze státních fondů, kde jsou na dotace k dispozici řádově větší prostředky.

Druhá část této kapitoly především ukazuje, že oblast dotací z fondů Evropské unie je nesmírně široká a komplikovaná, a přestože je Česká republika členem EU již více než deset let, stále se snaží procesy a postupy týkající se čerpání dotací optimalizovat, a to jak v ohledu efektivnosti, tak v oblasti transparentnosti. V minulosti došlo k řadě chyb a omylů, které umožnily, aby se z evropských dotací v České republice stalo prostředí, ve kterém je hluboce zakořeněná korupce a další pochybné praktiky na hranici legality.

Evropské fondy přinesly do České republiky obrovské množství peněz – Česká Republika je stále, i po více než dekádě je čistým příjemcem dotací. V minulém sedmiletém období se jednalo o více než 500 mld. korun, které plynuly do různých projektů po celé ČR, ať už se to týkalo velkých liniových staveb z fondu Dopravy či drobných projektů z fondu Životního prostředí. V období 2007 – 2013 měly velké slovo v projektech, jejich výběru a kontrole kraje. Tato velká moc přinesla do řady krajů spíše problémy, které byly způsobeny nešťastnou personální politikou, která byla leckdy motivována spíše politicky než odborně a vedla k opuštění vize přesunu pravomocí do krajů. Pro právě začínající období se moc vrací zpět do Prahy. Nový služební zákon, který pomalu vchází do praxe, by měl pomoci, aby evropské dotace směřovaly správným směrem.

1.5. Závěr teoretické části

První část teoretické části této práce je věnována kapitole týkající se teorii voleb druhého řádu, která zdánlivě nesouvisí s cíli a tématem této práce, ale jak bylo v průběhu této kapitoly vysvětleno, je tato teorie pro tuto práci naopak klíčovým prvkem. Teorie voleb druhého řádu byla původně určena pro volby do Evropského parlamentu, ale postupně se rozšířila i na regionální volby, které mají v určitých ohledech mnohem více společného právě s těmito volbami než s volbami do parlamentu. Teorie SOE má tři základní atributy, které musejí volby splňovat, aby bylo možné o takových volbách uvažovat jako o volbách druhého řádu. Jsou to nízká volební účast, vyšší procento neplatných hlasů a výsledky vládních, opozičních a neparlamentních stran. Právě zařazení krajských voleb a institucí do kontextu této teorie tak vysvětluje řadu otázek týkajících se právě krajů v České republice.

Druhá část se už věnuje přímo krajským volbám a postupně se snaží ukázat tyto volby v širším kontextu. Diskuze o nahrazení okresů vyššími územně správními celky probíhala od pádu komunismu a byla zakončena v roce 1997 schválením ústavního zákona „*O krajích*“. Vzhledem k politické krizi a pádu vlády Václava Klause a následnému rozpuštění Poslanecké

sněmovny už se ale nestihly schválit doprovodné zákony, které by umožnily konání prvních krajských voleb v roce 1998. Ke schválení zákonů došlo až později a první krajské volby se tak konaly až v roce 2000 prakticky přesně uprostřed volebního cyklu Poslanecké sněmovny a toto rozhodnutí tak určilo řadu budoucích charakteristik krajských voleb a institucí a jejich vnímání občany.

Tento efekt je dobře zřejmý na příkladu krajských voleb ve Středočeském kraji. Charakteristickými rysy jsou: nízká volební účast, vysoká podpora opozičních a v omezené míře i neparlamentních stran. Je vidět, jak se z bašty pravice, kde měla samotná ODS 32 zastupitelů, stala stejně silná bašta levice, kde jsou na prvních dvou místech ČSSD a KSČM a pravicové strany nedají ani dohromady zmíněných 32 zastupitelů. Výsledky všech dosavadních krajských voleb tak v první řadě odrážely nepopularitu vlády, ať už ČSSD či ODS, a asi nejvíce na své vládní angažmá ve Středočeském kraji doplatila KDU-ČSL, která postupně ze zastupitelstva zmizela úplně. V celorepublikovém měřítku ukazují stejný obrázek i krajské volby v roce 2012, kdy popularita Nečasovy vlády dosahovala velmi nízkých hodnot. Krajské volby se tak nesly ve znamení odporu vůči vládě, který lidé demonstrovali např. vhozením neplatných volebních lístků, jejichž procento se dostalo na více než čtyřnásobek než u parlamentních voleb. Volby ale zároveň přinesly drtivou porážku vládních stran a pokračování vlády levice, tentokrát již s otevřenou podporou KSČM. Poprvé od roku 1989 se tak komunisté otevřeně podílejí na vládě na vyšší než komunální úrovni. Celorepubliková podpora KSČM v těchto volbách byla 27 %, což je prakticky dvakrát více než v parlamentních volbách o rok později. Výsledky krajských voleb tak prokazují, že krajská úroveň je sice propojená s tou celostátní, ale s naprosto specifickými výsledky. Zároveň je také vidět, že výsledky krajských voleb mají minimální vliv na celostátní úroveň, kdy ani drtivé porážky v krajských volbách nezměnily situaci na vládní úrovni.

Třetí kapitola se věnuje krajskému rozpočtu jako základnímu kameni krajských financí. Kraje tvoří rozpočet teoreticky nezávisle na celostátních institucích, které ho ovlivňují jen prostřednictvím dotací, které ale většinou mají charakter nárokových dotací. Plně v režii krajů jsou však výdaje, a to hlavně dotace. Právě na velikosti rozpočtu je vidět jedna z nejproblematictějších věcí krajského zřízení, kterou je nepoměrnost jednotlivých krajů. Zatímco Středočeský kraj hospodaří s rozpočtem přesahujícím 18 mld. korun, rozpočet Karlovarského kraje nedosahuje ani 5 mld. Zároveň je poměrně překvapivé zjištění, že velikost rozpočtu prakticky nemá vliv na výši schodků krajských rozpočtů, které se taky liší od celostátního rozpočtu tím, že s výjimkou dvou krajů nejsou dlouhodobě ztrátové a kraj Vysočina má naopak rozpočet dlouhodobě přebytkový. Z časové řady Středočeského kraje je

taky patrné, jak hluboce kraje zasáhla ekonomická krize v roce 2009, která je připravila o velký kus redistribuovaných daní a poplatků. Z ekonomického hlediska jsou kraje poměrně důležitými hráči i díky možnosti rozdělovat prostřednictvím dotací relativně velké peníze, například Středočeský kraj tak rozděluje v průměru až 500 milionů korun. Krajská samospráva tak získává velkou možnost ovlivňovat rozvoj vybraných oblastí kraje. Jak je vidět z výsledků výzkumu v praktické části této práce, důvěra ve spravedlnost tohoto systému je mezi respondenty minimální.

Poslední kapitola poskytovala základní informace o evropských dotacích jako dalším způsobu, jak získat peníze na rozvoj jednotlivých krajů. V roce 2006 vznikají regionální operační programy jako instituce, prostřednictvím kterých obdrží kraje během příštích sedmi let necelých 27 mld. euro. Po fiasku v letech 2004-2006, kdy se nepodařilo vyčerpat ani pětinu připravených peněz, tak stát zkouší přenést rozhodovací pravomoc, ale i administrativní zátěž na nové instituce – úřady Regionálních operačního programu regionů soudržnosti. Tyto úřady řídí Rady, které jsou volené zastupiteli jednotlivých krajů a do jejichž chodu tak stát či centrální instituce přímo nezasahují. Účelem této změny bylo přenést rozhodování do krajů a dát jim více možností ovlivňovat, jak jsou směřovány evropské peníze. Tento přesun pravomocí z ministerstev směrem ke krajům měl vést k posílení významu krajů a jejich větší nezávislosti na centrálních institucích. Kraje však na takovéto pravomoci nebyly především personálně a metodicky připravené a výsledkem bylo, že několik ředitelů úřadů ROP bylo souzeno pro podvody nebo pletichy při veřejné soutěži. Objevila se taky řada sporných projektů, podobně jako v případě krajských dotací, ale s tím rozdílem, že úřady Evropské unie tyto přehmaty neodpouští. Projekt ROP tak skončil neúspěchem a po skončení probíhajícího období bude jejich činnost ukončena. Pro období 2014 - 2020 se tak pravomoci rozhodovat o regionálních programech vrací prostřednictvím nového Integrovaného regionálního operačního programu zpět do rukou Ministerstva pro místní rozvoj. Opět tak klesá význam krajů. Paradoxní je, že skandály opředěný Magistrát hlavního města Prahy si kontrolu nad svým operačním programem udržel, ale ten je řádově menší než byly ty krajské.

Teoretická část nám v souhrnu ukázala, že krajské zřízení, tak jak je nyní nastavené, je poměrně rozporuplné. Volby do krajských zastupitelstev mají v první řadě protivládní rozměr a částečně regionální charakter a minimální vliv na celostátní úroveň, zatímco celostátní úroveň si ponechává svůj vliv na kraje. Ekonomicky jsou sice kraje životaschopné, ale řada z nich jen za cenu relativně vysokých schodků. Pravomoc rozdělovat evropské peníze, která byla krajům svěřena a která měla zvýšit jejich prestiž i možnosti, měla v podstatě opačný efekt a vedla spíše ke zhoršení pohledu na krajské zřízení.

2. Praktická část

Praktická část této práce je založena na dotazníkovém výzkumu, jeho vyhodnocení a analýze. Vzhledem k potřebě obsáhnout co nejširší a nejrozmanitější skupinu respondentů a získat dostatek kvantitativních dat byla pro sběr dat zvolena metoda anonymního dotazníkového šetření. Dotazník byl distribuován prostřednictvím internetu a bylo možné ho vyplnit online.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké je povědomí o krajských institucích, financích a volbách, a také o institucích spojených s regionálním čerpáním evropských dotací. Souhrnným cílem pak bylo ukázat některé postoje respondentů ke krajům a k jejich zřízení a v širším obrazu i to, zda jsou kraje vnímány jako něco druhořadého, jak říká teorie voleb druhého řádu. Zvláštním záměrem bylo tyto cíle ověřit na respondentech ze středočeského kraje a na mladých respondentech do 30 let, pro které kraje nejsou revoluční změnou, která nahrazuje něco starého, ale spíše evoluční změnou, která se přirozeně objevuje.

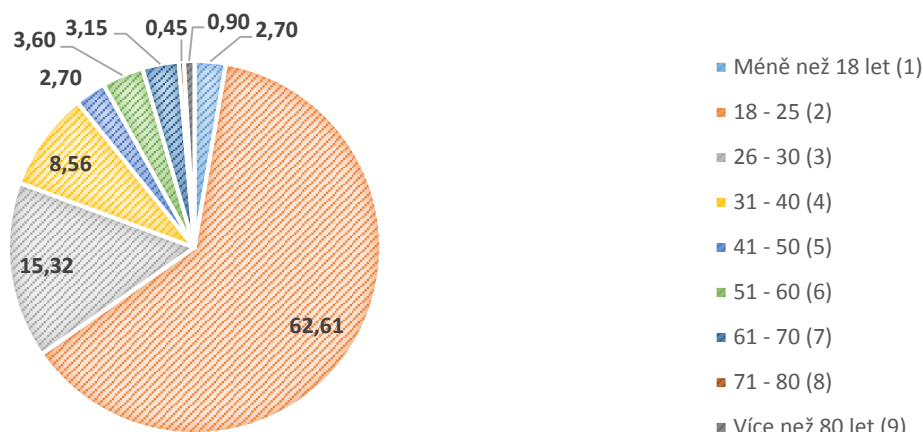
Celý výzkum je rozdělen do čtyř tematických okruhů – (1) demografické otázky, které měly pouze ukázat rozvrstvení respondentů, (2) otázky týkající se krajských financí, (3) krajských institucí a (4) krajských voleb. Dohromady se jednalo o 21 otázek.

2.1. Demografické otázky

První série otázek byla čistě obecná, jejím účelem bylo zjištění některých základních charakteristik respondentů a nebyla přímo určena k získání odpovědí směrem k cílům tohoto výzkumu.

První otázka zjišťovala věk respondentů a byla důležitá hlavně z důvodu, že tato práce je primárně zaměřená na mladé voliče. Jak je vidět z následujícího grafu, tak zvolená metoda dotazníku distribuovaného primárně prostřednictvím sociálních sítí přinesla žádané výsledky.

ROZLOŽENÍ RESPONDENTŮ PODLE VĚKU

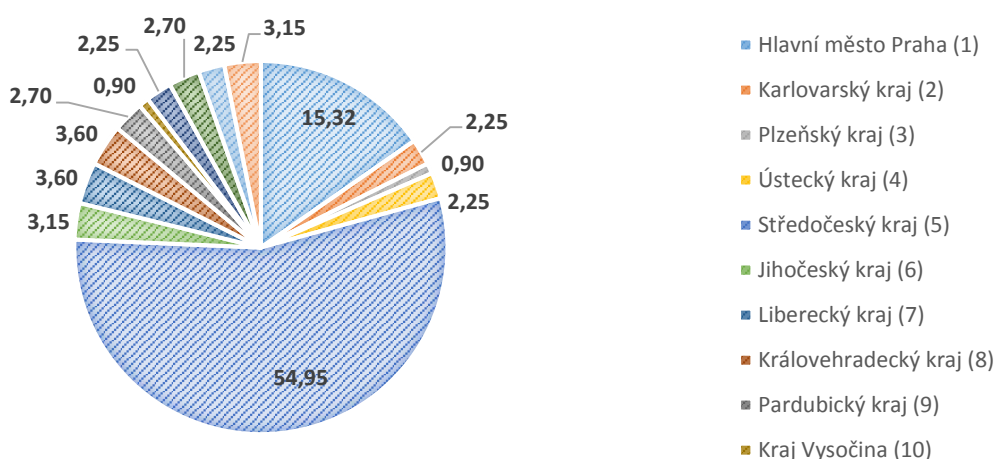

Graf 6 - Rozložení respondentů podle věku⁹¹

Druhá otázka byla zaměřená na genderovou vyrovnanost a z výsledků vyplývá, že i té se podařilo dosáhnout – výzkumu se zúčastnilo 46 % žen a 54 % mužů.

Třetí otázka byla z celé první série nejdůležitější – byla zaměřená na to, v kterém kraji mají respondenti trvalé bydliště. Cílem v tomto případě nebylo rovnoměrné rozvrstvení respondentů, jako ve většině ostatních otázek této části, ale naopak co největší zastoupení obyvatel Středočeského kraje. Jak je vidět z následujícího grafu, tento cíl se prakticky podařilo splnit a Středočeský kraj má mezi respondenty největší zastoupení.

ROZLOŽENÍ RESPONDENTŮ PODLE KRAJŮ

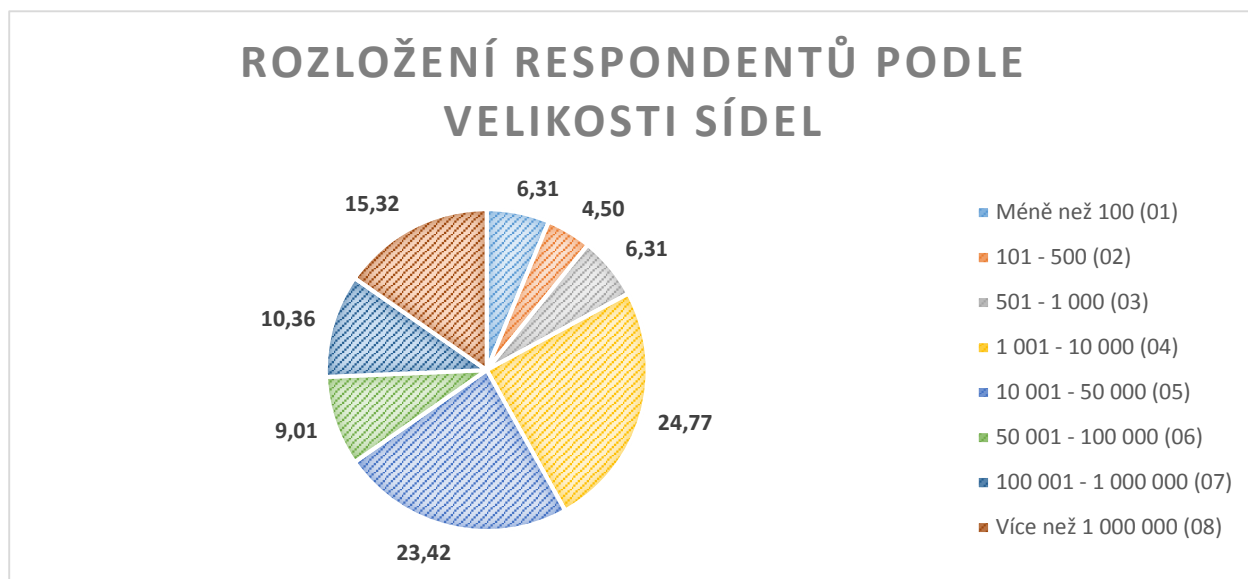

Graf 7 - Rozložení respondentů podle krajů⁹²

⁹¹ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

⁹² Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

Čtvrtá otázka první části byla věnována rozložení respondentů podle velikosti sídel. Výsledky jsou vidět v následujícím grafu. Respondenti, jejichž bydlištěm je sídlo do 10 tisíc obyvatel tvoří více než 40 %, což se blíží míře urbanizace a velikostní struktuře sídel v ČR.

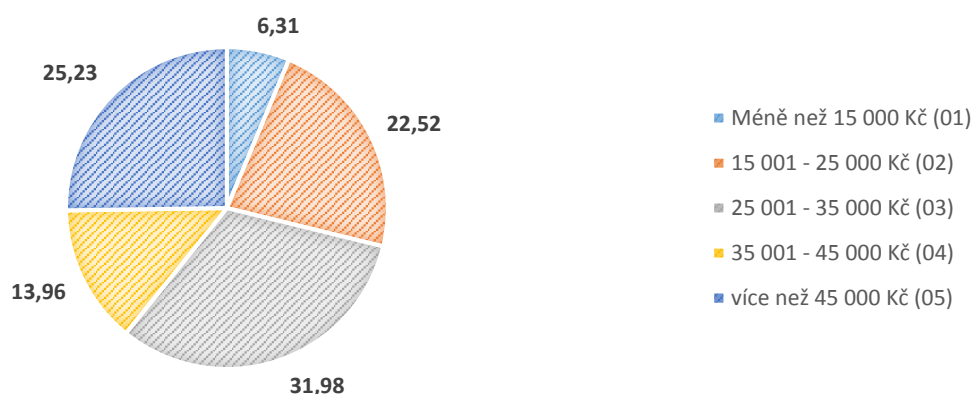
Graf 8 - Rozložení respondentů podle velikosti sídel⁹³

Další otázka byla zaměřena na nejvyšší dosažené vzdělání a bylo zjištěno, že 5,4 % respondentů má základní vzdělání a stejný počet má středoškolské vzdělání bez maturity. Středoškolského vzdělání s maturitou dosáhlo 50,9 % respondentů a vysokoškolského vzdělání 38,3 %.

Poslední ze sady obecných otázek se ptala na příjmovou kategorii rodiny respondentů, kdy cílem bylo opět co nejrovnoměrnější rozložení. Výsledek je vidět v následujícím grafu.

⁹³ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

ROZLOŽENÍ RESPONDENTŮ PODLE RODINNÝCH PŘÍJMŮ

Graf 9 - Rozložení respondentů podle rodinných příjmů⁹⁴

Toto byly obecné otázky, ve kterých se podařilo splnit všechny dílčí cíle, tj. převaha mladých do 30 let a občanů Středočeského kraje a rovnoměrné rozložení v ostatních otázkách.

2.2. Kraj – ekonomické otázky

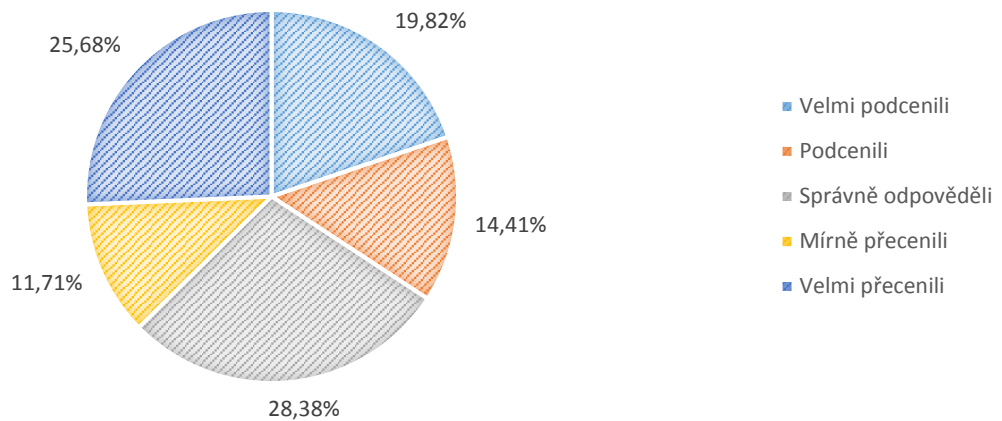
Druhá série otázek už byla zaměřena na vybrané aspekty ekonomického fungování krajů a na znalosti respondentů v těchto oblastech. Cílem této baterie otázek bylo zjistit, jaké je povědomí respondentů o základních charakteristikách ekonomického fungování krajů, a dále nás zajímá jejich názor na systém rozdělování dotací na úrovni krajů. Jedna otázka v této sadě byla otevřená, zbytek byly uzavřené otázky s několika variantami odpovědí.

2.2.1. Kolik si myslíte, že je roční rozpočet vašeho kraje?

Cílem této otázky bylo zjistit, jestli mají respondenti přehled o tom, s jakým množstvím prostředků jejich kraj hospodaří. Respondentům byly nabídnuty možnosti a v následujícím grafu jsou vidět výsledky. Odpovědi byly vyhodnoceny podle jednotlivých krajů a poté spojeny do jedné z pěti skupin – velmi přecenili, přecenili, správně, podcenili a velmi podcenili. Velmi přecenili/velmi podcenili znamená, že respondenti označili možnost, které byla minimálně o dvě kategorie od správné odpovědi pro daný kraj a přecenili/podcenily jsou respondenti, kteří byli vedle správné odpovědi.

⁹⁴ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

VELIKOST KRAJSKÉHO ROZPOČTU

Graf 10 - Velikost krajského rozpočtu⁹⁵

V kapitole Krajský rozpočet lze najít, že rozpočty krajů se pohybují mezi 5 mld. korun v případě Karlovarského kraje až po 18 mld. korun právě v případě Středočeského kraje. Hl. město Praha v tomto ohledu poněkud vybočuje, neboť jeho rozpočet se pohybuje okolo 60 mld. ročně⁹⁶. Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že objektivně vidí krajské rozpočty jen o něco více než čtvrtina lidí – 28%. Rozpočet krajů přeceňuje prakticky o deset procent respondentů více, a tyto odpovědi jsou častější u krajů, které mají nižší rozpočty. V případě respondentů, kteří rozpočet krajů podceňují, se naopak častěji jedná o respondenty pocházející z některého ze tří velkých krajů. U středočeských krajů je tento poměr výraznější. Celých 41 % respondentů velikost rozpočtu středočeského kraje podcenilo a jen 22% označilo správnou možnost a 37 % naopak velikost rozpočtu přecenilo.

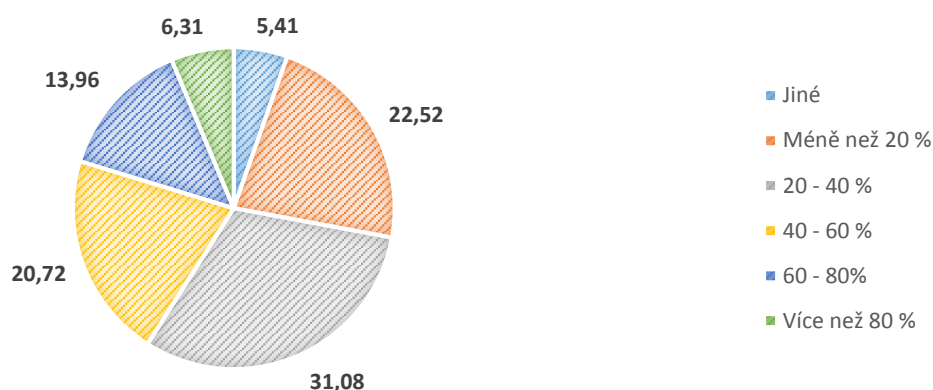
2.2.2. Kolik procent příjmů vašeho kraje si myslíte, že tvoří dotace, ať už ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu a fondů Evropské Unie?

Tato otázka celkem evidentně směřuje na to, zda kromě povědomí o velikosti rozpočtu existuje povědomí o velikosti dotací (transferů), které protékají prostřednictvím krajů. Jak bylo řečeno v kapitole týkající se dotací, kraj vykonává řadu přenesených úkolů, za které dostává peníze ze státního rozpočtu právě prostřednictvím dotací. Co se týče evropských dotací, tak kraj může kofinancovat projekty, ale nemůže být přímým příjemcem dotací z Evropských fondů, takže ty do krajského rozpočtu na příjmové straně nezasahují. Otázka byla otevřená a odpovědi byly poté shrnuty do několika kategorií, jak je vidět v následujícím grafu.

⁹⁵ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

⁹⁶ Závěrečný účet hlavního města Prahy za rok 2013

POMĚR DOTACÍ NA PŘÍJMECH KRAJSKÉHO ROZPOČTU

Graf 11 - Poměr dotací na příjmech krajského rozpočtu⁹⁷

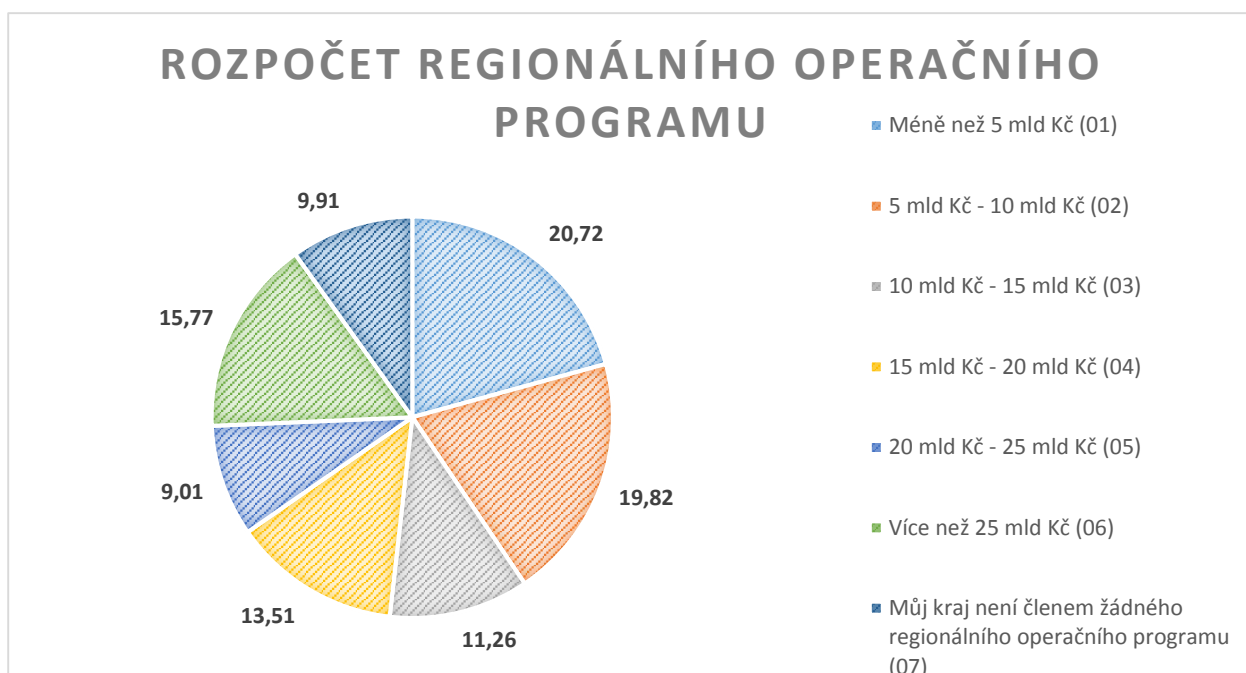
V teoretické části u rozpočtu Středočeského kraje bylo řečeno, že výše dotací se pohybuje přibližně na 50-60% příjmů. Tuto odpověď zvolilo jen 20 % respondentů. Prakticky stejný počet respondentů se domnívá, že poměr je vyšší, s tím, že 6 % si myslí, že je to dokonce více než 80 %. Naopak většina respondentů se domnívá, že je to méně než ve skutečnosti, kdy 31 % si myslí, že je to 20 – 40% a pětina respondentů se dokonce domnívá, že je to méně než 20 %.

V tomto bodě už se naplno projevuje neznalost týkající se fungování krajů – kraje a obce a nikoliv stát jsou zřizovatelé mateřských, základních a středních škol, stát jim na jejich provoz posílá peníze právě prostřednictvím účelových dotací „na žáka“, což je hlavní důvod tak velkého poměru dotací na příjmech. Je tak vidět, že zatímco v oblasti rozpočtu mají respondenti alespoň základní představu, zde je naopak vidět, že tyto znalosti jsou velmi povrchní.

2.2.3. Kolik si myslíte, že je rozpočet Regionálního operačního programu, jehož členem je váš kraj?

Tato otázka byla původně směřovaná na znalosti týkající se povědomí o základech regionálních operačních programů. Vzhledem ke změně systému rozdělování evropských dotací a k opuštění systému regionálních operačních programů a vznik jednoho integrovaného regionálního programu, který je řízen z Prahy spíše ukazuje, jak malé bylo povědomí o těchto programech a že jen minimum lidí zaznamenalo změnu. Za období 2007-2013 zatím ROP Střední Čechy schválil projekty za 17 mld. korun a z nich projekty za 10 mld. korun byli předloženy Evropské unii k definitivní certifikaci.

⁹⁷ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

Graf 12 - Rozpočet regionálního operačního programu⁹⁸

Analýzu odpovědi této odpovědi začneme od poslední možnosti „můj kraj není členem žádného regionálního operačního programu“, která byla do možností zahrnuta hlavně z důvodu, že Praha má jiný program, který nepatří mezi ROP a jak bylo vysvětleno v kapitole Evropské dotace, ani nepatří do stejného cíle jako kraje. Tuto odpověď zvolilo necelých 10 % respondentů, což znamená, že minimálně třetina respondentů, kteří označili Prahu, jako kraj svého bydliště si myslí, že Praha má vlastní regionální operační program.

Všechny Regiony s ROP jsou přibližně stejně velké a odpovědi tak budeme srovnávat s údaji ROP Střední Čechy. Je vidět, že 40 % respondentů rozpočet regionálního operačního programu více či méně podceňuje. Zároveň 24 % naopak rozpočet ROP přeceňuje, zvláště u těch 15%, podle kterých je rozpočet regionálního operačního programu vyšší než 25 mld. příkládají této instituci mnohem větší pravomoci a prostředky, než mají skutečně k dispozici. Skupina respondentů, kteří se pohybují na horní hranici, tj. 15 – 20 mld. je o malinko větší než skupina, která se pohybuje na spodním okraji 10 – 15 mld.

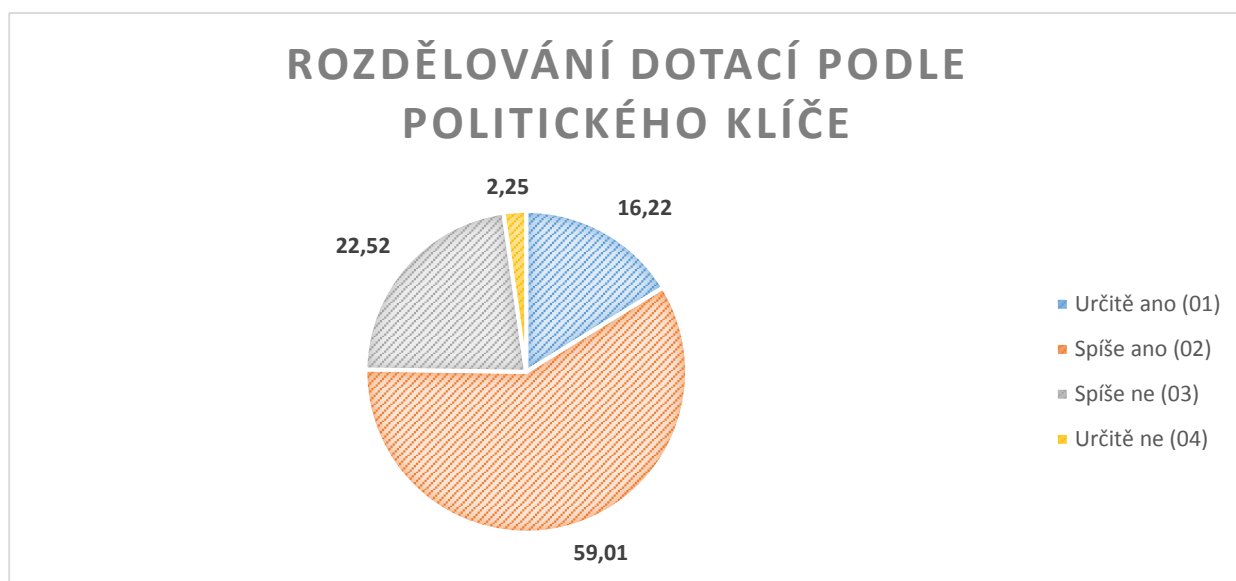
Celkově je z rozptýlenosti odpovědí vidět, že většina lidí neměla o fungování a rozsahu prostředků informace a v řadě případů přiřazovala milně všechny projekty dotované EU na vrub ROP a druhá skupina naopak neměla o fungování ROP téměř žádné informace a proto zvolila variantu méně než 5 mld. Rozhodně je vidět, že ROP jako prostředek decentralizace a možnosti ovlivnit směřování evropských peněz přímo z krajů mezi respondenty nijak výrazně

⁹⁸ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

nezakořenil a řada z respondentů ještě ani pravděpodobně nezaznamenala jejich postupný konec.

2.2.4. Myslíte si, že krajské dotace jsou přidělovány častěji obcím a městům, ve kterých vládou stejné strany jako v krajském zastupitelstvu?

Tato otázka byla subjektivněji zaměřena a cílem bylo zjistit názor respondentů na spravedlivost systému, kterým jsou rozdělovány v krajích dotace. Ve Středočeském kraji se v průměru jedná přibližně o půl miliardy ročně, což je sice ve srovnání s evropskými dotacemi méně, ale rozhodování je plně v rukou zastupitelstva krajů. Důvěru respondentů v tento systém, tak jak je v současnosti nastaven ukazuje následující graf.

Graf 13 - Rozdělování dotací podle politického klíče⁹⁹

Z grafu je naprosto jasné, že ve spravedlnost systému věří jen necelá čtvrtina systému a z toho jen dvě procenta respondentů jsou přesvědčeny, že dotace na úrovni krajů nejsou rozdělovány podle politického klíče. Možnost spíše ne označilo 22,5 % lidí, o nichž se tak dá říci, že o nepolitčnosti systému dotací lehce pochybují. Téměř 60 % procent respondentů se domnívá, že jsou dotace spíše rozdělovány podle politické příslušnosti. O tom, že dotace jsou rozdělovány podle politického klíče, je přesvědčeno 16 % respondentů.

Z těchto odpovědí vyplývá obrovská nedůvěra vzhledem k rozhodování o ekonomických otázkách na krajské úrovni. Tyto odpovědi jsou důležité hlavně v souvislosti s volební účastí, která se dlouhodobě snižuje a ve které ekonomické otázky nehrají takovou roli.

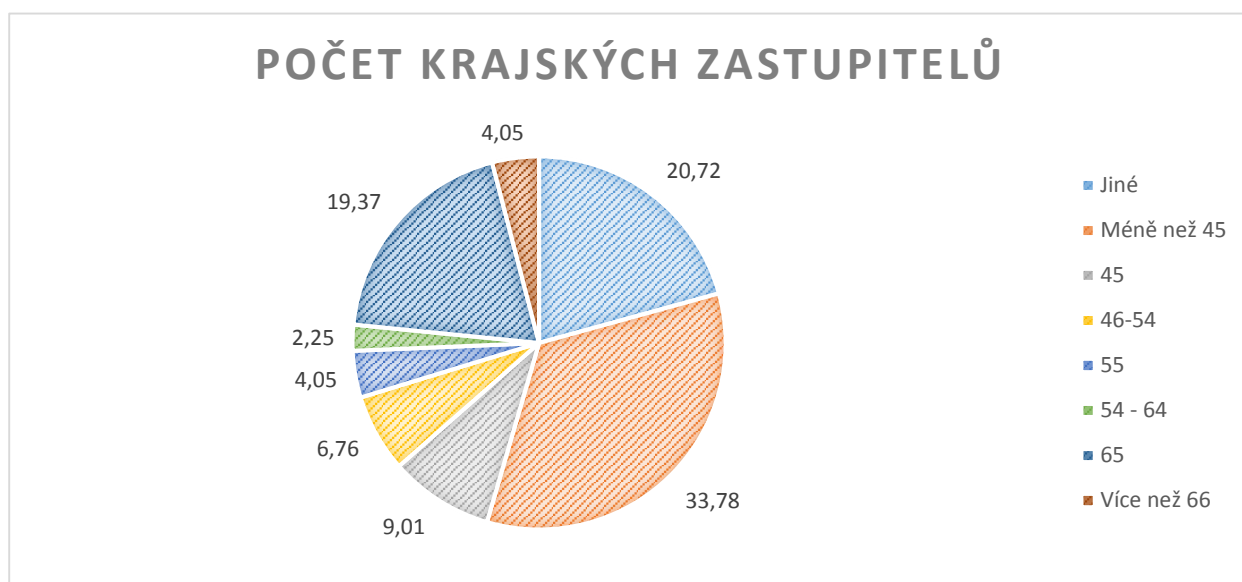
⁹⁹ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

2.3. Kraje – Politické otázky

Třetí série otázek se věnuje základním institucím krajského zřízení a naposledy se taky vrací téma ROP. Cílem této části bylo zjistit, nakolik znají respondenti alespoň základní informace o dvou nejdůležitějších krajských orgánech – Zastupitelstvu a Radě, třetí otázka se věnuje volbě Rady regionálního operačního programu. První dvě otázky byly otevřené a ve třetí byli nabídnuty možnosti.

2.3.1. Kolik členů má současné krajské zastupitelstvo vašeho kraje?

Zastupitelstvo kraje je nejdůležitějším orgánem krajské samosprávy a jedním z klíčových údajů je počet zastupitelů. Tento počet je dán velikostí krajů a je buď 45, 55, nebo 65. Středočeský kraj má 65 zastupitelů, stejně jako má Zastupitelstvo hl. města Prahy. Výsledky lze nalézt v následujícím grafu.

Graf 14 - Počet krajských zastupitelů¹⁰⁰

Z výsledků je bohužel patrné, že ani tuto základní informaci většina respondentů nevěděla. V kategorii jiné jsou zařazeny odpovědi „nevím“ a další nečíselné informace. Už výsledek této kategorie má poměrně vysokou vypovídací hodnotu – pětina respondentů nedokáže ani odhadnout, kolik má nejdůležitější orgán krajské samosprávy. Celá třetina respondentů si myslí, že zastupitelstvo je menší než ve skutečnosti může být. Počet respondentů, kteří přesně trefili alespoň jednu ze tří správných možností – tj. 45, 55 a 65 je relativně nízké, vzhledem k počtu respondentů z Prahy a Středočeského kraje je alespoň pozitivním signálem, že odpověď 65 napsalo téměř 20 % respondentů.

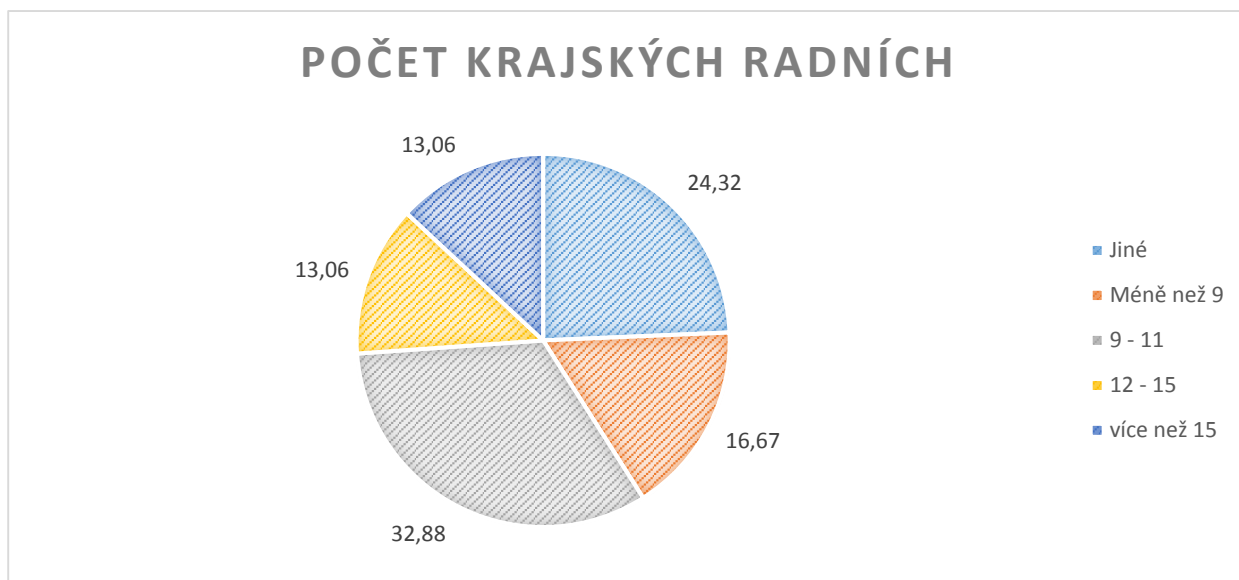
Odpovědi na tuto otázku ukazují nejčastější postoje směrem ke krajskému zřízení – neznalost nebo nezájem. V této otázce stejně jako v další, týkající se Rady je vidět, že

¹⁰⁰ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

respondenti považují krajské zřízení za něco druhořadého a nepřikládají mu takový význam jako celostátním institucím.

2.3.2. Kolik členů má současná Rada vašeho kraje?

Rada je vrcholným orgánem kraje, společně s hejtmanem a je tak v praxi nejsilnějším orgánem krajské samosprávy, přestože podléhá zastupitelstvu. Stejně jako v případě zastupitelstva je i počet členů Rady dán velikostí kraje a pohybuje se od 9 do 11. Středočeský kraj i Praha mají v tomto období 11 radních. Výsledky v následujícím grafu.

Graf 15 - Počet krajských radních¹⁰¹

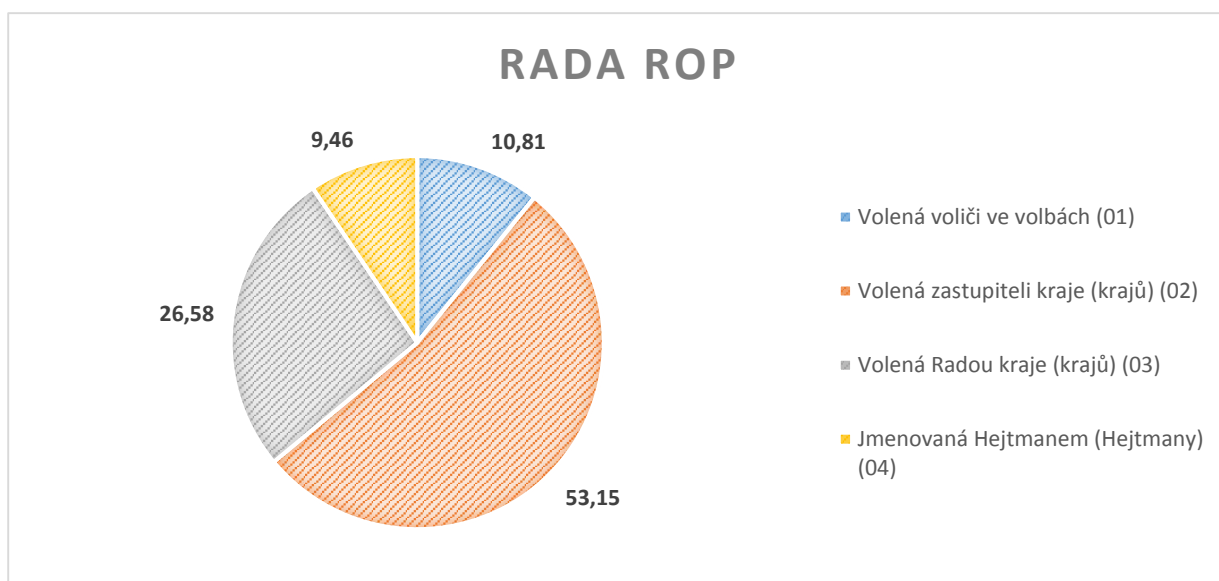
Stejně jako v předchozí otázce i tato ukazuje velké procento špatných odpovědí. Správných odpovědí tj. 9 – 11 byla jen přibližně třetina. Čtvrtina respondentů se domnívá, že členů Rady je více než ve skutečnosti. Že jich je méně se domnívá 16 %. Nejdůležitější je ale opět kategorie Jiné, do které znovu patřili hlavně odpovědi „nevím“. Do této kategorie se zařadilo téměř 25 % respondentů.

Opět se projevuje neznalost a nezájem vůči této instituci, přestože se jedná o nejmocnější orgán kraje, který rozhoduje o každodenním chodu.

2.3.3. Jak je vytvářena Rada Regionálního operačního programu?

Třetí otázka směřovala na Radu ROP, která v důsledku dohlížela na fungování těchto programů a byla vrcholným orgánem na regionální úrovni. Radu ROP volilo zastupitelstvo kraje či krajů. Odpovědi respondentů jsou v následující tabulce, tentokrát byli otázky uzavřené a byli nabídnuty možnosti.

¹⁰¹ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

Graf 16 - Rada Regionálního operačního programu¹⁰²

V této otázce odpověděla těsná většina správně, že Radu ROP volí zastupitelé krajů. Spíše zajímavé jsou ale výsledky ostatních možností – zatímco možnost, že je volená Radou kraje je celkem pochopitelná a proto její výsledek není tak nepochopitelný, tak desetiprocentní zisk možnosti, že je volená voliči ve volbách ukazuje na selhání v informovanosti o činnosti ROP.

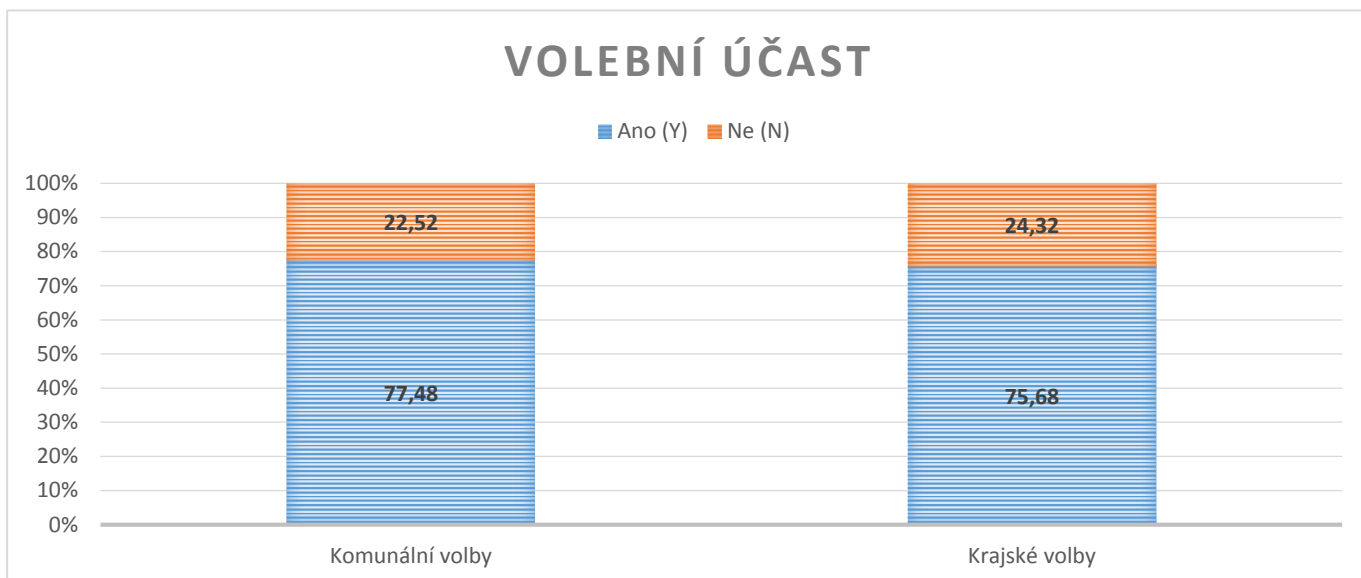
2.4. Kraje – Volební otázky

Poslední série otázek se věnovala krajským volbám a kromě otázek na volební účast a chování se zároveň věnuje i tomu, zda respondenti znají některé údaje o volbách.

2.4.1. Volil/a jste v minulých volbách?

Dvě otázky, které jsou velmi úzce spojené – účast v komunálních a krajských volbách – odpověď na tyto dvě otázky byla základem pro další otázky. V následujícím grafu jsou obě otázky spojené.

¹⁰² Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

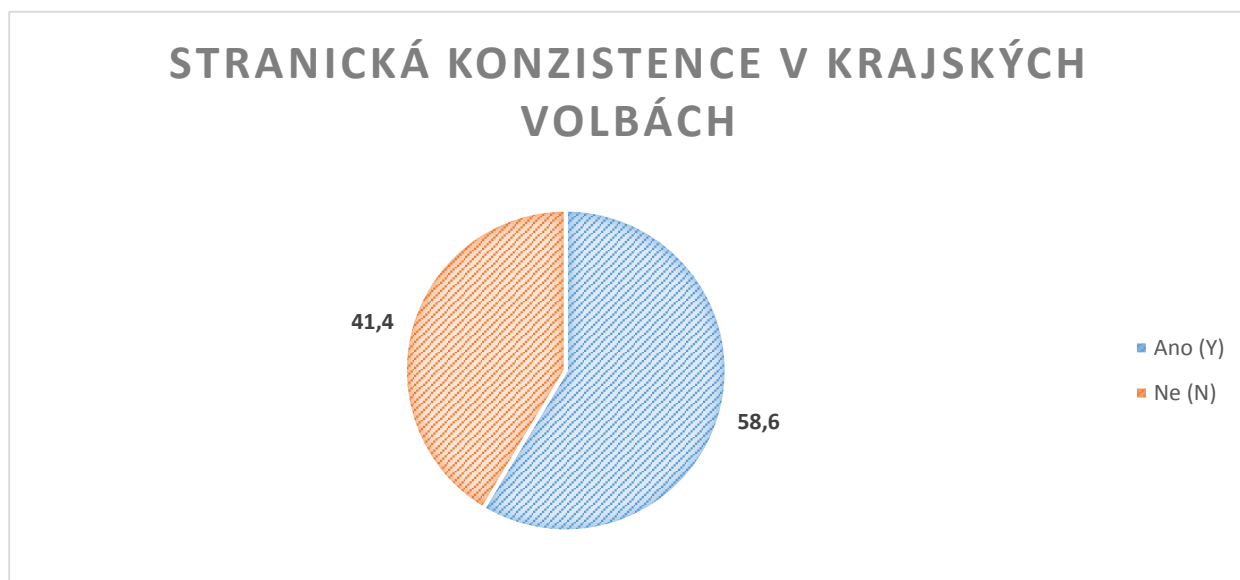

Graf 17 - Volební účast v komunálních a krajských volbách¹⁰³

Jak již bylo řečeno v teoretické části, průměrná účast v krajských volbách byla necelých 40%, a tudíž lze říci, že se respondenti tohoto průzkumu se z průměru vymykají, neboť jejich deklarovaná účast v krajských volbách byla téměř dvojnásobná, což je důležitý faktor ovlivňující prakticky všechny otázky.

2.4.2. Volil jste stejnou stranu v obou volbách?

Právě stranická identifikace či spíše její absence, je jedním ze základních bodů proč krajské volby patří do voleb druhého řádu. Cílem této otázky tak bylo ověřit, zda respondenti volili v dvou úrovních regionálních voleb stejně, nebo zda se jejich volba lišila.

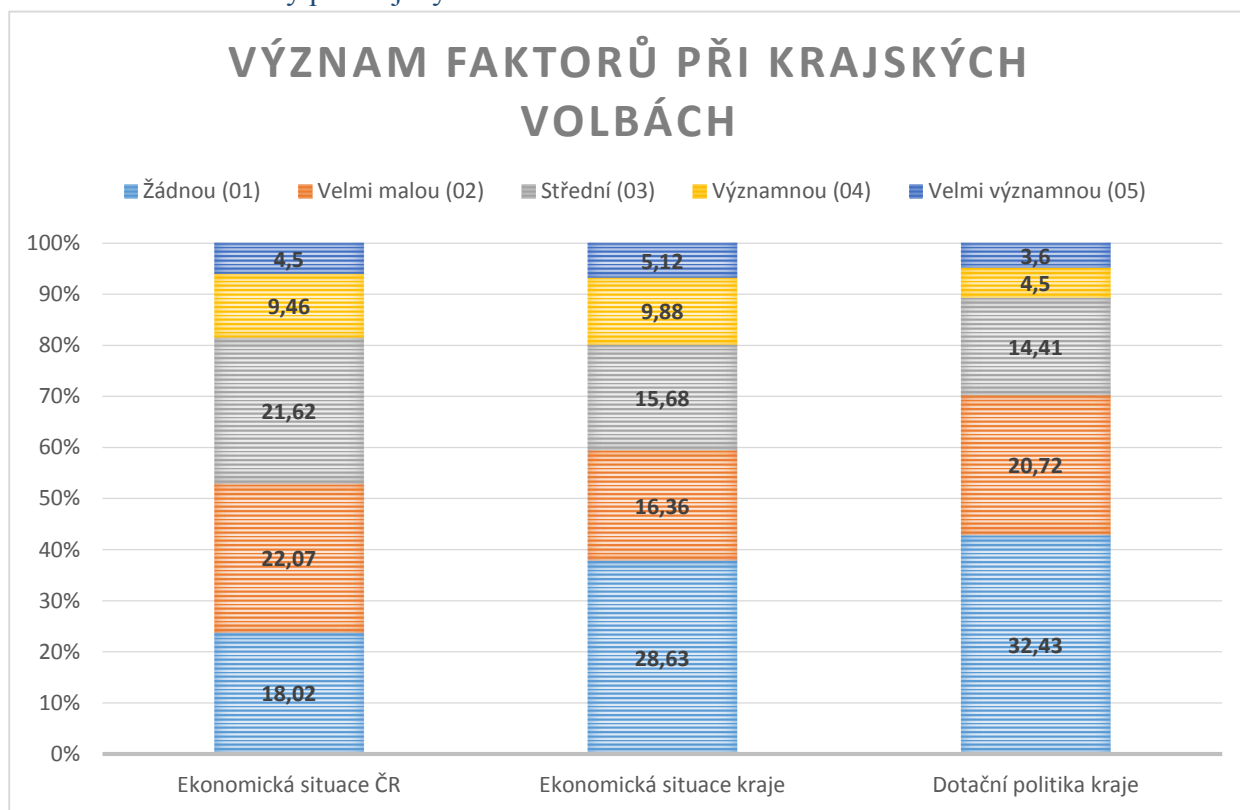
Graf 18 - Stranická konzistence v krajských a komunálních volbách¹⁰⁴

¹⁰³ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

¹⁰⁴ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

Jak ukazují výsledky, stranická identifikace je na regionální úrovni velmi malá, protože více než 40 % respondentů odpovědělo, že volilo v krajských volbách jinou stranu než v komunálních volbách. Je tak opět vidět relativně proměnný elektorát stran, který je vidět i na časové řadě výsledků voleb ve Středočeském kraji, který potvrzuje poměrně velké přesuny voličstva, které jsou typické pro volby druhého řádu.

2.4.3. Faktory při krajských volbách

Graf 19 - Význam ekonomických faktorů při krajských volbách¹⁰⁵

Následující tři podotázky, které byly směřované na respondenty, kteří odpověděli, že volili v posledních krajských volbách, byly určeny k analýze volebního chování a to hlavně, v oblasti ekonomických faktorů. Výsledky odpovědí na všechny tři jsou spojeny v následujícím grafu.

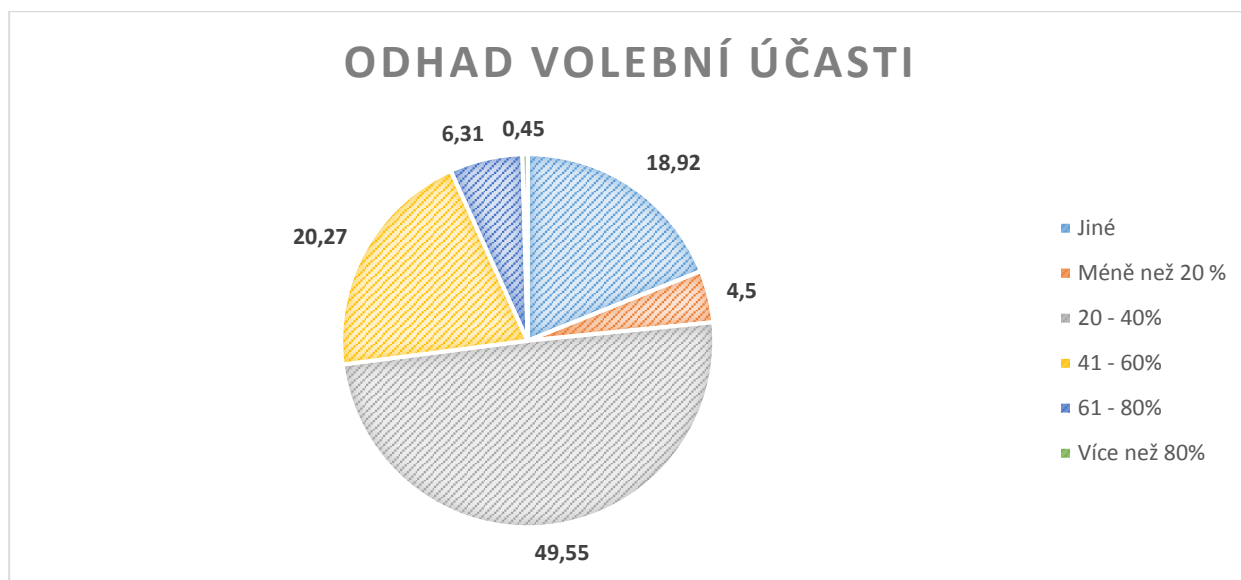
Z odpovědí je patrné, že základní ekonomické faktory mají minimální nebo žádný vliv. Ekonomická situace hraje významnou nebo velmi významnou roli jen u 14 % voličů. Prakticky stejnou úlohu hraje ekonomická situace kraje, kterou za významný faktor považuje 15 % voličů, ale naopak procento voličů, pro které nemá žádný význam je v tomto případě o deset procent vyšší, než v případě vlivu ekonomické situace ČR. Nejmenší roli hraje dotační politika kraje, která má vliv jen na 8 % voličů a zároveň téměř na třetinu voličů nemá žádný vliv.

¹⁰⁵ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

Je tak vidět, že ekonomická situace má na rozhodování voličů v krajských volbách minimální vliv – u všech tří otázek více než 50 % respondentů odpovědělo, že nemají buď žádný vliv, nebo jen velmi malý a u otázky ohledně dotačního programu je to dokonce 70% těch respondentů, kteří se zúčastnili posledních krajských voleb. Je tak vidět, že hlasování v krajských volbách není ani tak záležitostí dlouhodobých politických názorů, ale spíše krátkodobým rozhodnutím, které nemusí mít vliv na volby v dalších úrovních.

2.4.4. Dokázal/a byste odhadnout volební účast v minulých krajských volbách?

Předposlední otázka byla směřována na to, zda jsou si respondenti vědomi volební účasti v krajských volbách a v této otázce se plně projevilo, že většina z nich pravidelně k volbám chodí a tudíž se zajímá o výsledky a má i základní přehled o výsledcích. Tato otázka byla otevřená, a proto se zde opět vyskytuje kategorie Jiné převážně pro odpovědi nevim.

Graf 20 - Odhad volební účasti¹⁰⁶

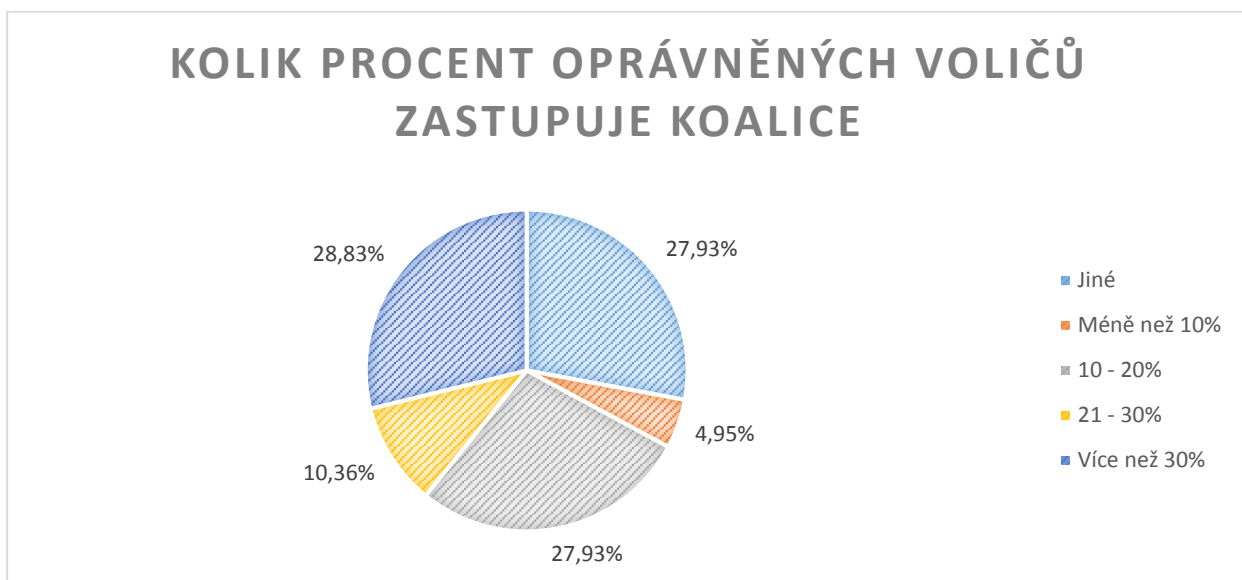
Jak bylo řečeno v kapitole Krajské volby, volební účast se pohybovala právě v rozmezí 20 – 40 % a pokud překročila tuto hranici, tak jen velmi těsně. Je tedy vidět, že prakticky polovina respondentů odpověděla správně. Skupina jiné má víceméně stejný podíl v jako ostatních otevřených otázkách – necelých 20 %. Pětina respondentů přisoudila krajským volbám volební účast 40 – 60 %, což je ale volební účast spíše parlamentních voleb. Naopak méně než 20 % účasti odpovědělo ani ne 5 % a podobně nízké procento – 6 % přisuzuje krajským volbám účast vyšší než 60 %

Z odpovědí je evidentní, že většina respondentů jsou voliči a proto se u nich projevuje určité znalost této charakteristiky. Naopak přibližně třetina lidí buď neví, nebo byla se svojí odpovědí v jedné z extrémních hodnot.

¹⁰⁶ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

2.4.5. Dokázal/a byste odhadnout, kolik procent oprávněných voličů zastupuje většina v krajském zastupitelstvu?

Tato otázka byla zaměřená na to, zda si respondenti spojí volební účast s většinou v zastupitelstvu. Odpovědi na to, kolik je přesně tento údaj pro jednotlivé kraje, lze nalézt v kapitole Krajské volby. Nejmenší hodnotu měl Ústecký kraj, kde procento oprávněných voličů které volilo strany koalice je 13,3 %. Naopak nejvyšší hodnotu měl kraj Vysočina, kde má koalice podporu 19,3 %.

Graf 21 - Kolik procent oprávněných voličů zastupuje koalice¹⁰⁷

Tentokrát je skupina Jiné o něco větší a dosahuje téměř 28%. Naprosto stejné procento odpovědí má i ta správná – 10 – 20 %. Extrémně nízká odpověď má opět podporu zhruba 5 % respondentů a 10 % si myslí, že je to 21 – 30 %. Vysokou odpověď, tj. více než 30 % zvolilo necelých 29 %, toto číslo je možná způsobeno tím, že množství respondentů si nedokázalo spojit volební výsledky s účastí. Část respondentů také předpokládala, že koalice by měla zastupovat více než 50 % oprávněných voličů, což by ale byla pravda jen při 100 % volební účasti.

V této otázce se vyprofilovalo několik skupin respondentů, na které je možné narazit v průběhu celého dotazníku a ke kterým se vrátím ve vyhodnocení výzkumu jako celku.

2.5. Závěr praktické části

Jak bylo vidět ve vyhodnocení demografické části otázek, v této části se podařilo naplnit cíl přesně – ve výzkumu jsou z velké míry zastoupeni obyvatelé Středočeského kraje a zároveň je mezi respondenty vysoké procento mladých a byla zachována genderová vyrovnanost respondentů. V ostatních demografických hlediscích jsou naopak respondenti rozděleni

¹⁰⁷ Zpracování: Autor, Zdroj dat: Vlastní výzkum

různorodě. Z odpovědi na otázku týkající se účasti ve volbách vyplynulo, že skupina respondentů má velmi vysoké procento lidí, kteří se aktivně zúčastňují voleb. Oproti 40% průměru, to v případě respondentů tohoto výzkumu bylo 75 %. Tento fakt svědčí o tom, že se jednalo o výjimečnou skupinu a v některých ohledech se v odpovědích tento fakt projevil.

Z odpovědí na výzkum vyplynulo několik identifikovatelných skupin respondentů – které bylo možné nejlépe rozlišit u otevřených otázek – přibližně 20 % respondentů zvolilo v těchto případech možnosti, které byli variací na „Nevím“, relativně malá skupina 5 % lidí kraje dlouhodobě podceňovala. Na druhé straně stálo 20 % respondentů, kteří kraje naopak přeceňovali. Zhruba stejné procento respondentů se vešlo do správné odpovědi. Zbytek „nezařazených“ respondentů se pohyboval okolo správných odpovědí.

V oblasti krajských financí se vysoké procento voličů mezi respondenty v množstvích správných odpovědí příliš neprojevuje. V první otázce se respondenti rozdělili téměř na třetiny v ohledu velikosti rozpočtu, s tím, že bohužel nejmenší třetina byla ta, které odpověděla správně. Ve Středočeském kraji bylo toho procento ještě menší a bylo to jen o něco málo více než pětina lidí. Zároveň taky mnohem větší procento lidí rozpočet přecenilo. Což může být dáno faktem, že v nedávné době se v médiích probíral rozpočet hl. města Prahy, který je vyšší. Zároveň je ale vidět, že tyto znalosti nejsou nijak hluboké a následující otázce na poměr dotací naopak většina nezařazených respondentů naopak poměr podceňuje. V oblasti ROP už většina lidí úplně tápe, přestože pokud by se správné odpovědi brali přísněji, bylo by jich jen 11 %. V návaznosti na tyto odpovědi tak lze konstatovat, že respondenti sice určité znalosti mají, ale rozhodně se jedná o hluboké a komplexní znalosti.

Poslední otázka této části spojovala ekonomickou a politickou oblast a zjišťovala, zda považují systém rozdělování dotací za spravedlivý nebo zda se dotace rozdělují podle politického klíče. Názor respondentů je v tomto případě naprosto jednoznačný – 75 % respondentů si myslí, že dotace jsou rozdělovány podle politického klíče a jen 2 % respondentů je přesvědčených, že se dotace rozdělují spravedlivě a bez politického klíče. Vzhledem k tomu, že zároveň jen 8% respondentů považuje tuto oblast za důležitou pro jejich volbu v krajských volbách, vypadá to, že respondenti v systém dotací nevěří jako v celek.

V oblasti krajských orgánů – zastupitelstva, Rady a Rady ROP je patrný rozdíl mezi jednotlivými institucemi. Relativně velké procento respondentů jednak odpovědělo správně a většina těch, kteří odpověděli špatně, velikost krajského zastupitelstva spíše podcenila, což je vzhledem k množství lidí, kteří deklarovali, že se účastnili posledních voleb poněkud překvapivé. Odpovídá to tak předpokladu, že lidé se sice voleb zúčastnili, ale šlo jim jen o konkrétní kandidáty či strany, ale nemají o tyto orgány reálný zájem. Třetina respondentů

dokázala správně odpovědět na odpověď o počtu členů Rady, která naopak není přímo volená ve volbách, a tudíž naopak ukazuje na určitý zájem o tento krajský orgán. V obou dvou otázkách je zřetelná skupina respondentů patřící do kategorie jiné či nevím. Prakticky 20% respondentů, tzn. buď téměř všichni nevoliči, nebo i část voličů nemá představu o tom, jak velké tyto základní krajské orgány jsou. Překvapivý je množství správných odpovědí na otázku týkající se volby Rady ROP, kdy více jak polovina respondentů odpověděla správně. Tento výsledek mohl být ovlivněn tím, že tato otázka na rozdíl od dvou předchozích byla uzavřená.

V oblasti krajských voleb je situace nejrozporuplnější. Jak již bylo několikrát řečeno, tři čtvrtiny respondentů deklarovali svoji účast v krajských volbách a ještě o procento více se účastnilo i komunálních voleb. Z dalších otázky, která se zabývala tím, zda respondenti volili stejnou stranu, vyplývá, že mezi těmito dvěma druhy regionálních voleb je překvapivě malá stranická konzistence. Celých 41 % respondentů mělo rozdílnou volbu v těchto volbách. Zároveň z této odpovědi také vyplývá, že prakticky všichni respondenti, kteří volili v komunálních volbách, se účastnili i voleb krajských.

Trojicí otázek zaměřenou na faktory volby v krajských volbách bylo překvapivě zjištěno, že velká většina respondentů nepovažuje ani ekonomickou situaci ČR či kraje za důležitý faktor, stejně jako dotační politiku. Z těchto odpovědí je tudíž patrný fakt, že pro volbu budou důležitá jiná témata, jako jsou například lokální problémy, celostátní politická situace či osoby představitelů jednotlivých stran v daných krajích. Tento fakt je vidět na úspěchu ODS v Plzeňském kraji, kde kandidátku vedl Jiří Pospíšil, bývalý ministr spravedlnosti a v té době jeden z nejpopulárnějších politiků.

Poslední dvě otázky této oblasti směřovali k volební účasti a k tomu, kolik procent oprávněných voličů zastupuje vládnoucí koalice. V otázce volební účasti se tentokrát projevuje zájem respondentů o tyto volby, kdy téměř polovina respondentů odpověděla v této otázce správně. Znovu se ale objevuje skupina téměř 20% respondentů, jejichž odpověď patří do kategorie jiné nebo nevím. Poslední otázka byla položena s cílem zjistit, zda si respondenti uvědomují, k čemu vede nízká volební účast – tj. že statisticky vzato zastupují vládní koalice pouze mezi 10 a 20 % oprávněných voličů. Zde se respondenti rozdělili na tři podobně velké skupiny – první, o které již byla řeč a jejichž odpověď padá do kategorie jiné či nevím. Druhá, která ví, že je to deset až dvacet procent. A třetí, která se domnívá, že je to více než 30 %. Toto rozdělení je podstatné právě ve spojení s faktem, že 75 % respondentů byli voliči.

Z výzkumu vyplývá, že určité znalosti týkající se orgánů krajů, rozpočtů a navazujících institucí spojených s evropskými fondy má jen přibližně 20% respondentů.

3. Závěr

V bakalářské práci byly postupně představeny jednotlivé pilíře krajské správy. Vysvětlení každého z nich přineslo trochu světla poznání směrem k tomu, zda jsou kraje druhé nejvýznamnější instituce státní správy nebo se jedná spíše o méně významné instituce.

Z analýzy teorie voleb druhého řády vyplynulo, že přestože byla původně vymyšlena jako nástroj hodnocení voleb do Evropského parlamentu, je možné a velmi užitečné jí aplikovat na volby regionální, v českém případě krajské. Krajské volby to tak staví do nového světla, ukazuje se, že nízká volební účast není náhoda, stejně jako úspěchy neparlamentních či regionálních stran. Teorie voleb druhého řádu ukazuje, že v těchto volbách se jedná o specifické prostředí, jiné než na úrovni parlamentních voleb. V těchto volbách je, ať už zdánlivě nebo skutečně, méně v sázce, a tak voliči nejsou tolik svázáni rozumnou volbou. Neváhají nepodpořit stranu, kterou volí na státní úrovni, ať už neúčastí nebo volbou jiné strany. Zároveň zde ale zůstává vliv národní úrovně na tu regionální a navíc se ukazuje, že mnohem méně to působí opačně.

Jak již bylo uvedeno, už samotná volba roku prvních krajských voleb v České republice do značné míry určila jejich osud a pomohla jejich zařazení do teorie voleb druhého řádu. Zároveň se tím zařadili i v očích voličů do kategorie druhořadých voleb. Výsledky krajských voleb také ukazují, že voliči v nich často volí proti něčemu a prakticky ve všech dosavadních volbách to něco byla vláda a potažmo vládní strany. Toto vedlo k situaci, kdy za posledních 15 let byly většinu času kraje v opozici vůči vládě. To vedlo často k ostrým konfliktům mezi vládou a opozicí. Četnost voleb různé úrovně v Čechách se tak na krajích také podepsala a podkopala jejich spolupráci s vládou. Výsledky minulých voleb v roce 2012 však ukazují jeden poměrně nebezpečný jev - KSČM se stává druhou nejsilnější stranou v regionech jen o pár míst za ČSSD. Zároveň přestává být pro ČSSD tabu s komunisty otevřeně spolupracovat na této úrovni. Zatímco na celostátní úrovni toto tabu stále platí a komunisté si nesou svoje stigma, na regionální úrovni jsou rovnocenným partnerem pro ČSSD.

Z krajských voleb vycházející politická reprezentace jen málokdy uspěje na celostátní úrovni. První výjimkou byl středočeský hejtman Petr Bendl, který se stal ministrem dopravy, a později ministrem zemědělství. Druhou výjimkou se stal plzeňský hejtman Milan Chovanec, který se stal v roce 2014 ministrem vnitra. Několik bývalých ministrů se stalo hejtmany, stejně jako někteří z nich odešli do Evropského parlamentu, ale jednalo se většinou o relativně krátké angažmá. Většina hejtmanů byla členy Parlamentu ČR, ale v rámci tažení proti kumulaci funkcí byli poslanecké lavice přesvědčeni opustit. S výjimkou hejtmana Kraje Vysočina Jiřího Běhounka, který si svůj poslanecký mandát podržel i přes nátlak vedení ČSSD. Hejtmani tak

netvoří součást vrcholného vedení stran, zvláště ČSSD, ale spíše vytvářejí paralelní vedení. Po parlamentních volbách v roce 2013, kdy zvítězila ČSSD, tak po dlouhých letech vládne stejná strana krajům i ve Strakově akademii. Došlo však k pokusu některých hejtmanů o odsunutí předsedy ČSSD Bohuslava Sobotka z jeho funkce a jeho nahrazení hejtmanem Jihomoravského kraje Michalem Haškem. Tento pokus však selhal a znamenal odsunutí hejtmanů nejprve z návrhů na ministerské posty a později i z Poslanecké sněmovny. Tento čistě stranický problém tak opět poškodil pozici hejtmanů zvláště vzhledem k celostátní státní správě.

Prvním důležitým faktem v oblasti krajských voleb, vyplývajícím z mého výzkumu, je nekonzistentnost voličů. Celkem 41 % respondentů přiznalo, že volilo jinou stranu v krajských než v komunálních volbách. Zároveň se také ukázalo, že ekonomická situace ČR či kraje nemá na jejich volbu téměř žádný vliv. To je poněkud překvapivé, neboť právě ekonomické otázky bývají většinou základním bojištěm mezi pravicí a levicí. Z výsledků výzkumu také vyplynulo, že více jak polovina respondentů si je vědoma nízké volební účasti.

V oblasti znalosti respondentů, týkajících se orgánů krajské správy výzkum ukazuje, že situace je velmi neutěšená. Zatímco jen třetina lidí věděla počet svých zastupitelů, tak naopak 20 % lidí přiznalo, že vůbec neví. V případě počtu radních bylo lidí, kteří nevěděli celá čtvrtina. Je tak evidentní, že znalosti o těchto základních orgánech krajské samosprávy jsou velmi slabé.

Celkově je patrné, že krajské volby, jejich výsledky a souvislosti, ani orgány, které jsou z těchto voleb vytvářeny, nijak nepřispívají k nárůstu významu krajského zřízení. Spíše se jedná o opačný proces, kdy jsou na tato místa umisťováni lidé nepohodlní na celostátní úrovni a zároveň jen vidět apatie voličů vůči těmto institucím. Lze tudíž celkem s jistotou říci, že v této oblasti jsou kraje institucemi druhořadými a jejich význam směrem k centrální vládě neroste.

Druhou velkou analyzovanou oblastí jsou krajské finance. Jejich základem je krajský rozpočet, který umožňuje distribuci krajských prostředků podle vůle krajského zastupitelstva. V praxi je však tato vůle velmi omezená faktem, že více jak polovina příjmů kraje pochází z dotací ze státního rozpočtu, které jsou většinou účelové a na nakládání s nimi dohlíží z Prahy příslušné ministerstvo. Ve výzkumu byla na tuto oblast zaměřena jedna otázka, na kterou 20% dotazovaných odpovědělo správně, ale více jak polovina respondentů toto číslo podcenila. Právě dotace jsou však formou, pomocí které ovlivňuje vláda peníze určené krajům. Protože pro zásahy do rozpočtového určení daní by potřebovala zákon či novelu, zatímco změna ve výši dotací se dá zapracovat do zákona o státním rozpočtu.

Díky různé velikosti krajů dochází k nepoměrně velkým rozpočtům, což vede k disproporcím mezi kraji. Přestože ve většině krajů vládne stejná strana, jsou rozdíly v hospodaření krajů obrovské. Zatímco některé kraje mají přebytkové rozpočty, tak naopak jiné

jsou hluboko v dluzích. Pozici krajů výrazně zhoršila ekonomická krize, po které následoval útlum výdajů, a kraje se musely obrátit na stát, který jim ale z důvodu vlastních rozpočtových problému nemohl pomoci. V praktické části se ukázalo, že zatímco přibližně 30 % obyvatel kraje zná velikost svého rozpočtu, tak zbytek se rozdělil na dvě stejně velké poloviny, které rozpočet buď podceňují nebo naopak přeceňují. Je jistě zajímavé, že čtvrtina ho přeceňuje o více než 5 mld. korun a 20 % ho naopak o více než 5 mld. podceňuje.

Zvláštní kapitolou krajských rozpočtů jsou fondy a dotace, které jsou opravdu pod kontrolou kraje. V případě Středočeského kraje se to je přibližně 500 milionu korun ročně, a jedná se tak jen o necelá 3 % výdajů. Tyto peníze jsou však plně v režii kraje, což se může projevit na jejich distribuci. Jak vyplývá z výzkumu, tak 75 % respondentů si myslí, že jsou tyto peníze rozdělovány podle politického klíče, z čehož je patrná obrovská nedůvěra v tento systém. Právě za podvody s dotacemi je, mimo jiné, souzen i bývalý středočeský hejtman David Rath.

Ekonomický význam krajů se zvedl v roce 2006, kdy byly vytvořeny Regionální operační programy pro čerpání peněz z fondů Evropské unie a kontrola nad nimi byla svěřena právě krajům. Byly vytvořeny úřady pro administraci čerpání a rady pro kontrolu čerpání. Ekonomický i politický význam krajů tak obrovsky narostl. Například Středočeský kraj tak dostal možnost rozdělit za sedm let více než 17 mld. korun. S velkými penězi přišly i velké problémy, několik programů bylo na kratší nebo delší dobu pozastaveno. Evropské úřady také udělili velké pokuty (ROP Severozápad dostal pokutu 2,5 mld. korun) a řada představitelů úřadů ROP skončila s obviněním před soudem. Nebylo tak příliš překvapivé, že byly ROP pro další období 2014 – 2020 v tichosti zrušeny a pravomoci převedeny na Ministerstvo pro místní rozvoj a program přejmenován na Integrovaný regionální program.

Z ekonomických aspektů tak vyplývá, že kraje jsou sice většinou soběstačně, ale většinou díky dotacím od státu. Svoji pozici navíc poškodily nezvládnutou prací s evropskými dotacemi. Ekonomickou pozici kraje také komplikuje fakt, že řada projektů, ať už obcí nebo přímo státu, je uskutečňována bez spolupráce kraje. Ve většině případů tak stát na kraj převedl hlavně povinnosti, kterých se chtěl zbavit, ale dal jim k tomu jen velmi nejasné finance. I v oblasti financí tak lze říci, že se kraje staly spíše druhořadou institucí, která navíc těžce zklamala.

Poslední otázka celé výzkumné části směřovala na to, zda respondenti vědí, kolik procent oprávněných voličů reprezentuje koalice v daném kraji. Tento údaj se pohybuje mezi 13 a 19 % a i sám o sobě má určitou vypovídací hodnotu o významu krajů. Pro srovnání, tento

údaj pro vládu je přibližně 35%. Z výzkumu vyplynulo, že tento údaj zná 28 % respondentů a nejjednodušší odpověď „nevím“ napsalo přesně stejně respondentů.

Celkově je vidět, že povědomí o krajích je relativně malé a i základní informace má jen přibližně 20 - 25 % lidí. Znalosti hlubších věcí jsou ještě mnohem problematičtější. Zároveň je z teoretické části vidět, že ani ukotvení krajů mezi orgány státní správy není nijak bezproblémové. Zvláště směrem od vlády dominovala tendence samostatnost krajů spíše oslabovat než posilovat. Na místě je tak bohužel konstatování, že kraje se staly pouze druhořadými institucemi, jejichž vnímání není nijak vysoké ani ze strany občanů, tak ze strany vrcholných politiků, či ze strany centrálních orgánů státní správy.

Parlamentní volby v roce 2013 a vytvoření středoprávní vlády ČSSD, ANO a KDU-ČSL přinesly do této tematiky několik nových otázek – Jak se změní chování vlády ke krajům, když na obou úrovních vládne ČSSD? Jak se podaří do krajů proniknout hnutí ANO, které zatím nemá jediného zastupitele? A do třetice, jak se změní situace okolo krajských voleb vzhledem k posunu voleb z poloviny parlamentního cyklu, do jeho 3/4?

Zároveň vyvstává otázka, jak se promítne pozice KSČM v regionech na celostátní úrovni? Jak bylo patrné z voleb v roce 2013, podpora komunistů na celostátní úrovni je výrazně nižší než na té regionální. Druhá otázka spojená s KSČM je, zda by byla ČSSD na celostátní úrovni ochotná udělat to, co dělá na regionální a komunální úrovni – vzít je do vlády.

4. Literatura

Literární zdroje

- BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK. *Krajské volby v České republice 2004*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 235 s. Studie (Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav), sv. č. 38. ISBN 80-210-3880-2.
- BLÁHA, Jan. *Aplikace teorie koalic na proces utváření krajských rad - případová studie Jihočeského kraje*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://vskp.czu.cz/?r=5226&fromLink=b74933&lng=cz&i=10353&mp=detail&prace=b74933>. Diplomová práce. Česká zemědělská univerzita, Provozně-ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Radek Kopřiva, Ph.D.
- CAMPBELL, Angus. Surge and Decline: A Study of Electoral Change. *Public Opinion Quarterly*. 1960, roč. 24, č. 3.
- FRIEDMAN, Milton a Rose FRIEDMAN. *Capitalism and freedom*. Chicago: University of Chicago Press, 2002.
- GRÝCOVÁ, Petra. *Rozpočtový proces ÚSC – zpracování rozpočtu ÚSC*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce JUDr. Ivana Pařízková, Ph.D.
- HAVLÍK, Vlastimil a Libor HOSKOVEC. Krajské volby v České republice v kontextu konceptu voleb druhého řádu. Analýza vybraných aspektů voleb do krajských zastupitelstev v letech 2000–2008. *European Electoral Studies*. Brno, 2009, roč. 4, č. 1
- KATZ, Eliahu a Paul Felix LAZARFELD. *Personal influence: the part played by people in the flow of mass communications*. Glencoe: Free Press, 1955.
- KOEPKE, J. R. The Second-order Election Model in an Enlarged Europe. *European Union Politics* [online]. 2006-09-01, vol. 7, issue 3, s. 321-346 [cit. 2014-06-03]. Dostupné z: <http://eup.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1465116506066259>
- KOPŘIVA, Radek. *Územní samospráva a lokální demokracie: Případová studie města Žatce*. Praha, 2009. Disertační. Česká zemědělská univerzita v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc.
- LaPlant, J. T., Baun, M., Lach, J., & Marek, D. (2004). Decentralization in the Czech Republic: The European Union, political parties, and the creation of regional assemblies. *Publius*, 34(1), 35-51. Retrieved from: <http://infozdroje.czu.cz/docview/217591442?accountid=26997>

- REIF, Karlheinz a Hermann SCHMITT. Nine second-order national elections – A conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research*. 1980, roč. 8, č. 1.
- SLÁMOVÁ, Kateřina. *Volby druhého řádu v ČR v kontextu členství v EU*. Brno, 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/119789/fss_m/text_final_B.pdf?lang=cs. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.
- SLAVÍČEK, Petr. Státní fondy v České republice. *Auditor*. 2010, č. 7.
- ŠARADÍN, Pavel. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6.
- ŠVEC, Kamil. *Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalic a srovnání s volbami v roce 2000 a 2004*. *Acta Politologica*. 2010, roč. 2, č. 2. ISSN 1803-8220
- TINGSTEN, Herbert. *Political Behavior: Studies in Election Statistics*. Londýn: P. S. King and Son, 1937.
- TULLOCK, Gordon. *The politics of bureaucracy*. Washington, D. C.: Public Affairs Press, 1965
- *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. 1. vyd. Editor Petr Fiala, Maxmilián Strmiska. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 267 s. Srovnávací politologie, sv. č. 2. ISBN 80-732-5074-8.

Elektronické zdroje

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby.cz [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>
- Územní přehledy o volební účasti. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz: Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012* [online]. 2012 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz4?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>
- *Schválený rozpočet*. In: Středočeský kraj: Samospráva [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/53>
- *Co jsou to granty a dotace?*. In: GRANT ADVISOR, spol. s r.o. *DOTACE online.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: <http://www.dotaceonline.cz/Page.aspx?SP=1181>

- Granty a dotace. *Středočeský kraj* [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/urad/granty-dotace>
- Závěrečný účet Středočeského kraje 2013. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/79>
- Odkazy na články s prvkem korupce při získávání dotací: Aneb kdo nám dělá špatné jméno. In: GRANT ADVISOR, spol. s r.o. *DOTACE online.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.dotaceonline.cz/Page.aspx?SP=Korupce>
- Informace o čerpání z fondů EU. In: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-o-cerpani>
- Programy pro programové období 2014-2020. In: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>

Zdroje dat

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/>
- Souhrnné statistické výsledky voleb. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby.cz: Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012* [online]. 2012 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz6?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>
- Čerpání rozpočtu Středočeského kraje v letech 2001-2013 - skutečnost. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/77>
- Závěrečné účty jednotlivých krajů a hl. města Prahy, dostupné z jejich webových stránek
- Schválený rozpočet na rok 2015. In: *Středočeský kraj: Samospráva* [online]. 2015 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/web/14432/53>
- Programové období 2007-2013. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013>

- Operační programy 2007–2013. In: MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Evropské strukturální a investiční fondy* [online]. 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Programy-2007-2013>

Zákony

- Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., „*O vytvoření vyšších územně samosprávních celků*“, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., „*O krajích*“, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. č.130/2000 Sb. „*O volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů*“, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.131/2000 Sb. „*O hlavní město Praze*“, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 219/2000 Sb., *o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích (zákon o majetku ČR)*, ve znění pozdějších předpisů

5. Přílohy

5.1. Výsledky krajských voleb 2012

Jihočeský kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	53736	27,99	18	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	37187	19,37	13	Koalice
JIHOČEŠI 2012	27972	14,57	9	Opozice
Občanská demokratická strana	24110	12,56	8	Opozice
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	12341	6,43	4	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Jihočeský kraj	9614	5	3	Opozice
Počet hlasů koalice	90923	17,60%	31 z 55	

Plzeňský kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Občanská demokratická strana	44 160	26,48	15	Opozice
Česká strana sociálně demokratická	41 519	24,89	15	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	34 919	20,93	12	Koalice
TOP 09 a Starostové pro Plzeňský kraj	9 175	5,5	3	Opozice
Počet hlasů koalice	76 438	16,69%	27 z 45	

Karlovarský kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice ¹⁰⁸
Komunistická strana Čech a Moravy	16 580	22,98	14	Koalice
Česká strana sociálně demokratická	16 402	22,73	13	Koalice
Občanská demokratická strana	7 062	9,79	5	Opozice
HNUTÍ NEZÁVISLÝCH ZA HARMONICKÝ ROZVOJ OBCÍ A MĚST	6 558	9,09	5	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Karlovarský kraj	5 326	7,38	4	Opozice
ALTERNATIVA	4 837	6,7	4	Opozice
Počet hlasů koalice	32 982	13,68%	27 z 45	

¹⁰⁸ Koalice vytvořená po volbách, v únoru 2015 se rozpadla. Novou koalici vytvořila ČSSD společně s ODS, Hnutím za harmonický rozvoj obcí a měst a TOP 09 a Starosty.

Ústecký kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Komunistická strana Čech a Moravy	53819	25,26	20	Koalice
Česká strana sociálně demokratická	34360	16,13	13	Koalice
Severočeši.cz	25617	12,02	9	Opozice
Občanská demokratická strana	20635	9,68	7	Opozice
Hnutí PRO! kraj	17372	8,15	6	Opozice
Počet hlasů koalice	88179	13,29%	33 z 55	

Liberecký kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice ¹⁰⁹
Starostové pro Liberecký kraj	28763	22,21	13	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	23167	17,89	10	Opozice
ZMĚNA PRO LIBERECKÝ KRAJ	21829	16,85	10	Koalice
Česká strana sociálně demokratická	16900	13,05	7	Opozice
Občanská demokratická strana	11993	9,26	5	Opozice
Počet hlasů koalice	50592	14,40%	23 z 45	

Královehradecký kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	32248	19,73	12	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	31685	19,39	11	Koalice
Koalice pro Královéhradecký kraj - KDU-ČSL - HDK - VPM	19721	12,07	7	Opozice
Občanská demokratická strana	17366	10,62	6	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Královéhradecký kraj	13483	8,25	5	Opozice
VÝCHODOČEŠI	12577	7,69	4	Opozice
Počet hlasů koalice	63933	14,26%	23 z 45	

Pardubický kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	33130	21,31	12	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	29332	18,86	11	Opozice
Koalice pro Pardubický kraj	27582	17,74	10	Koalice
Občanská demokratická strana	16953	10,9	6	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Pardubický kraj	9722	6,25	3	Opozice
Strana Práv Občanů ZEMANOVCI	8256	5,31	3	Koalice
Počet hlasů koalice	70718	17,02%	25 z 45	

¹⁰⁹ Na začátku roku 2015 došlo k rozštěpení Změny pro Liberec a do koalice se jako třetí partner přidala ČSSD.

Kraj Vysočina				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	48022	29,26	17	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	32119	19,57	11	Podpora ¹¹⁰
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	20243	12,33	7	Opozice
Občanská demokratická strana	16888	10,29	5	Opozice
Pro Vysočinu	10476	6,38	3	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Vysočinu	8302	5,05	2	Opozice
Počet hlasů koalice	80141	19,27%	28 z 45	

Olomoucký kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	47238	26,7	19	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	40379	22,82	16	Koalice
Koalice pro Olomoucký kraj společně se starosty	19459	11	8	Opozice
Občanská demokratická strana	19308	10,91	8	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Olomoucký kraj	10905	6,16	4	Opozice
Počet hlasů koalice	87617	16,72%	35 z 55	

Jihomoravský kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	93843	27,01	23	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	64805	18,65	16	Opozice
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	59159	17,03	14	Koalice
Občanská demokratická strana	32004	9,21	7	Opozice
TOP 09 a Starostové pro Jihomoravský kraj	20379	5,86	5	Opozice
Počet hlasů koalice	153002	16,04%	37 z 65	

Zlínský kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	40 620	21,73	12	Koalice
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	34 231	18,31	10	Opozice
Komunistická strana Čech a Moravy	30 074	16,08	9	Koalice
Starostové a TOP 09 pro Zlínský kraj	18 863	10,09	5	Opozice
Občanská demokratická strana	17 757	9,49	5	Opozice
Strana Práv Občanů ZEMANOVCÍ	13 488	7,21	4	Koalice
Počet hlasů koalice	84 182	17,34%	25 z 45	

¹¹⁰ KSČM není členem Rady Kraje Vysočina, ale podporuje menšinovou vládu ČSSD.

Moravskoslezský kraj				
Kandidátní listina	hlasy	v %	mandáty	Pozice
Česká strana sociálně demokratická	87 688	27,4	24	Koalice
Komunistická strana Čech a Moravy	72 912	22,78	20	Koalice
Občanská demokratická strana	31 744	9,92	9	Opozice
Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová	27 536	8,6	7	Opozice
NEZÁVISLÍ	18 311	5,72	5	Opozice
Počet hlasů koalice	160600	15,87%	44 z 65	

5.2. Výsledky vlastního výzkumu

01 Jaký je váš věk?		
Odpověď	Počet	Procenta
Méně než 18 let (1)	6	2,70%
18 - 25 (2)	139	62,61%
26 - 30 (3)	34	15,32%
31 - 40 (4)	19	8,56%
41 - 50 (5)	6	2,70%
51 - 60 (6)	8	3,60%
61 - 70 (7)	7	3,15%
71 - 80 (8)	1	0,45%
Více než 80 let (9)	2	0,90%

02 Jaké je vaše pohlaví		
Odpověď	Počet	Procenta
Žena (F)	103	46.40%
Muž (M)	119	53.60%

03 Ve kterém kraji máte trvalé bydliště?		
Odpověď	Počet	Procenta
Hlavní město Praha (1)	34	15,32%
Karlovarský kraj (2)	5	2,25%
Plzeňský kraj (3)	2	0,90%
Ústecký kraj (4)	5	2,25%
Středočeský kraj (5)	122	54,95%
Jihočeský kraj (6)	7	3,15%
Liberecký kraj (7)	8	3,60%
Královehradecký kraj (8)	8	3,60%
Pardubický kraj (9)	6	2,70%
Kraj Vysočina (10)	2	0,90%
Jihomoravský kraj (11)	5	2,25%
Moravskoslezský kraj (12)	6	2,70%
Olomoucký kraj (13)	5	2,25%
Zlínský kraj (14)	7	3,15%

04 Jaká je velikost místa vašeho bydliště		
Odpověď	Počet	Procenta
Méně než 100 (01)	14	6,31%
101 - 500 (02)	10	4,50%
501 - 1 000 (03)	14	6,31%
1 001 - 10 000 (04)	55	24,77%
10 001 - 50 000 (05)	52	23,42%
50 001 - 100 000 (06)	20	9,01%
100 001 - 1 000 000 (07)	23	10,36%
Více než 1 000 000 (08)	34	15,32%

05 Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?		
Odpověď	Počet	Procenta
Základní (01)	12	5,41%
Středoškolské (02)	12	5,41%
Středoškolské s maturitou (03)	113	50,90%
Vysokoškolské (04)	85	38,29%

06 Do jaké příjmové kategorie spadá vaše rodina?		
Odpověď	Počet	Procenta
Méně než 15 000 Kč (01)	14	6,31%
15 001 - 25 000 Kč (02)	50	22,52%
25 001 - 35 000 Kč (03)	71	31,98%
35 001 - 45 000 Kč (04)	31	13,96%
více než 45 000 Kč (05)	56	25,23%

21 Kolik si myslíte, že je roční rozpočet vašeho kraje?			
Kategorie	Počet	Procenta	
Velmi podcenili	44	19,82%	34,23%
Podcenili	32	14,41%	
Správně odpověděli	63	28,38%	28,38%
Mírně přecenili	26	11,71%	37,39%
Velmi přecenili	57	25,68%	

22 Kolik procent příjmů vašeho kraje si myslíte, že tvoří dotace, ať už ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu a fondů Evropské Unie?

Odpověď	Počet	Procenta
Jiné nebo nezodpovězeno	12	5,41%
Méně než 20 %	50	22,52%
20 - 40 %	69	31,08%
40 - 60 %	46	20,72%
60 - 80%	31	13,96%
Více než 80 %	14	6,31%

23 Kolik si myslíte, že je rozpočet Regionálního operačního programu, jehož členem je váš kraj?

Odpověď	Počet	Procenta
Méně než 5 mld. Kč (01)	46	20,72%
5 mld. Kč - 10 mld. Kč (02)	44	19,82%
10 mld. Kč - 15 mld. Kč (03)	25	11,26%
15 mld. Kč - 20 mld. Kč (04)	30	13,51%
20 mld. Kč - 25 mld. Kč (05)	20	9,01%
Více než 25 mld. Kč (06)	35	15,77%
Můj kraj není členem žádného regionálního operačního programu (07)	22	9,91%

31 Kolik členů má současné krajské zastupitelstvo vašeho kraje?

Odpověď	Počet	Procenta
Jiné	46	20,72%
Méně než 45	75	33,78%
45	20	9,01%
46-54	15	6,76%
55	9	4,05%
54 - 64	5	2,25%
65	43	19,37%
Více než 66	9	4,05%

32 Kolik členů má současná Rada vašeho kraje?

Odpověď	Počet	Procenta
Jiné	54	24,32%
Méně než 9	37	16,67%
9 - 11	73	32,88%
12 - 15	29	13,06%
více než 15	29	13,06%

33 Jak je vytvářena Rada Regionálního operačního programu?

Odpověď	Počet	Procenta
Volená voliči ve volbách (01)	24	10,81%
Volená zastupiteli kraje (krajů) (02)	118	53,15%
Volená Radou kraje (krajů) (03)	59	26,58%
Jmenovaná Hejtmanem (Hejtmany) (04)	21	9,46%

41 Volil/a jste v minulých komunálních volbách?

Odpověď	Počet	Procenta
Ano (Y)	172	77,48%
Ne (N)	50	22,52%

42 Volil/a jste v minulých krajských volbách?

Odpověď	Počet	Procenta
Ano (Y)	168	75,68%
Ne (N)	54	24,32%

421 Volil jste stejnou stranu v obou volbách?

Odpověď	Počet	Procenta	
Ano (Y)	92	41,44% ¹¹¹	58,60% ¹¹²
Ne (N)	65	29,28%	41,40%

422 Jakou roli při vaší volbě v krajských volbách hrála ekonomická situace ČR?

Odpověď	Počet	Procenta
Žádnou (01)	40	18,02%
Velmi malou (02)	49	22,07%
Střední (03)	48	21,62%
Významnou (04)	21	9,46%
Velmi významnou (05)	10	4,50%

¹¹¹ Tento sloupec jsou procenta, ze všech respondentů, tj. i těch, kteří nehlasovali

¹¹² Tento sloupec jsou procenta z těch respondentů, kteří volili v obou volbách, tj. celkem 157 respondentů

423 Jakou roli při vaší volbě v krajských volbách hrála ekonomická situace vašeho kraje?

Odpověď	Počet	Procenta
Žádnou (01)	84	37,84%
Velmi malou (02)	48	21,62%
Střední (03)	46	20,72%
Významnou (04)	29	13,06%
Velmi významnou (05)	15	6,76%

424 Jakou roli při vaší volbě v krajských volbách hrála dotační politika kraje?

Odpověď	Počet	Procenta
Žádnou (01)	72	32,43%
Velmi malou (02)	46	20,72%
Střední (03)	32	14,41%
Významnou (04)	10	4,50%
Velmi významnou (05)	8	3,60%

43 Dokázal/a byste odhadnout volební účast v minulých krajských volbách?

Odpověď	Počet	Procenta
Jiné	42	18,92%
Méně než 20 %	10	4,50%
20 - 40%	110	49,55%
41 - 60%	45	20,27%
61 - 80%	14	6,31%
Více než 80%	1	0,45%

44 Dokázal/a byste odhadnout, kolik procent oprávněných voličů zastupuje většina v krajském zastupitelstvu?

Odpověď	Počet	Procenta
Jiné	62	27,93%
Méně než 10%	11	4,95%
10 - 20%	62	27,93%
21 - 30%	23	10,36%
Více než 30%	64	28,83%